

Årsrapport 2025

UNIVERSITETET
I OSLO

Include

Visjon

Vi trenger forskning som kan bidra med løsninger i den pågående energiomstillingen for å møte klima- og miljøkrisen. Includes visjon er å bidra til at energi-, klima- og miljøomstilling skjer på en sosialt inkluderende og rettferdig måte. Samskaping av kunnskap og læring gjennom utprøving og eksperimentering utgjør pilarene i vår tilnærming.

Include Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling

Årsrapport 2025

01	Introduksjon	9
	Hilsen fra styreleder i Include, Vebjørn Bakken	10
	Hilsen fra sekretariatet	12
02	Mål, metodologi og forskningsplan	15
	Hvorfor Include?	16
	Metodologi	17
	Forskningsplan og arbeidspakker (WP)	18
	Organisering av Include	26
03	Include i tall	41
04	Includes miljøstrategi	51
	En Include-forskers betraktninger om miljøstrategien	53
	Program Include-lunsj	55
05	Forskning 2025	57
	Forskning 2025 – Full fart i syntesearbeidet	58
	Norsk energi- og klimapolitikk i en europeisk kontekst	60
	Forskningssmakebiter – byutvikling	62
	Forskningssmakebiter – virkemidler for bærekraftig utvikling	64
	Spennende resultater fra Includes ph.d.-er	66
	Eksempler fra prosjekter hos partnere	69

06	Utdanning	75
	Utdanning på bachelor- og masternivå	77
	Etter- og videreutdanning	78
	Utdanning på ph.d.-nivå	79
	Ph.d.-studenter	80
	Sammendrag av avsluttede masteroppgaver i 2025	88
	Sammendrag av gjennomførte sommerprosjekter i 2025	92
07	Internasjonalt samarbeid og spin-off-prosjekter	97
	Internasjonalt samarbeid	98
	Spin-offs: nye søknader og initiativer med utspring i Include	101
08	Kommunikasjon	105
	Mye spennende utadrettet kommunikasjon i 2025	106
	Kommunikasjon med partnere – noen glimt	110
	Include-arrangementer 2025	113
	Arrangementer der Include var med-arrangør	114
	Publiserte Include-rapporter og Resultater og anbefalinger	115
09	Innovasjon og spor av Include	117
	Rapporterte Include-innovasjoner og impacts i 2025	120
	Senterets arbeid med samfunnsinnovasjon	124
10	Vedlegg	127
	Vedlegg A: Pågående og avsluttede prosjekter	128
	Vedlegg B: Deltakere i Include	136
	Vedlegg C: Finansiell oversikt	146
	Vedlegg D: Publikasjoner 2025	148

Forkortelser

AB	Advisory board – Includes internasjonale ekspertgruppe
CET	Centre for Climate and Energy Transformation, UiB
CICERO	CICERO Senter for klimaforskning
ERC	European Research Council
EVU	Etter- og videreutdanningskurs
FIVH	Framtiden i våre hender
FK	Fylkeskommune
FME	Forskningssenter for miljøvennlig energi
FNI	Fridtjof Nansens Institutt
GLOBE	Senter for global bærekraft (ved UiO)
HVL	Høgskulen på Vestlandet
IOR	Institutt for offentlig rett (ved UiO)
IPED	Institutt for pedagogikk (ved UiO)
ISS	Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi (ved UiO)
ITS	Institutt for teknologisystemer (ved UiO)
ISV	Institutt for statsvitenskap (ved UiO)
KKE	Kongsberg kommunale eiendom
KS	Kommunesektorens organisasjon
NBBL	Norsk boligbyggelag
NHO	Næringslivets Hovedorganisasjon
NFR	Norges forskningsråd
NMBU	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
NTNU	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
NUPI	Norsk Utenrikspolitisk Institutt
NVE	Norges vassdrags. og energidirektorat
SSB	Statistisk sentralbyrå
TØI	Transportøkonomisk institutt
UiB	Universitetet i Bergen
UiO	Universitetet i Oslo
UiT	UiT Norges arktiske universitet
WP	Work package (arbeidspakke); tematisk inndeling av forskningen

01

Introduksjon

Hilsen fra styreleder i Include

Vebjørn Bakken

Include har nå gjennomført seks av åtte år som samfunnsvitenskapelig forskningssenter for miljøvennlig energi. Våre trofaste partnere og hardt arbeidende forskere og studenter undersøker stadig hvordan inkludering og rettferdighet er knyttet energiomstillingen. Dessverre viser resultatene at omstillingstiltak ofte øker forskjeller mellom grupper og geografiske områder fremfor å redusere dem.

Temaet for Includes Årskonferanse 2025 var «Den energiske byutviklingen». Der stilte vi spørsmålet hvordan byene skal klare å kutte klimagasser samtidig som folk har gode miljøer å bo og jobbe i. Hvem skal byen være til for – hvem bor der i dag – og hvem har mulighet til å bo her når «områdeutvikling» er gjennomført? Fortetting av boligområder er et eksempel på et miljøtiltak som har komplekse virkinger. I realiteten ligger makten til å påvirke slik byutvikling i stor grad hos utviklerne, det vil si det private næringsliv. Resultatet er ofte at tidligere grupper fortrenses til fordel for nye grupper som flytter inn fordi boligprisene øker (gentrifisering). Fagarbeiderindeksen til LO ble presentert og viser at de færreste husholdninger i vanlige jobber har råd til å bo i sentrum av de store byene. Spørsmålet er ikke om det er en menneskerett å bo i sentrum, ble det sagt, og privatøkonomi bør ikke være det eneste kriteriet i boligpolitikken. Spørsmålet ble heftig diskutert på konferansen,

der det også ble fremhevet at utviklerne har et begrenset mandat for sin virksomhet, mens kommunene har formell makt, men er ofte prisgitt utviklernes initiativer og trenger mer intern koordinering.

Spørsmål om inkludering og energirettferdighet ble også tatt opp av Include-forsker Kirsten Jenkins ved University of Edinburgh under den årlige konferansen «The future of energy is green and digital», som vi i UiO:Energi og miljø er hovedarrangør for. Jenkins stilte spørsmålet «hvem utvikler løsningene» og «for hvem?». Som eksempel viste hun hvordan parkeringsplasser i Edinburgh utstyrt med ladestasjoner er for trange for at biler for folk med nedsatt funksjonsevne kan bruke dem. Ved å tenke inkludering i tidlig fase, og «justice by design», kan løsningene bli mer inkluderende, konkluderte Jenkins.

Hvem skal byen være til for – hvem bor der i dag – og hvem har mulighet til å bo her når «områdeutvikling» er gjennomført?

Inkludering og rettferdighet berørte også årets Include-relaterte sommerprosjekter med støtte fra UiO:Energi og miljø. Temaene for prosjektene inkluderte en sammenlikning av to ulike høyhus (Ammerud-blokkene og Mad-bygget i Bjørvika), lokale perspektiver på vindkraft (SAMVIND), og utvikling av et etter- og videreutdanningskurs (EVU) på Institutt for pedagogikk, *Design for læring og omstilling*. Totalt deltok åtte studenter i prosjektene, som er inspirerende og lærerike, også for forskerne som veileder dem.

Som styreleder på 7. året er det som tidligere en stor fornøyelse å følge Include og alt det viktige som pågår. Og på vegne av styret kan jeg understreke at Include er på track og har mange viktige forskningsfunn å formidle i sine to siste leveår.

God lesning!

Vebjørn Bakken
Styreleder Include
Direktør UiO:Energi og miljø

Hilsen fra sekretariatet

Tanja, Hege, Iris og Øyvind

2025 ble et viktig år for å ta en fot i bakken og reflektere over forskningen som er utført til nå. Hva vet Include som forskningsgruppe? Syntesearbeidet som er satt i gang skal utkrystallisere hva vi vet funker / ikke funker av politikk og tiltak for omstilling, hva som fremmer inkludering og rettferdighet, og uforutsette virkninger av ulike tiltak. I 2025 tok vi utgangspunkt i 77 publiserte Include-artikler, gjennomførte en rekke interne workshops i Oslo med deltakere fra Team Durham og vår internasjonale ekspertgruppe, og satte i gang arbeidet med å skrive en case-bok om forskningen i Include. Denne er ment for et akademisk, internasjonalt publikum, men vil også være relevant for praktikere i Norge og utland. Vi starter med et tilsynelatende paradoks: hva kan forskning fra et rikt og tilsynelatende egalitært samfunn som det norske ha av interesse i andre kontekster? Norge er på mange måter et annerledesland, inkludert vår høye grad av elektrifisering og digitalisering, men nettopp derfor tror vi at forskningen på rettferdighet i omstillingen i Norge er fremtidsrettet og generelt viktig.

I tillegg planlegger vi en rekke kommunikasjonsaktiviteter i Norge fremover for å formidle og drøfte sentrale funn fra Include. Hvis du leser kapittel 5 i denne årsrapporten, vil du få noen smakebiter av det vi vet så langt. Fordi vi er overbevist om at det vil være et stort behov for kompetanse på robust og rettferdig omstilling i tiden fremover, forbereder sentrale forskere i Include sammen

med nye partnere en søknad til FME Samfunn som vil sendes inn i 2026. Mange av Includes partnere har gitt innspill og signalisert at de vil være med videre, og det setter vi selvsagt stor pris på. Samtidig vitner det om at forskningen oppleves som relevant.

To viktige saker som har opptatt oss i 2025 var innføringen av Norgespris (prisgaranti på strøm til husholdninger og hytter) og mandatet til styret som skal utvikle Norges strategi på energiområdet, Energi2050. I vårt hørings svar om Norgespris i mars mente vi at det er positivt at sårbare grupper får redusert økonomisk belastning, men at subsidiering per brukt kWh gir en uheldig fordelings effekt: de med høyt forbruk vil få mest subsidier av staten. I tillegg reduseres insentiver for investering i sparetiltak og solpaneler, som er svært negativt fordi strøm er en knapp ressurs. For å sikre både rettferdighet og sparemotivasjon foreslo vi at utbetaling av statlig subsidiering gis som et flatt beløp til alle husholdninger. I vårt innspill til Energi2050 argumenterte vi for at de viktigste utfordringene Norge står overfor ikke kun er knyttet til teknologi, slik man kan få inntrykk av gjennom Energi2050s innledende formuleringer. De omfatter hele bredden av samfunnet og må forstås som sosio-politiske, ikke kun tekno-økonomiske. Det er essensielt å adressere hvordan knappe energiresurser skal prioriteres og hvor og hvordan vårt forbruk av energi kan reduseres.

↑ Sekretariatet fra venstre: **Tanja Winther** Professor og leder Include, **Hege Westskog** Seniorforsker og programkoordinator Include, **Øyvind Sundet** Ph.d.-student, **Iris Leikanger** Ph.d.-student.

HØYDEPUNKT

Presentasjon av RESULTS under åpningen av Senter for global bærekraft ved Universitet i Oslo

2. juni 2025 markerte en milepæl for UiO da Senter for global bærekraft (GLOBE) ble åpnet. Det nye senteret skal forsterke universitetets satsing på norsk og internasjonal bærekraft-forskning. Include-prosjektet RESULTS la frem sine resultater for fullsatt sal og inviterte deltakere til å reflektere rundt egne antagelser og tanker rundt bærekraft og bærekraftig endring.

Denne årsrapporten gir oss en gylden anledning til å synliggjøre arbeidet og alle de entusiastiske personene som deltar i Include. Vi deler ellers informasjon via Includes Nyhetsbrev, der du vil finne lenker til våre nyeste Resultater og anbefalinger, Rapporter, forskningsartikler samt populariserte artikler og mediebidrag. Alt dette ligger også tilgjengelig på våre norske og engelske nettsider. Følg oss gjerne på LinkedIn GLOBE/UiO.

Ta gjerne kontakt med oss!

02

Mål, metodologi og forskningsplan

Mål, metodologi og forskningsplan

Energiproduksjon og -forbruk står for mer enn 70 % av alle klimagass-utslipp, og angår alle deler av samfunnet. Include inntar derfor en helhetlig tilnærming til studiet av hvordan man kan oppnå sosialt inkluderende og rettferdig omstilling. Include er finansiert av Norges Forskningsråd (NFR) som et samfunnsvitenskapelig Forskningscenter for Miljøvennlig Energi (FME Samfunn), 2020–27.

Hvorfor Include?

Energi-, klima- og miljøomstillingen krever mer enn teknologiske løsninger, ovenfra-og-ned reguleringer og innovative markedsløsninger. Include, forankret i samfunnsvitenskap, er godt rustet til å forstå og møte sentrale utfordringer knyttet til den omstillingen vi står overfor, og vi trenger slik kunnskap av flere grunner. For det første vil virkemidler som anses som relevante og rettferdige ha en høyere grad av legitimitet hos berørte lokalsamfunn og individer. Dette kan øke gjennomfø-

ringsmulighetene for tiltak og virkemidler. For eksempel, dersom reguleringer og initiativ fra statlige myndigheter motvirker tiltak og virkemidler som oppfattes som relevante på lokalt nivå, kan dette hindre omstilling. Dette understreker betydningen av å forstå ulike perspektiver og å inkludere berørte styringsnivåer, organisasjoner, grupper og befolkningen generelt i prosessen med å utvikle omstillingspolitikk.

For det andre er det ikke alltid slik at de gruppene som ytrer seg høyest om energi-, klima- og miljøomstilling er de som berøres mest av tiltakene. Include bidrar også med å undersøke hvordan samfunnsmessige- og sosiale strukturer påvirkes av tiltak og virkemidler som kan innføres i omstillingsøyemed: Vil de reproducere, øke eller utjevne eksisterende ulikhet, for eksempel relatert til geografiske forskjeller, styringsnivåer og/eller ulike sosioøkonomiske grupper?

Vi tar utgangspunkt i tre aspekter knyttet til rettferdighet: hvordan goder og kostnader knyttet til tiltak fordeles mellom ulike grupper og aktører (fordelingsmessig rettferdighet); i hvilken grad ulike grupper og aktører er

MÅL

Overordnet mål

Includes overordnede mål er å produsere kritisk kunnskap om hvordan man kan oppnå en rettferdig energi-, klima- og miljøomstilling gjennom samarbeid mellom forskere og praktikere.

Vi har som utgangspunkt at inkluderende prosesser vil styrke mulighetene for omstilling.

involvert i beslutningsprosesser (prosessuell rettferdighet); og hvilke gruppers interesser som er representert eller ignorert og hvem som bærer ansvar (anerkjennelsesrettferdighet). Vår forskning omfatter ulike sektorer og disipliner som vektlegger ulike tematiske betoning av rettferdighetsbegrepet, for eksempel energirettferdighet, mobilitetsrettferdighet og miljørettferdighet. På tvers av forskningen retter vi oppmerksomheten mot prosesser, uavhengig av om de skjer innenfor kommunen selv, i møter mellom kommuner og lokalsamfunnsaktører eller i grasrotinitiativer. Vi har som utgangspunkt at inkluderende prosesser vil styrke mulighetene for omstilling, men hva sosial inkludering betyr i praksis, er et empirisk spørsmål.

Metodologi

Samskaping av kunnskap utgjør en av hjørnesteinene i Includes metodologi. Dette innebærer at kunnskap produseres gjennom samarbeid mellom partnere i offentlig, privat og frivillig sektor og forskerne i senteret. Som et resultat av dette samarbeidet ser vi mange tegn på at Include setter spor, gjennom innovasjon hos våre partnere (se kapittel 9 Spor av Include). Den andre hjørnesteinen er *læring gjennom eksperimentering*: basert på de empiriske resultatene vil vi teste ut og dokumentere effektene av lovende løsninger for energi-, klima- og miljøomstilling, og gi anbefalinger til politikkutforming for inkluderende og rettferdig omstilling. Includes kjerneverdier (normative) er forankret i det presserende behovet for å ta vare på det globale og lokale miljøet samtidig som sosial inkludering og rettferdighet sikres.

HØYDEPUNKT

Årskonferanse

Includes Årskonferanse 2025 samlet rundt 90 personer over to dager i Oslo og ble en livlig begivenhet med til dels høy temperatur. Årets tema var den energiske byutviklingen. Som forskningen viser, omhandler energi mer enn strømpriser og vindkraft. Et nøkkelspørsmål var hvordan byene skal klare å redusere energi- og ressursbruken samtidig som ulike grupper folk har gode miljøer å bo og jobbe i.

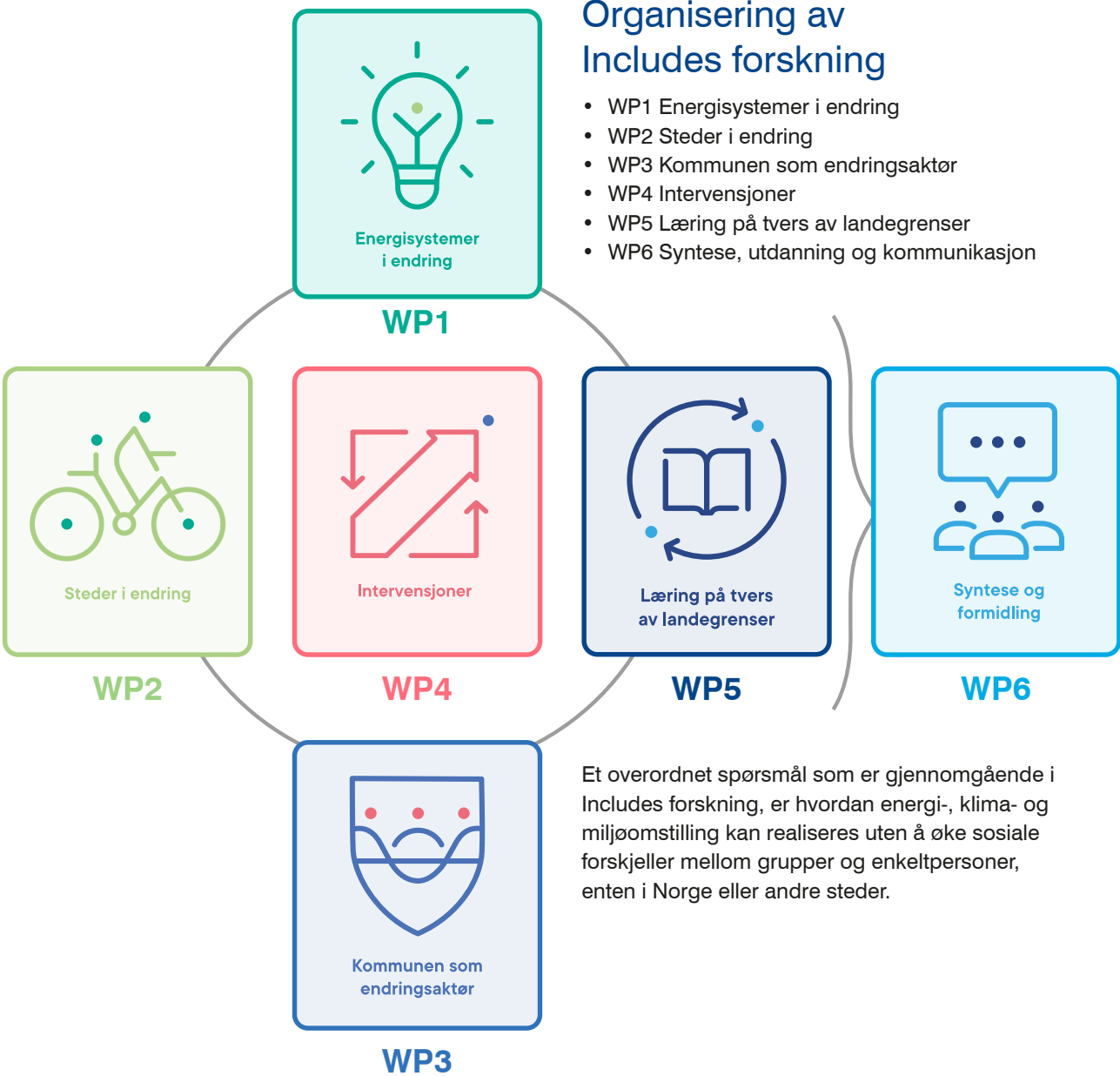
HØYDEPUNKT

Norgespris på strøm

Include leverte hørings svar i april der vi argumenterte for et flatt tilskudd til alle husholdninger i perioder med høy strømpris for sikre rettferdighet og sparemotivasjon. Norgespris, som innebærer subsidiering per brukt kWh, gir en uheldig fordelings effekt ved å premiere dem med høyt forbruk og redusere folks motivasjon til å spare strøm.

Forskningsplan og arbeidspakker (WP)

Include temaoversikt

Arbeidspakke	 Energisystemer i endring	 Steder i endring	 Kommunen som endringsaktør	 Intervensjoner	 Læring på tvers av landegrenser	 Syntese og formidling
Temaer	Rettferdig tilgang til energi	By- og regional utvikling	Institusjonalisering av miljø- og klimaarbeid	Medborgerskap og utdanning for bærekraftig utvikling	Omstilling på kommunenivå i Storbritannia	Syntese og arbeid på tvers
	Energisystemer, elektrifisering og diversifisering	Områdeutvikling, bolig og design	Involvering av lokalsamfunnet	Utvikling av nye verktøy og praksiser		Utdanning
	Flernivåstyring og norsk EU-integrasjon	Forbruk og gjenbruk	Flernivåstyring			Kommunikasjon

Den samlede prosjektporteføljen er illustrert i Includes Temaoversikt. Hovedtemaene innenfor hver arbeidspakke har prosjekter som belyser tematikken.

WP1

Energisystemer i endring

Arbeidspakke 1 (WP1): Energisystemer i endring

WP1 adresserer stasjonære energisystemer, inkludert elektrisitet. Det norske elektrisitetssystemet er i hovedsak fornybart, og myndighetene antar at forbruket vil øke i tiden som kommer. Dermed blir sentrale spørsmål hvordan økt produksjon av ny, fornybar kraft vil påvirke miljø, lokalsamfunn og grupper i Norge og i land hvor nødvendige ressurser utvinnes samt hvordan subsidier og reguleringer påvirker småskala-initiativer (vann, vind og sol) sammenliknet med storskala vannkraft-produksjon. Include forsker også på forbrukssiden av energisystemet og undersøker hvordan reguleringer og tiltak påvirker ulike befolkningsgrupper. Vi adresserer spørsmålet om diversifisering av Norges energibærere, og hvordan Norge forholder seg til og påvirkes av EU direktiver som har utallige implikasjoner for norsk energisektor.

↑ På vei til Finse-seminar med tog.

WP1 forskningsmål

Hovedmål: Analysere og gi anbefalinger om hvordan ressurseffektivitet og verdiskaping kan økes og hvordan utslipp og forringelse av miljø kan reduseres på en sosialt inkluderende og rettferdig måte i det norske energisystemet.

Delmål:

- Rettferdig tilgang til energi: Forstå fordelingseffektene av de pågående digitaliseringen og desentraliseringen av strømmettet, hvordan behov for endringer begrunnes og implikasjoner for energirettferdighet, miljø og verdiskaping.
- Energisystemer, elektrifisering og diversifisering: Utforske fordeler og ulemper av økt diversifisering av nasjonale energiressurser og -bærere med tanke på energirettferdighet, miljø og verdiskaping.
- Flernivåstyring og norsk EU-integrasjon: Identifisere de viktigste driverne, barrierene og implikasjoner for energirettferdighet relatert til norsk integrasjon i europeiske energimarkeder.

Gjennom forskningen som er utført til nå, har vi demonstrert sammenhengen mellom fornybare energisystemer og sosiale konsekvenser på to viktige måter. For det første har vi fremhevet hvordan energiomstillingen kan ha ulike sosiale implikasjoner. Disse implikasjonene krever utforming av veloverveid politikk som tar hensyn til behovene til forskjellige grupper og individer, som en integrert del av omstillingen. For det andre kan sosiale konsekvenser av energiomstillingen ha uheldige følger og forsinke den, særlig hvis sosiale aspekter og opplevde rettferdighetsspørsmål ikke adresseres tilstrekkelig. Include har brutt ny mark på flere områder i begge henseender, for eksempel gjennom vårt arbeid innen vindkraft, energifattigdom og rettferdighet ved tilkobling til strømmettet. Her argumenterer vi for at en rettferdig energiomstilling med forbedrede fordelings- og prosessbeslutninger sannsynligvis vil gjøre den langsiktige overgangen mer effektiv.

WP2

Steder i endring

Arbeidspakke 2 (WP2): Steder i endring

WP2 omfatter direkte og indirekte energibruk og studerer det romlige og 'flyten' av mennesker og varer, inkludert forbruk. Ved å adressere offentlig planlegging og måten mennesker lever, arbeider, pendler og tilbringer fritiden sin på, undersøker WP2 hvordan energi-, klima- og miljøomstillingen kan skje på en rettferdig måte. Dette innebærer å studere hvordan planer og tiltak påvirker mennesker på tvers av sosiale markører som alder, kjønn, inntekt, utdanning, etnisitet, samt geografisk, som mellom byer og steder, sub-urban versus urban, Nord- versus Sør-Norge, Norge versus andre land.

WP2 forskningsmål

Hovedmål: Analysere geografiske konsekvenser og konsekvenser for hverdagslige praksiser av direkte og indirekte energibruk og gi anbefalinger som sikrer sosialt rettferdig og inkluderende, avkarboniserte steder.

Delmål:

- Utforske konsekvensene for direkte og indirekte energibruk i urban og regional planleggingspraksis av bygg og transport i lys av dagens planleggingspraksis for avkarbonisering. Identifisere i hvilken grad disse praksisene leder til sosial og romlig inklusjon og eksklusjon.
- Undersøke hvordan bærekraftig forbruk kan oppnås på en sosial rettferdig og inkluderende måte.
- Utvikle sosialt inkluderende og bærekraftige energiplanleggings- og designpraksiser gjennom samskaping med partnere.

I forskningen som er utført til nå, har vi analysert gjeldende strategier for energiomstilling innen by-, regional- og transportplanlegging og hvilke konsekvenser disse har for sosial rettferdighet og inkludering. Vi har undersøkt folks hverdagpraksiser relatert til direkte og

indirekte energibruk og gitt anbefalinger om hvordan man kan utvikle sosialt rettferdige og inkluderende strategier. For å oppnå disse målene har vi gjennomført flere banebrytende forskningsprosjekter, for eksempel:

1. hvilke implikasjoner energismarte og kompakte byutviklings- og infrastrukturinvesteringer har for direkte og indirekte energibruk (f.eks. mobilitet og boligutvikling) og sosial rettferdighet (f.eks. bokostnader, tilgang til offentlig transport, offentlige rom);
2. hvordan bærekraftig forbrukspraksiser (inkludert transport, mat og klær) kan oppnås, med fokus på geografien og praksisene i folks daglige liv, samt produksjonssystemene og nettverkene som påvirker slikt forbruk.

↑ Første stopp på byvandring under Årskonferansen.

WP3

Kommunen som endringsaktør

Arbeidspakke 3 (WP3): Kommunen som endringsaktør

WP3 setter søkelys på kommunens rolle i energi-, klima- og miljøomstilling og hvordan behovene til ulike grupper kan sikres i denne prosessen. Dette inkluderer å undersøke og analysere hvordan kommuneorganisasjonen er forberedt på og arbeider med å implementere de nødvendige endringene, i hvilken grad og hvordan de involverer lokalsamfunnet i dette og på hvilke måter ulike styringsnivåer samarbeider for å planlegge og gjennomføre en sosialt inkluderende omstilling. Vi har et spesielt fokus på de prosessene som leder fram til en inkluderende omstilling selv om vi også adresserer utfallet av omstillingstiltak og politikk for ulike grupper og aktører. Viktige spørsmål er hvilke geografiske nivåer, grupper og aktører som involveres i omstillingsprosesser, på hvilken måte og med hvilken begrunnelse.

WP3 forskningsmål

Hovedmål: Analysere og gi anbefalinger om hvordan kommuner kan utvikle strategier og tiltak som sikrer en sosialt inkluderende omstilling til et energi-, klima- og miljøvennlig samfunn.

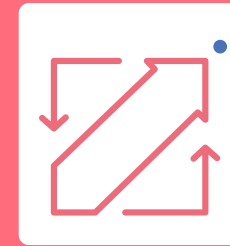
Delmål:

- Identifisere praksiser og strategier som kan iverksettes for å institusjonalisere sosialt inkluderende omstillingstiltak og politikk.
- Forstå hvordan kommuner og lokalsamfunnsaktører kan samskape løsninger for rettferdige omstillingsprosesser for overgang til et lavutslipps- og miljøvennlig samfunn.
- Forstå hvordan det regionale og nasjonale styringsnivået kan bidra til å realisere kommunenes potensial som aktør i sosialt inkluderende omstillingsprosesser og politikk.

Fram til nå har vi analysert hvordan kommuner kan utvikle strategier og tiltak for å sikre en sosialt inkluderende transformasjon. Vi har levert viktige resultater og kommet fram til at: i) Institusjonalisering av en sosialt inkluderende klima-, energi- og miljøpolitikk på lokalt nivå kan oppnås både gjennom formelle strukturer (dvs. gjennom overordnet planlegging) og uformelle strukturer som påvirkning av holdninger, verdier og normer. Omstillingen må også involvere kommunalt ansatte for å bli vellykket, for eksempel gjennom forhandlingsprosesser om grønne tariffer; ii) Styringsstrukturer som er fleksible med hensyn til den lokale konteksten og som samhandler i håndteringen av utfordringene som skal adresseres, er best egnet til å håndtere en sosialt inkluderende transformasjon. Dette innebærer også en erkennelse av det rurale og urbane skillet, hvor rurale samfunn besitter viktige naturressurser med hensyn til klima- og energitransformasjon, men som for tiden i liten grad er tildelt økonomiske og menneskelige ressurser for å arbeide med disse spørsmålene.

↑ Include-forsker på konferansen *The future is green and digital*.

WP4

Intervensjoner

Arbeidspakke 4 (WP4): Intervensjoner

Målet til Include er ikke bare å studere hvordan man kan oppnå en sosialt inkluderende og rettferdig omstilling, men også å arbeide sammen med partnere for å utvikle konkrete verktøy og metoder som kan bidra i omstillingsarbeid. I WP4 utvikles, testes og evalueres innovative intervensjoner for samfunnsmessig omstilling med utgangspunkt i forskningen i de andre WPene og kunnskap og erfaring hos Includes partnere. Samskaping er hovedpilaren for arbeidet i WP4. Intervensjonene utvikles gjennom ko-design med partnere i Include og andre relevante samfunnsaktører, og testes, evalueres og revideres i dialog med dem. I tillegg vil mange av intervensjonene se på deltakende prosesser som motiverer innbyggere til å ta del i samskaping av sosiale og miljømessige praksiser i eget lokalsamfunn.

WP4 forskningsmål

Hovedmål: I samarbeid med våre partnere, utvikle og igangsette aktiviteter som kan bidra til en inkluderende energi-, klima- og miljøomstilling.

Delmål:

- Utforske hvordan innbyggerinvolvering og samskaping kan fremmes ved hjelp av digitale verktøy som sosiale media, digital medvirkning, energi-simulering, GIS-verktøy og mobile media.
- Forstå hvordan lokale organisasjoner kan innrettes for å forbedre en sosialt inkluderende energi-, klima- og miljøomstilling.
- Identifisere verktøy, metoder og tilnærminger som er nødvendige for å utvikle meta-nivå undersøkelser som syntetiserer erfaringer fra de ulike intervensjonene til senere bruk.

Frem til nå har vi utviklet en metodikk med høy grad av brukerinvolvering i utviklingen av innovative tiltak for sosialt inkluderende transformasjon. Vi finner at sosiale infrastrukturer er essensielle elementer i byutvikling, og at bruk av utforskende dialog som en læringsfremmende aktivitet er nøkkelingredienser i demokratisk kommunikasjon i skoler og uformelle arenaer.

↑ Include-forskere under Årskonferansen.

WP5

Læring på tvers
av landegrenser

Arbeidspakke 5 (WP5): Læring på tvers av landegrenser

I denne WP-en spør vi hva Norge kan lære av Storbritannia. Durham County Council erklærte tidlig klimakrise og foreslo en handlingsplan for å iverksette tiltak for å redusere klimagassutslipp. Flere norske kommuner har også erklært klimakrise og utviklet klimahandlingsplaner. Det som skiller den britiske responsen fra den norske er på den ene siden omfanget av fattigdom og ulikhet i Storbritannia, der energisårbarhet (nært relatert til *energifattigdom*) er et betydelig spørsmål for britisk energipolitikk, og på den annen side den svake økonomiske og politiske posisjonen til britiske lokale myndigheter i en svært sentralisert struktur. Dette forklarer Durhams vektlegging av energifattigdom og sårbare gruppers posisjon i deres klimaplan. I Norge tas i mindre grad rettferdighetsaspekter inn i arbeidet med å utvikle lokal energi-, klima- og miljøomstillingspolitikk. WP5 har som mål å trekke på britiske erfaringer for å reflektere over hvordan lokalt omstillingsarbeid i Norge i større grad kan integrere hensynet til sosial rettferdighet.

WP5 forskningsmål

Hovedmål: Analysere erfaringer og gi anbefalinger for en sosialt inkluderende omstilling til lavutslippssamfunnet gjennom forskning i Norge og Storbritannia.

Delmål:

- Identifisere strategiske mål til britiske kommuner med tanke på implementering av en sosial inkluderende energi-, klima- og miljøomstilling.
- Gjennomføre casestudier med Durham County Council med fokus på kunnskapsoverføring knyttet til spenninger mellom sosial rettferdighet og energi-, klima- og miljøomstilling og ved å vurdere rollen til sivilsamfunnsgrupper og andre aktører i utformingen av initiativer for omstilling.
- Bidra sammen med forskningskonsortiet til utvikling av pensum for kurs rettet mot ledere og saksbehandlere som jobber med bærekraftig omstilling i norske kommuner.

↑ Include-forsker med innlegg på FME-konferansen i mars.

WP6

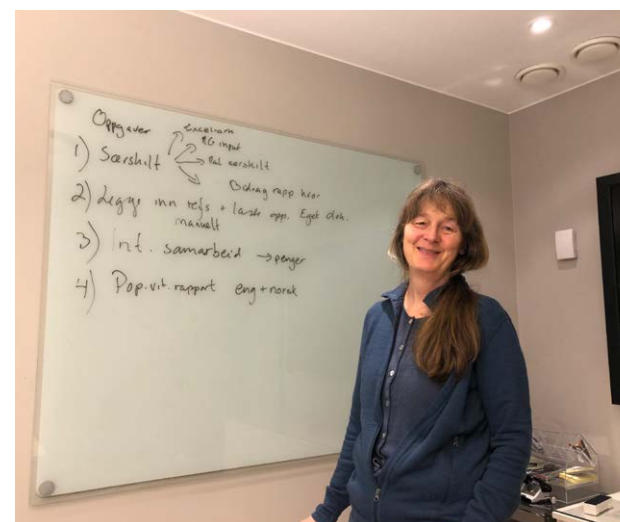
Syntese, utdanning
og kommunikasjon

Arbeidspakke 6 (WP6): Syntese, utdanning og kommunikasjon

WP6 involverer alle forskerpartnere i syntetisering av forskningsfunn og adresserer tverrgående problemstillinger. Videre utvikler vi utdanningsprogrammer og forskeropplæring av relevans for Includes fokusområde. Til slutt, under denne arbeidspakken sikrer vi jevnlig kommunikasjon mellom forskning og partnere og at resultater spres til øvrige målgrupper. Målgruppene for Includes kommunikasjonsaktiviteter er akademika; partnere og interessenter; og allmennheten.

WP6 mål

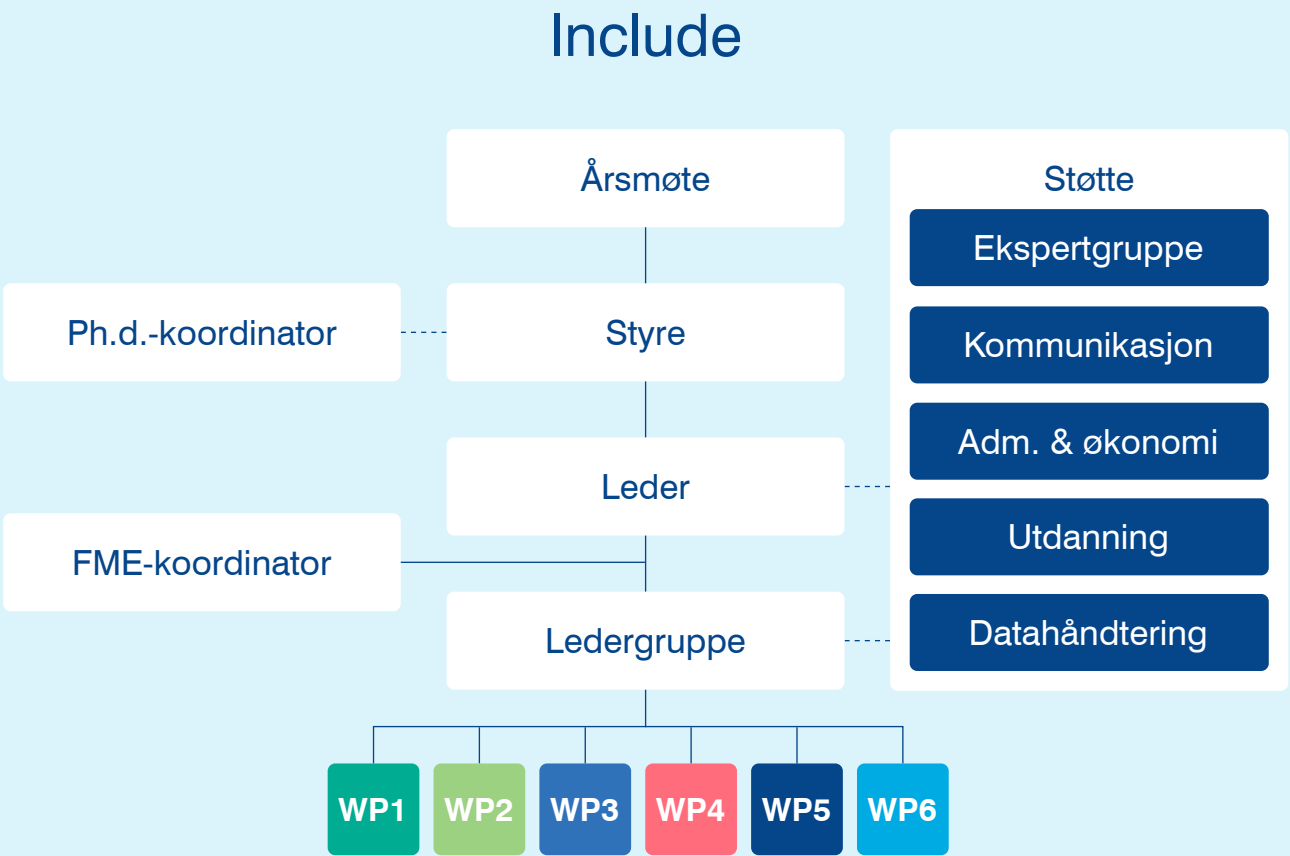
1. Syntetisere våre forskningsfunn.
2. Adressere tverrgående problemstillinger av relevans for alle Includes forskere og partnere.
3. Bidra til utdanning/forskerutdanning innen Includes fokusområde ved å utvikle og gjennomføre ph.d.-kurs, etterutdanningskurs samt masteremner og ved å skape en fellesskapsfølelse blant studentene.
4. Sikre kommunikasjon mellom forskere og partnere og formidle resultater i vitenskapelig sammenheng, til partnere, relevante samfunnsaktører og allmennheten.

↑ Rapporteringsarbeid er en viktig del av senterets drift for å synliggjøre resultatene.

Organisering av Include

Organisasjonsstruktur

Styret

Vebjørn Bakken
UiO

Kristin Halvorsen
CICERO

Iver Neumann
FNI

Bjørne Grimsrud
TØI

Tyra Marie Risnes
Østfold fylkeskommune

Kari Ovesen Haugland
Lillestrøm kommune

Hanne Gustavsen
FIVH

Gunhild Bøgseth
Akershus fylkeskommune

Ernst Kloosterman
Tromsø kommune

Ledergruppen

Tanja Winther
Leder Include, GLOBE, UiO

Hege Westskog
FME-koordinator, GLOBE, UiO

Tor Håkon Jackson Inderberg
Leder av WP1, FNI

Per Gunnar Røe
Leder av WP2, ISS, UiO

Ulrikke Wethal
Leder WP3, GLOBE, UiO

Ole Smørdal
Leder av WP4, IPED, UiO

Simone Abram
Leder av WP5, Durham University

Erik Berge
Kommunikasjonsansvarlig, GLOBE, UiO

Kommunikasjon

Astrid Arnslett
CICERO

Anna Valberg
FNI

Amalie Kvame Holm
GLOBE, UiO

Administrasjon og økonomi

Terje Røysum
GLOBE, UiO

Kristoffer Ring
GLOBE, UiO

Manhar Pat Harmansen
GLOBE, UiO

Eli Semenova
GLOBE, UiO

Trym Daniel Rødvik
GLOBE, UiO

Ragnhild Johnsrud
ISS, UiO

Administrasjon og økonomi

Henry Ramana
ISS, UiO

Trine Labahå
IPED, UiO

Kari-Anne Ulfnes
IPED, UiO

Øyvind Henden
IOR, UiO

Elisabeth Wenger-Hagene
IOR, UiO

Robert Nakken
CICERO

Suzanne Tærud Day
CICERO

Claes Lykke Ragner
FNI

Olga Romanova
UiT

Administrasjon og økonomi

Ingvill Korneliussen
UiT

Espen Refstie
TØI

Louise Baker
Durham University

Ph.d.-stipendiater

Eivind Hjort Matthiasen
FNI

Ingrid Christensen
CICERO

Iris Leikanger
GLOBE, UiO

Johannes Volden
GLOBE, UiO

Kirsten Hegsvold
TØI

Oskar Vågerö
ITS, UiO

Ph.d.-stipendiater

Marieke van der Star
ISS, UiO

Neha Singh
IPED, UiO

Julie Høie Nygård
UiT

Daniel Molin
ISS, UiO

Karianne Taranger
FNI

Hilde Solli
ISS, UiO

Øyvind Sundet
GLOBE, UiO

Hannah Sigriddatter Ander
ISS, UiO

Forskere

Anders Tønnesen
CICERO

Andrés Luque-Ayala
Durham University

Anja Amundrud
IPED, UiO

Arve Hansen
GLOBE, UiO

Asbjørn Torvanger
CICERO

Aud Tennøy
TØI

Bjørnar Sæther
ISS, UiO

Camilla Houeland
FAFO

David Jordhus-Lier
ISS, UiO

Eivind Selvig
Civitas

Elin Anita Nilssen
UiT

Gavin Bridge
Durham University

Gina Alida Ellingsen
IOR, UiO

Ingrid Andrea Holland
FAFO/UiO

Irja Vormedal
FNI

Jon Birger Skjærseth
FNI

Jørgen Wettestad
FNI

Kacper Szulecki
NUPI

Karen O'Brien
ISS, UiO

Karina Standal
CICERO

Katinka Holtmark
TØI / UiO

Kirsten Jenkins
Edinburgh University

Kristina Torine Litherland
IPED, UiO

Lars Böcker
TØI

Lars Gulbrandsen
FNI

Lars Wang
insam

Magne Flemmen
ISS, UiO

Marianne Aasen
CICERO

Marianne Zeyringer
ITS, UiO

Mette Talseth Solnørdal
UiT

Mikkel Vindegg
CICERO

Monica Guillen-Royo
CICERO

Morgane Barbara Domanchin
IPED, UiO

Ole Kristian Fauchald
FNI

Paola Velasco-Herrejón
ITS, UiO

Per Ove Eikeland
FNI

Siddharth Sareen
FNI

Sigrid Stokstad
IOR, UiO

Tom Erik Julsrud
CICERO

Partnere

Senter for global bærekraft (GLOBE, tidl. SUM) ved Universitetet i Oslo er vertskap for Include. I tillegg er fem forskningsinstitusjoner, både universiteter og forskningsinstitutter, en del av konsortiet. Durham University i Storbritannia er vår internasjonale partner. Include har 20 dedikerte partnere som representerer både offentlige-, private- og sivilsamfunnsaktører. Våre partnere er aktivt involvert i senterets aktiviteter gjennom Includes styre hvor de har majoritet, gjennom Includes partnerforum, referansegruppemøter og i prosjektgrupper for enkeltprosjekter. De inviteres også til å delta på arbeidsverksteder, lunsjseminarer og i kommunikasjon fra Include gjennom å dele kunnskap som er essensiell for partner-relevant forskning.

Forskningsinstitusjoner

Partnere

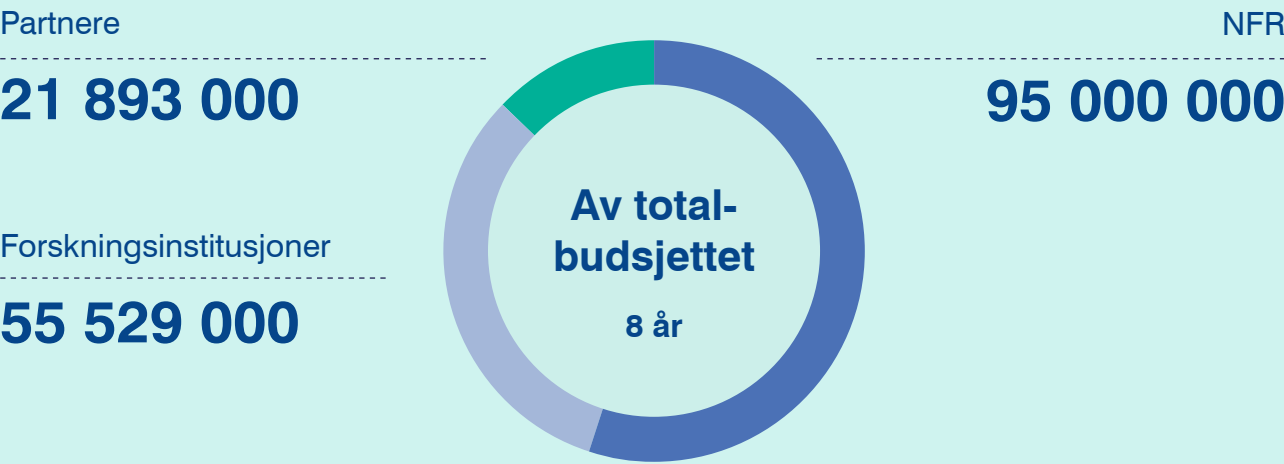
03

Include i tall

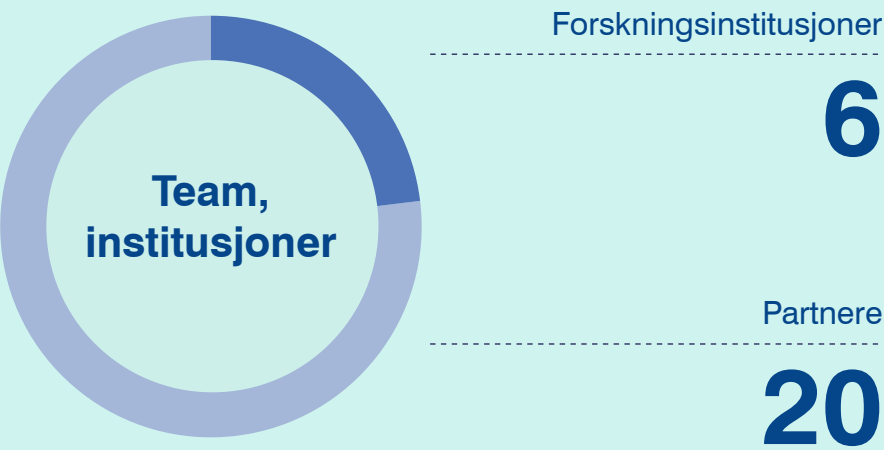
Include i tall

Overordnet

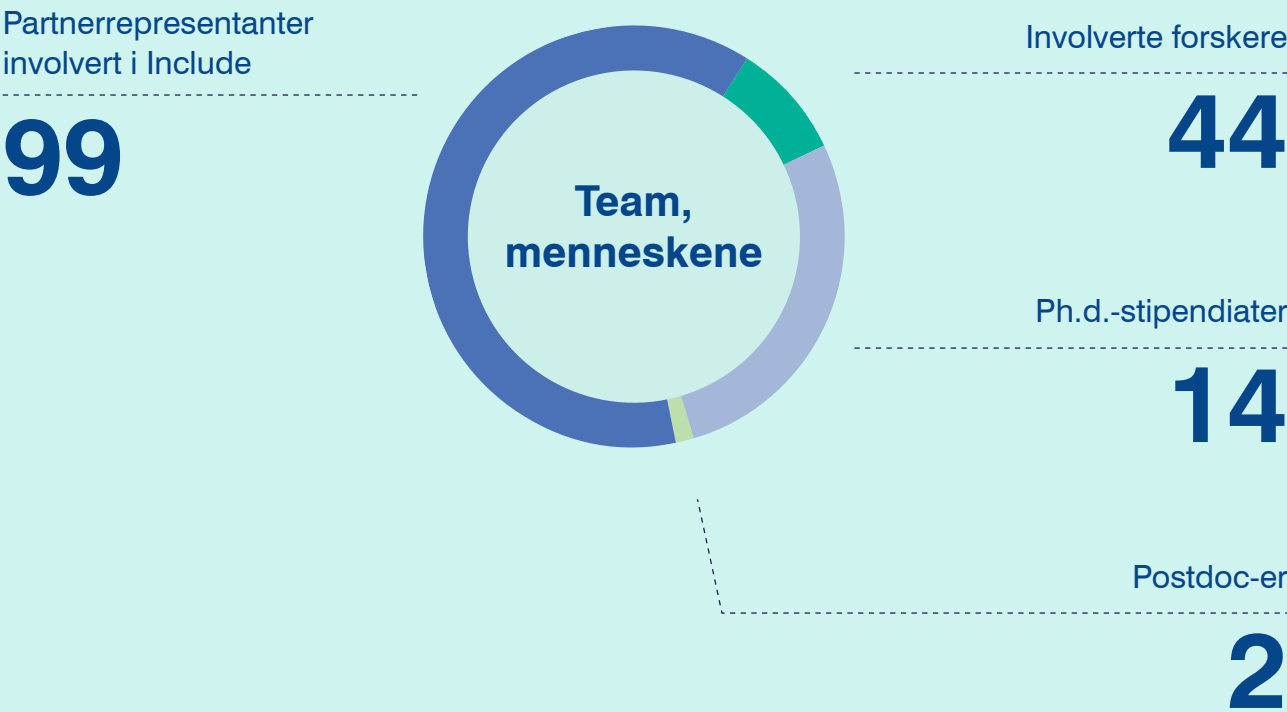
År **8** Budsjett **NOK 172 382 000**

Team, institusjoner

Team, menneskene

Team, kjønnsfordeling

Prosjekter

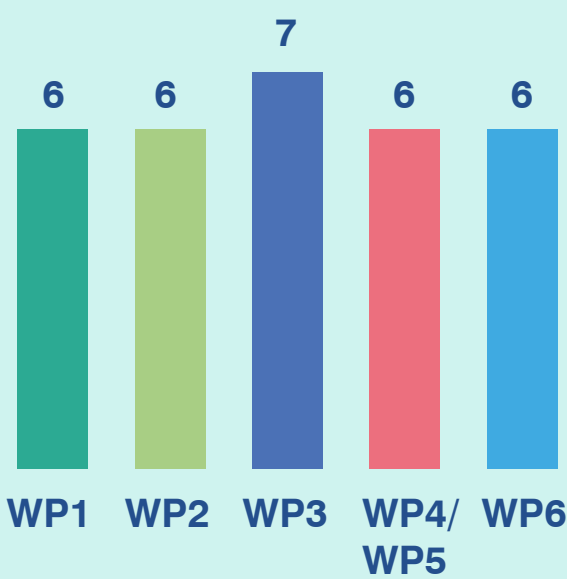
Pågående prosjekter
(inkl. ph.d.)

31

Pågående
prosjekter

44

Avsluttede
prosjekter

Spin-off-søknader

Spin-off-søknader (nasjonale og internasjonale)

23

Innsendt
i 2025

7

Innvilget
i 2025

39%

Include spin-off-søknader i 2025
har en tilslagsprosent på 39%*

Totalt antall spin-off-søknader fra oppstart

104

Innsendt

50

Innvilget

51%

Includes samlede spin-off-søknader
har en tilslagsprosent på 51%

* Tilslagsprosentene er beregnet kun ut ifra søknader som har fått svar – 5 av de 23 søknadene som ble innsendt i 2025 har ikke fått svar ved tidspunktet årsrapporten skrives.

Innovasjoner og impacts som følge av Includes arbeid

Antall innovasjoner rapportert på NFRs
resultatindikatorer for FME-er

10

I 2025

69

Totalt

CO₂-utslipp 2025

3 056 kg

Estimert CO₂-utslipp fra
Includes reiseaktiviteter

974 kg

Estimert CO₂-utslipp spart ved å velge
klimavennlige transportmidler

65,5 kg

Estimert CO₂-utslipp fra
matbestillinger til Include-
arrangementer

1 010 kg

Estimert CO₂-utslipp spart ved å servere vegetar-
og vegansk mat, sammenlignet med om samme
antall porsjoner hadde inneholdt rødt kjøtt

68,64 kg

Estimert CO₂-utslipp spart under
Includes digitale julerengjøring

Utdanning

Sommerprosjekter
i 2025

8

Ph.d.-avhandlinger
levert i 2025

4

Masteroppgaver
levert i 2025

11

Utdanning totalt

Videreutdannings-/
Masterkurs organisert

6

Ph.d.-stipendiater
rekruttert

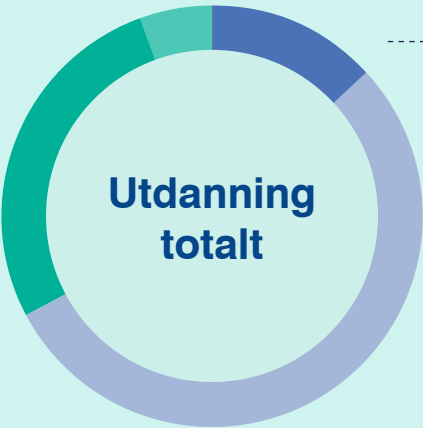
15

Sommerprosjekter

31

Masteroppgaver levert

61

Kommunikasjon

Akademiske publikasjoner (fagfelle-vurderte
artikler, bøker og bokkapitler)

18

i 2025

133

Totalt

Bokkapitler i 2025

3

Fagfelle-vurderte
artikler i 2025

15

Rapporter og plandokumenter*

8

I 2025

52

Totalt

Planer og strategi-
dokumenter i 2025

0

Resultater og
anbefalinger i 2025

4

Rapporter i 2025

4

* Inntil årsrapporten for 2023 ble forskningsbaserte rapporter talt under akademiske publikasjoner, de telles nå som en egen kategori.

Digitale plattformer

16 371

Nettsidetreff i 2025

138 611

Nettsidetreff totalt

508

Nyhetsbrev-
mottakere

89

Deltakere på Includes
årskonferanse 2025

Mediebidrag

Fordeling av de 11 mediebidragene
i 2025 på ulike kanaler

TV i 2025

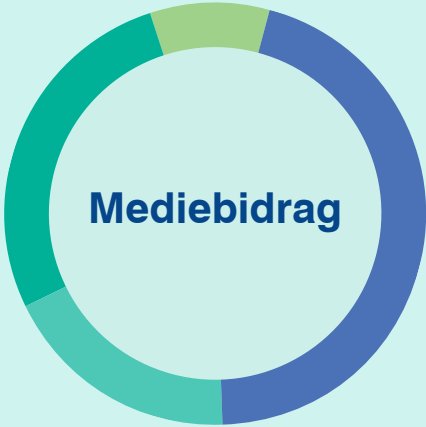
1

Podkast i 2025

3

Blogg i 2025

2

11

I 2025

235

Totalt

Aviser og
nyhetsmedier i 2025

5

Presentasjoner

94

I 2025

971

Totalt

32

Presentasjoner for
akademisk publikum
i 2025

62

Presentasjoner for
partnere, beslutnings-
takere og andre i 2025

20

Av disse, presentasjoner
med internasjonalt
publikum i 2025

Møter og arrangementer

9

8

1

11

29

I 2025

163

Totalt

- Include-arrangementer med eksterne deltakere i 2025
- Arrangementer hvor Include var med-arrangør i 2025
- Internmøter og workshops for hele prosjektgruppen i 2025
- Ledergruppemøter i 2025

04

**Includes
miljøstrategi**

Includes miljøstrategi

↑ Reise til forskerseminar på Finse med tog.

Include har i sin virksomhet hatt fokus på tre områder av betydning for klima og bærekraft: i) reiser; ii) matservering og iii) digitalt fotavtrykk. Gjennom vår miljøstrategi har vi laget retningslinjer for både reiser og matservering.

Vi skal bestrebe oss på å unngå reiser der det er mulig, dernest benytte landtransport (tog framfor fly) så mye som mulig. Vi serverer i hovedsak vegetarisk og vegansk mat. Før jul hvert år arrangerer vi en digital julerengjøring hvor vi sletter filer og eposter for å redusere data som er lagret. I år arrangerte vi også et lunsjseminar i tilknytning til vår digitale rengjøring. Maja Van Der Velden fra UiO snakket om bærekraftig digitalisering og Eivind Skogen fra Sykehuset Innlandet om digital forsøpling og grønne tjenester. I 2025 sparte vi 68,84 kg CO₂ med vår digitale julerengjøring. Vi frigjorde totalt 34,43 GB på en to timers økt hvor vi regner 1 GB frigjort kapasitet som 2 kg CO₂ spart per år. Det har blitt færre deltakere på selve rengjøringen med årene, men vi synes det er viktig å opprettholde tradisjonen og vil arrangere dette også i Includes siste fase.

Vi har spart vesentlig mer CO₂ ved å reise landbasert fremfor å ta fly. Fra de 14 registreringer av reiser som er levert fra forskere og stipendiater har vi et samlet CO₂-utslipp på 3056 kg, mens vi har spart 974 kg CO₂

på grunn av våre landbaserte reiser. Det kan være flere reiser i Include enn de registrerte dersom de involverte ikke har levert skjema for alle sine reiser.

Det er store besparelser i et senter som Include ved å servere vegetar/veganske alternativer ved alle matbestillinger. Det er registrert 11 Include-arrangementer som inkluderte matservering. Totalt hadde vi et utslipp tilsvarende 68,5 kg CO₂. Med dette sparte vi 1010 kg CO₂ sammenliknet med om vi hadde servert lunsjer og middager med rødt kjøtt.

I år har vi valgt å illustrere mulighetene og utfordringene som ligger i en ambisiøs miljøstrategi gjennom et intervju med Professor Per Gunnar Røe ved Institutt for sosiologi- og samfunnsgeografi ved UiO.

En Include-forskers betraktninger om miljøstrategien

Professor Per Gunnar Røe har prøvd ut mange av Includes råd for miljøvennlige praksiser, både privat og i arbeidslivet. Her er noe av det han fortalte om sine egne praksiser og betydningen av og utfordringene med Includes miljøstrategi.

Fortell oss om dine vaner når det gjelder reiser, mat og digitalt fotavtrykk?

– Jeg opplever at jeg er nokså bevisst når det gjelder hvilke reiser jeg tar og hvordan. Det er nok denne praksisen jeg har vært mest opptatt av, kanskje fordi jeg forsker på bærekraftig byutvikling og mobilitet. I mine daglige arbeidsreiser bruker jeg vanligvis tog og t-bane, og i hverdagslivet ellers forsøker jeg å bruke vår el-bil minst mulig. Jeg er så heldig å bo et sted hvor jeg kan gå for å gjøre de fleste innkjøp og ta toget til Oslo, eller andre steder. Men vi har jo en hytte som ligger i Østerdalen, som vi vanligvis bruker bil til. Den største omsittingen de siste fem årene for meg, er at jeg forsøker å unngå å reise med fly både i jobbsammenheng og på fritiden. Jeg reiser med tog til Stavanger, Bergen og Trondheim, og jeg har reist med tog til konferanser og møter i Europa. Jeg prøver også å «samle opp» konferansedeltakelse, møter og annet i samme tur.

– Når det gjelder mat, har jeg vel også blitt mer bevisst på hva jeg spiser og kaster. Jeg spiser stort sett vegetarmat, noe fisk og sjeldent kjøtt. Det gjelder både på jobb og utenfor jobb. Men jeg er også blitt mer opptatt av matsvinn, noe som betyr at det kan være bra å spise kjøtt iblant (for å redusere matsvinn). Både matforbruket og reisevirksomheten er knyttet til familiens praksiser, og det har vært helt avgjørende at andre i familien er opptatt av å redusere fotavtrykket. Så det er ikke vanskelig å få gehør for det, noe som har vært viktig. Dessuten har det vel blitt et slags samarbeidsprosjekt i familien.

– Det digitale fotavtrykket har jeg jobbet minst med, men har nok fått en økende bevissthet rundt dette også. Jeg opplever at jeg har et langt stykke å gå, og synes det er bra at dette er i søkelyset.

Hvilken betydning har Includes miljøstrategi hatt på dine valg?

– Selv om jeg før oppstarten av Include var opptatt av bærekraftig praksis, særlig når det gjelder arbeidsreiser, har nok Includes eksplisitte strategi hatt betydning. Jeg har tenkt at jeg som ikke har små barn, og som har en

Bærekraftige løsninger er ofte kostbare, krever mer tidsbruk og en fleksibilitet i tid og rom som mange ikke har.

En Include-forskers betraktninger om miljøstrategien

mer fleksibel hverdag enn mange andre, lettere kan «teste ut» strategien. Dermed har jeg stor forståelse for at det er krevende for andre å følge strategien.

Har du synspunkter på viktigheten av at institusjoner som UiO har klare retningslinjer for miljøvalg?

– Jeg tror det er viktig å ha retningslinjer og råd, men for at de skal kunne følges, bør det finnes ordninger, tjenester og økonomiske ressurser som kan være til hjelp. Det betyr for eksempel at det er greit å ikke velge billigste reisemåte, og at det finnes tjenestetilbydere (særlig når det gjelder bestilling av reiser og mat) som er til hjelp. På universitetet i Zürich dekker fakultetet alle reiser til feltarbeid og konferanser som gjøres med tog.

Hva er de største barrierene slik du ser det for at vi som arbeidstakere skal ta mer miljøvennlige valg?

– Jeg tror det har stadig mindre med kunnskap å gjøre, men mer og mer med individuelle ressurser, kultur og livsstiler og politisk-økonomisk struktur å gjøre. Når det gjelder det første, har mennesker og ulike sosiale grupper svært ulike forutsetninger og muligheter for å gjøre bærekraftige valg. Bærekraftige løsninger er ofte kostbare, krever mer tidsbruk og en fleksibilitet i tid og

rom som mange ikke har. Jeg er selv privilegert, fordi jeg for eksempel i stor grad kan planlegge hvordan mitt arbeid skal foregå og kan jobbe på reise, mens andre har arbeid som er preget av faste og lite fleksible strukturer og krav. Hvor du bor, hvor du jobber og hva du har tilgang til av tjenester og tilbud er også avgjørende for om du kan velge å leve bærekraftig, samtidig som de med lavest inntekt i mange tilfeller har den mest bærekraftige livsstilen, uten at de hevder det selv. Når boligprisene blir særlig høye i de sentrale delene av storbyene, der avstanden er kortest til arbeidsplass-konsentrasjoner, knutepunkter for kollektivtransport og ulike tjenestetilbud, blir det stadig vanskeligere å etablere seg der for grupper med lavere eller middels inntekter, som ofte har såkalte samfunnskritiske yrker. Det er et paradoks. Den andre typen barrierer handler om de politiske-økonomisk og fysiske strukturene, og for transport handler det om billettpriser og andre kostnader, hyppighet og hastighet og ordninger som gjør det enklere å planlegge og anskaffe reiser (som reisebyråer som spesialiserer seg på bærekraftige reiser). En reise til Europa med tog tar naturligvis lenger tid, men er ofte også dyrere, mye mer krevende å planlegge og krever stor grad av fleksibilitet i tid og rom. Dessuten er det svært få reisebyråer som selger denne typen tjenester som gjør det lettere å velge tog. Dermed må man gjøre planleggingen og innkjøpene selv i stor grad.

Digital julerengjøring

Onsdag 10. desember 2025 kl. 11.00-15:00
(Bli med så lenge du kan/har lyst)

Program Include-lunsj

DIGITALISERING OG BÆREKRAFT (DESEMBER 2025)

Bærekraftig digitalisering?

Maja Van Der Velden, professor ved Institutt for Informatikk, Universitetet i Oslo

Kan vi snakke om bærekraftig digitalisering hvis de nødvendige digitale teknologiene i seg selv er ikke bærekraftige? Digitalisering har økende sosiale og miljømessige konsekvenser, ikke bare når det gjelder energi og CO2-utslipp, men også i form av tap av biologisk mangfold og brudd på menneskerettighetene. Digital opprydding er én måte å håndtere disse problemene på: opprydding av masse digitale filer som fyller opp datasentre, men også opprydding av alle digitale dingser som du ikke bruker lenger.

Digital forsøpling og grønne digitale tjenester

Eivind Skogen, innovasjonsrådgiver ved Sykehuset Innlandet

I den fysiske verden har det blitt en selvfølge å ta miljøhensyn. Men så fort vi skal lage «noe digitalt», glemmer vi raskt at det er noe som heter både klima og miljø. Digital forsøpling er et voksende klimaproblem, og karbonutslippet fra den digitale verden er allerede større enn flybransjens. Alt vi gjør digitalt, har et fysisk fotavtrykk. Hvorfor bør du bry deg? Og hva kan du gjøre med det?

Det skal Eivind forsøke å svare på. Han forteller hvordan du kan ta hensyn til miljøet når du bruker, designer, lager eller bestiller digitale ting. Slik at du kan lage bra greier for både mennesker og kloden!

05

**Forskning
2025**

Forskning 2025

– Full fart i syntesearbeidet

Ved utgangen av 2025 hadde Include totalt 31 pågående prosjekter, hvorav 12 var ph.d.-prosjekter. I løpet av 2025 avsluttet vi ti prosjekter hvorav tre var ph.d.-prosjekter.

I siste periode av Include (2025–27) legger vi vekt på syntesearbeid inkludert publisering av en akademisk bok. Den årlige finanseringen er lavere og dette gjør at vi har noen færre prosjekter enn før. Ved godkjenning av nye prosjekter i 2024 la vi vekt på å opprette tverrgående prosjekter som involverte de fleste av partnere våre, og de pågående prosjektene har også dette som ambisjon.

Som oppfølging av underveisevalueringen av Include startet vi i 2025 arbeidet med en syntesebok som skal fremheve de viktigste resultatene fra Includes forskning. I mars 2025 gjennomførte vi en ukes workshop i Oslo med fem deltakere fra partner Durham University samt Include-forskere i Norge. Vi etablerte fire grupper som jobber med hvert sitt kapittel til boka. Ansvarlige redaktører er vår kontaktperson ved Durham University og Includes leder. Vi har også involvert Includes ekspertgruppe (Advisory Board- AB), der fem medlemmer fungerer som interne fagfeller til ulike bokkapitler. I 2026 planlegger vi en workshop med Includes brukerpartnere for å diskutere utkast til konklusjonskapittelet, for å trekke inn deres erfaringer og gjøre boka relevant for dem.

Vi har mange resultater fra forskningen i 2025, og vi starter med å fremheve resultater fra forskning på energi- og klimapolitikk. Her trekker vi fram erfaringer med strømstøtteordninger i andre land og hvordan EU påvirker norsk klima- og energipolitikk. I tillegg tar vi med smakebiter fra øvrige deler av forskningen, resultater fra utvalgte ph.d.-prosjekter og åtte eksempler på Include-relaterte aktiviteter blant partnere.

HØYDEPUNKT

Om viktigheten av design for redusert forbruk og inkluderende omstilling

Sammen med FME NTRANS arrangerte Include plenums-sesjonen «Deep societal changes are a must – but how – and what matters the most?» under FME-konferansen i april. Include-forskere etterspurte kunnskap om hvordan vi som samfunn kan redusere energibruken og hensynta sosial inkludering i design av politikk og virkemidler.

↑ Nettverksdiagram som viser pågående Include-prosjekter (blå felt) og hvilke partnere som er involvert i disse (grønne felt).

Norsk energi- og klimapolitikk i en europeisk kontekst

Europeiske strømstøtteordninger – eksempler fra Skandinavia

Et Include-prosjekt sammenliknet strømstøtteordninger i Danmark, Norge og Sverige. Vi undersøkte hvordan velferdspolitik og klimapolitikk kan kobles sammen, med utgangspunkt i hvordan Danmark, Norge og Sverige håndterte energikrisen i perioden 2021–23. Den kraftige prisøkningen på strøm skapte både et akutt press mot husholdningenes velferd, men også et potensielt sterkere insentiv til energieffektivisering og investeringer i fornybar energi. Effektene av prisøkningen fordelte seg ikke likt på tvers av sosiale grupper. De nordiske landene måtte dermed balansere hensynet til sosial trygghet med behovet for å opprettholde fart i klimaomstillingen. For å analysere dette, utviklet forskerne fire idealtypiske måter å kombinere velferds- og klimahensyn i støtteordninger:

- 1. *Middelklasseomstilling* – universell støtte kombinert med støtte til klimainvesteringer
- 2. *Omstillingspause* – universell støtte uten klimatiltak
- 3. *Omstilling med beskyttelse av sårbare grupper* – målrettet støtte til utsatte grupper pluss universell klimastøtte
- 4. *Markedsbasert omstilling* – målrettet støtte uten klimatiltak

Sammenligningen viser tydelige forskjeller mellom landene. *Sverige* endte opp med en ordning som lignet *middelklasseomstilling*: bred kompensasjon uten inntekts- eller forbruksterskler, og senere økt satsing på energieffektivisering. *Danmark* la stor vekt på sosial utjevning og målrettet støtte til de hardest rammede, som lavinntektsgrupper og husholdninger med gass- eller fjernvarmeavhengighet. Dette kombinerte de med støtteordninger for grønn oppvarming, noe som tilsvarer en *omstilling med beskyttelse av sårbare grupper*. *Norge* ga svært bred strømstøtte til nesten hele befolkningen, med høyt forbrukstak og gradvis økning i kompensasjonsnivået, supplert av en relativt begrenset, men universell klimasatsing. Også dette plasserer Norge i kategorien *middelklasseomstilling*.

Som bakgrunn for å forstå de ulike utfallene, presenterer Include-studien tre mulige styringsmodeller for klimapolitikk: en markedsorientert modell som legger

vekt på kostnadseffektivitet, en sosioteknologisk overgangsmoell som vektlegger statlig styring og innovasjon, og en politisk støtte-moell der hensynet til opinion og legitimitet i krisetid blir avgjørende. Det er grunn til å tro at politisk press spilte en rolle i alle tre land, men at struktur og tradisjoner i klima- og velferdspolitikken påvirket utformingen på ulike måter.

Studien viser at selv relativt like land kan velge forskjellige balanser mellom velferd og klima når de står i en akutt krisesituasjon. Analysen legger også et grunnlag for videre forskning på hvordan slike hensyn kan integreres mer systematisk i fremtidens klimapolitikk og rettferdige omstillinger.

Press på forvaltningskoordinering i møte med EU-politikk

Include har satt søkelys på forholdet mellom EU og Norge i klima- og energipolitikken. En studie gjennomført i 2024-25 undersøkte hvordan EUs klima- og energipolitiske pakker har påvirket Norges nasjonale styring av klima og energipolitikken og tverrsektoriell koordinering fra 2009 til 2025. Selv om Norge ikke er medlem av EU, er landet dypt integrert i EUs klima- og energipolitikk gjennom EØS-avtalen. Studien sporer prosesser fra EU til nasjonalt nivå knyttet til endringer i koordinering innenfor statsforvaltningen, for å vurdere den relative innflytelsen av drivere fra henholdsvis EU og nasjonalt nivå.

EUs innføring av politikkpakker – fra klima- og energipakken i 2009 til European Green Deal (EGD) – knytter klimapolitikken sammen med andre områder som landbruk, transport, finans, arealbruk og natur, noe som krever en mer helhetlig og integrert tilnærming. EUs politikkpakker ført til et økende press også på Norge for å koordinere klimatiltak på tvers av sektorer. Frem til 2021 var det offentlige kunnskapsgrunnlaget for klimapolitikken fragmentert og ofte fremskaffet på ad hoc-basis. Direktoratene opererte stort sett uavhengig av hverandre innenfor sine definerte ansvarsområder, med separate, konsensusbaserte rapporter som i praksis ga hvert enkelt direktorat vetorett. I 2021 ble det opprettet en permanent etatsgruppe under Miljødirektoratet for å koordinere kunnskapsgrunnlaget på

↑ Danmark, Norge og Sverige innførte ulike strømstøtteordninger i 2021–2023.

tvers av direktorater. Dette markerte et skifte i retning av institusjonalisert samarbeid, men aktivitetene var fortsatt begrenset av den fastlåste sektorlogikken. Vi har også funnet tegn til økt koordinering innen den sentrale statsforvaltningen. En «kjernegruppe» bestående av statssekretærer fra sentrale departementer ble opprettet i 2022 for å forbedre koordineringen mellom departementene. Den møtes imidlertid sjeldent og har hatt begrenset effekt på grunn av de vedvarende sektorgrensene. Den viktigste nyvinningen er innføringen av Grønn bok i 2022, et klimastyringsdokument som er integrert i statsbudsjettprosessen. Den gir en mer strukturert årlig syklus for klimapolitisk planlegging, overvåking og rapportering, sammenliknet med tidligere. Målet med Grønn bok er å involvere nesten alle departementene (totalt 15 involverte) i klimarelaterte beslutninger som

har konsekvenser for statsbudsjettet og knytte budsjettendringer til konsekvensanslag for utslipp. Dette er et skritt i retning av systemisk koordinering, selv om det fortsatt er usikkert hvor effektiv denne mekanismen vil være i praksis. Beslutninger som ikke har budsjettkonsekvenser, blir for eksempel ikke fanget opp. Vi finner at den tverrsektorielle samordningen i Norge har blitt noe bedre enn tidligere innenfor områdene kunnskapsgrunnlag og formalisering av styringsprosesser. Grønn bok og den permanente etatsgruppen er indikatorer på dette. Til tross for disse forbedringene er sektorfragmenteringen fortsatt dypt forankret. Departementene fortsetter i stor grad å operere innenfor sine egne domener, og ansvarsfordelingen har ikke endret seg fundamentalt. Koordineringsmekanismene er ofte symbolske eller prosessuelle snarere enn transformative.

De første bolighøyhusene i Oslo, som Ammerudblokkene, ble bygget i drabantbyene av et modernistisk og sosialdemokratisk regime for å romme flest mulig folk.

Prosjekt Høyhus og bærekraft

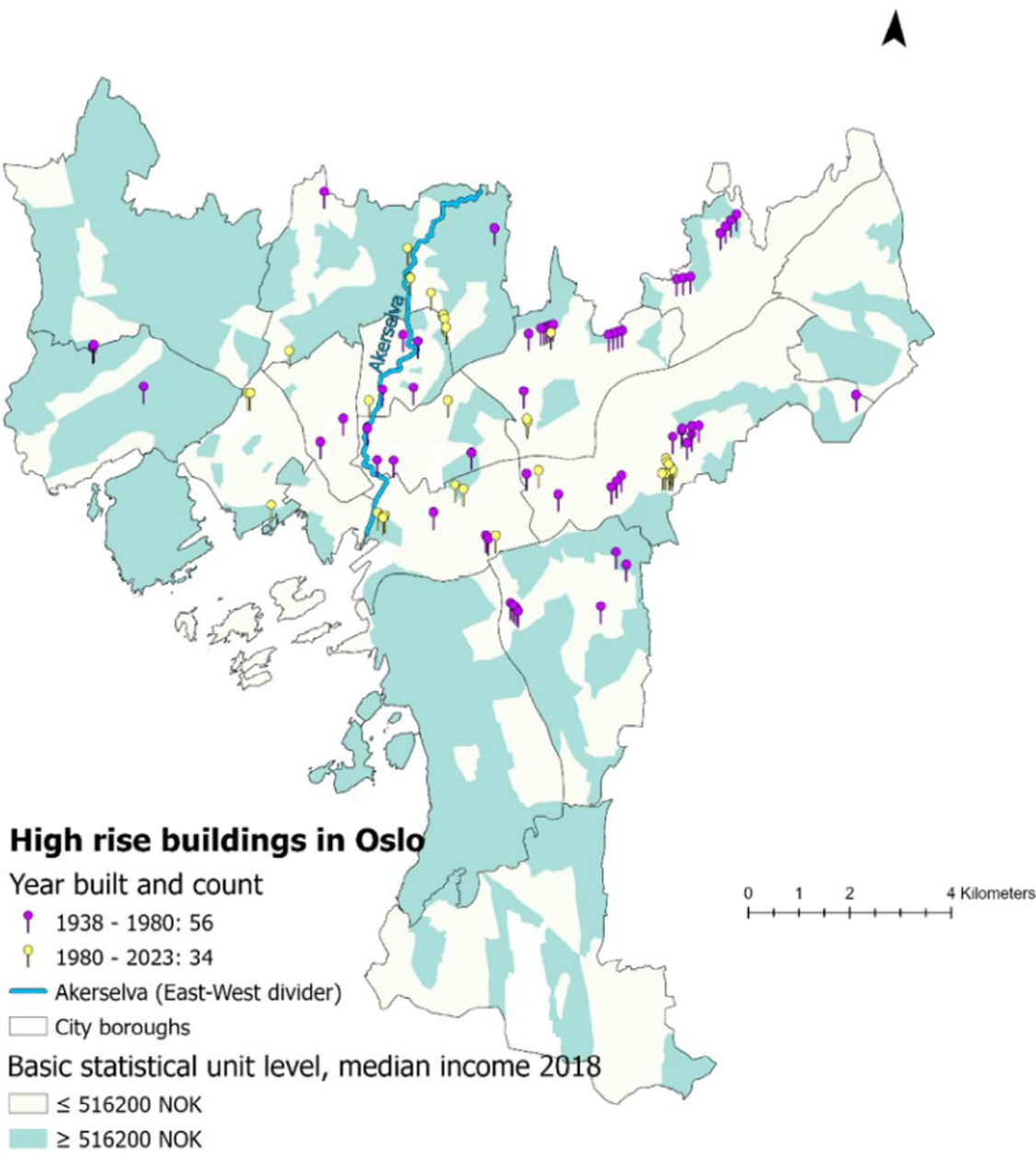
Forskningssmakebiter – byutvikling

Høyhus og bærekraft

Prosjekt *Høyhus og bærekraft* undersøker drivkrefter for økt høyhusbebyggelse og de energimessige og sosiale implikasjonene. Vi tok for oss Oslos nye høyhusstrategi (av 2023), kartla hvor i byen høyhusene er plassert (se figur under) og hvilke argumenter som ble brukt for å fremme strategien. Vi har også undersøkt to typer bygninger som ble oppført i ulike perioder. De første bolig-høyhusene i Oslo, som Ammerudblokkene, ble bygget i drabantbyene av et modernistisk og sosialdemokratisk regime for å romme flest mulig folk, og med en relativt lav kvadratmeterpris. Beboere vi intervjuet i 2025 beskriver bomiljøet som mangfoldig, sosialt og med gode lysforhold. Mad-bygget i Bjørvika ble derimot formet gjennom nyliberal kompakt byutvikling og entreprenør-politiske strategier. Dette har blitt et bygg bestående av velstående beboere og Airbnb-leiligheter. Mad-bygget preges også av at folk som bor i de eksklusive toppeta-sjene lever lyst og luftig, mens de som bor nederst lever med skygge og tetthet. En hovedkonklusjon er at en byutvikling der bolighøyhus bygges i sentrale og attrak-tive områder har en stor sannsynlighet for å ekskludere folk med lav inntekt fra å bo der på grunn av høye bolig-priser og stor etterspørsel blant tilreisende.

NABOBRUK

NABOBRUK er et pågående prosjekt som analyserer barrierer og implementering av innovative bo- og ener-giløsninger i Nordhavn i København og Hovinbyen i Oslo. Nordhavn er et fyrtårnprosjekt i en arealbegren-set del av København, utviklet gjennom landgjenvin-ning, og har i løpet av det siste tiåret implementert en rekke klima- og energiltak. Hovinbyen er en sammen-lignbar utbygging i Oslo, med innovative elementer som et datasenter samlokalisert med blandet bebyg-gelse, der spillvarme gjenbrukes. Prosjektet utforsker hvordan ulike energivektorer (måten energi lagres og transporteres på og brukes) kan integreres i energisys-temene i og mellom disse nabolagene. Det undersøker hvordan energibruk styres gjennom nye byutviklings-strategier i en kontekst av ambisiøs klimapolitikk i de to byene. Analysen bygger på omfattende empirisk arbeid, inkludert ekspertintervjuer, fokusgrupper, hen-delsesetnografi og ikke-deltakende observasjon. Fore-løpige funn tyder på at det er mulig å få til gode ener-giløsninger dersom flere styringsnivåer og involverte parter er samordnet og involvert på et tidlig tidspunkt. God planlegging i en tidlig fase fra kommunens side er imidlertid en nøkkelfaktor for å utnytte og samordne energiløsninger.

HØYDEPUNKT

Høyhus – hvem bygges de for?

Includes forskning på byutvikling i Oslo viser at høyhus har gått fra å være lavstatus til å bli høystatus. De første bolighøyhusene i Oslo ble bygget i drabantbyene for å romme flest mulig. Dagens høyhus bygges sentralt, har gjerne et eksklusivt preg og appellerer til folk og firmaer med penger. Andre grupper ekskluderes fra å kunne bo der.

↑ Geografisk spredning av høyhus i Oslo (Include 2025).

Samlet sett viser erfaringene at samskaping utvikles mest effektivt når deltakelse forstås som en vedvarende praksis, ikke som enkeltstående tiltak.

Prosjekt Samskaping med ungdom

↑ En avstand mellom kommunens ledelse og administrasjon og lokalsamfunnet?

Forskningssmakebiter – virkemidler for bærekraftig utvikling

Karbonprising med tilbakebetaling til bedrifter

Karbonprising, som karbonavgifter, er avgjørende for å redusere klimagassutslipp og fremme grønn teknologi. Den belønner de som reduserer utslipp og gjør grønne investeringer mer lønnsomme. For å balansere negative fordelings effekter av karbonprisingen, kan statens avgiftsinntekter tilbakebetales til husholdninger eller bedrifter, f.eks. fordelt på alle bedrifter i en sektor. I et forskningsprosjekt om karbonprising har vi undersøkt konsekvensene av en slik tilbakebetaling til bedrifter. Prosjektet utviklet en teoretisk økonomisk modell for tilbakebetaling av karbonavgiftsinntekter til bedrifter i en sektor der det er betydelig overføring av kunnskap og teknologi mellom bedriftene. Modellen viser at tilbakebetalingen kan gi uheldige utslag, som det er viktig at politikkutforming tar hensyn til. Risikoen er at bedriftene mister insentivene til å utvikle ny klimavennlig teknologi hvis det kan føre til at alle bedrifter i sektoren tar teknologien i bruk, som vil gi mindre karbonavgifter til staten, og dermed mindre penger å tilbakebetale til sektoren.

Strømprising Norge og Storbritannia

Norge og Storbritannia var blant de første landene i verden som deregulerte elektrisitetssektoren. På 90-tallet ble det innført markeder for strøm, også for husholdninger. Selv om utviklingen i de to landene hadde et liknende ideologisk utgangspunkt, tok utformingen av systemene litt ulike retninger. Ett slikt område er prisingssystemet for husholdninger, inkludert hva kundene mottar av informasjon på sine strømreregninger. Det er altså viktige forskjeller mellom strømprisingssystemene i de to landene, men det er samtidig interessant å se på hva som skjedde i tiden med høye strømpriser i 2021–22. Våre funn viser at markedsprinsipper settes til side når høye priser er i ferd med å forringe befolkningens livskvalitet og svekke bransjens legitimitet. I begge land ble kompensasjonsordninger innført av de nasjonale myndighetene, og det ble tydelig at myndighetene anså strøm for å være et nødvendighetsgode.

Bærekraftsregnskap i Hurdal

Dette prosjektet har undersøkt hvordan bærekraftsregnskap kan brukes som styringsverktøy i kommunenes arbeid med klima-, miljø, og energisomstilling. Hurdal kommune er den eneste norske kommunen som har utviklet et slikt verktøy. I 2024/2025 gjennomførte Include-forskere en dokumentstudie og dybdeintervjuer med nåværende og tidligere ansatte i kommunen med vekt på Hurdals arbeid med bærekraftsregnskap. Studien viser hvordan i) regnskapet kan brukes for å få forståelse av status på bærekraftsindikatorer og ii) at denne forståelsen bygger på et hierarki mellom økonomiske, sosiale og miljømessige forhold (i denne rekkefølgen). Studien viser også hvordan institusjonaliseringsprosesser må forstås dynamisk. Hurdal kommunes tidligere arbeid med bærekraft var framoverlent og ambisiøs, men ble satt tilbake av lokal motstand og andre hindringer. Etablering av bærekraftsregnskapet kan forstås som et skritt tilbake til første fase i en institusjonaliseringsprosess hvor nye formelle strukturer for bærekraftsarbeidet i kommunens egen organisasjon etableres. Studien gir viktige lærdommer for videre arbeid med bærekraftsregnskap: i) Arbeidet trenger bred forankring både innad i kommuneorganisasjonen og blant aktører i lokalsamfunnet; ii) Bærekraftsregnskapet slik det nå er utformet i Hurdal, er mindre egnet til å belyse målkonflikter mellom indikatorer. Det kan være gunstig å videreutvikle regnskapet til å illustrere målkonflikter for å opplyse politiske

veivalg og; iii) En handlingsplan for videreutvikling av bærekraftsregnskapet som praktisk verktøy for kommunens administrasjon og politikk anbefales.

Samskaping med ungdom

I prosjektet *Samskaping gjennom simulering, scenarier, samtaler og spill for og med ungdom (S4U)* har vi undersøkt hva som skjer når kommunale ambisjoner om inkluderende og samskapende prosesser for lokal bærekraft og klimaarbeid settes ut i livet. Include-forskere har samarbeidet med ansatte i Lillestrøm og Drammen kommuner for å involvere unge i arealplanlegging og eksperimentert med samskaping i skoler, folkebiblioteket og kommunale avdelinger. Foreløpige funn viser at samskapende klima- og bærekraftsarbeid fordrer: i) Forankring i organisasjonen. Midlertidige prosjekter kan skape engasjement, men varig samarbeid krever støtte i organisasjonen; ii) Tidsmessig samordning. Skoler, bibliotek og kommunale avdelinger arbeider etter ulike rytmer. Når tidslinjene samordnes, øker muligheten for at unges bidrag faktisk påvirker kommunal planlegging og politikk; iii) Tverrsektorielle samarbeidsarenaer. Slike arenaer fungerer som grunnleggende infrastrukturer som holder temaer levende og relasjoner aktive mellom prosjekter. Samlet sett viser erfaringene at samskaping utvikles mest effektivt når deltakelse forstås som en vedvarende praksis, ikke som enkeltstående tiltak.

Spennende resultater fra Includes ph.d.-er

Ph.d. Oskar Vågerö

Oskar Vågerö forsvarte i oktober 2025 Includes første avsluttede PhD-avhandling. Omstillingen av energisystemer handler om mer enn bare tekniske utfordringer knyttet til å bygge ut mer fornybar energi. I stedet er menneskelig atferd, kulturelle verdier og praksiser, samt oppfatninger av rettferdighet viktige faktorer for å endre systemer og for å begrense klimaendringer. Oskar Vågerö sin doktorgradsavhandling undersøker hvordan modeller, som brukes til å informere energiplanlegging av myndigheter og internasjonale organisasjoner, kan endres ved å ta hensyn til disse aspektene, særlig rettferdighetsbegrepet.

Det finnes lite systematisk forskning om hvilke typer av rettferdighet som kan integreres i energimodeller. Hvordan definerer man rettferdighet, og hva betyr det for resultater og anbefalinger? Kan modeller brukes på nye måter sammen med både eksperter og lekfolk?

Avhandlingen, avlagt på Institutt for teknologisystemer ved UiO, svarer på disse spørsmålene, og viser hvordan modeller kan bidra til sosialt inkluderende energiomstillinger. Vanligvis fokuserer modeller på å identifisere den billigste måten å designe et system på. Nye teknikker gjør det mulig for modellører å generere et spekter av resultater som er billige (men ikke de aller billigste) og presentere disse for folk og eksperter. Dette gir rom for inkluderende prosesser, åpenhet og en større diskusjon om hva som er viktig når beslutninger skal tas.

Ph.d. Eivind Hjorth Mathiassen

Eivind leverte sin avhandling i 2025 og forsvarte den 19. januar 2026. Avhandlingen undersøker hvordan sosial klasse påvirker husholdningers overganger til energirelevante praksiser og hvilke konsekvenser dette har for energirettferdighet. Gjennom intervjuer med 37 personer fra Stor-Oslo, rekruttert etter yrkesbakgrunn som indikator på klasse, viser studien at sosial klasse har stor betydning for hvordan husholdninger endrer sine energivaner. Overklassen kan lettere investere i kostbare, energieffektive løsninger og dra nytte av kulturell kompetanse, mens arbeiderklassen ofte velger rimelige løsninger som likevel kan være mer bærekraftige, men som ofte kun anerkjennes som et resultat av økonomisk knapphet.

Studien utfordrer nyere sosial praksisteori, som hevder at hverdagspraksiser har liten symbolsk verdi, og viser at slike praksiser faktisk er sosialt lagdelte. I tillegg peker avhandlingen på at boligforhold, som å bo i leilighet versus enebolig, påvirker mulighetene for å endre energipraksiser. Norske energipolitiske tiltak, som strømstøtteordningen, forsterker ulikheter ved å gi mest til dem som bruker mest strøm. For å utjevne dette og fremme energirettferdighet anbefales det å målrette fordeler til sårbare grupper.

Ph.d. Ingrid Christensen

Myndigheter samarbeider i økende grad med både private og frivillige aktører for å håndtere komplekse samfunnsutfordringer som klimaendringene. Denne avhandlingen undersøker hvordan myndigheter styrer slike samarbeid for å fremme effektivitet samtidig som de sikrer demokratiske verdier som legitimitet og ansvarlighet.

Avhandlingen baserer seg på casestudier gjennomført i Norge av hvordan kommuner (Asker og Oslo) samarbeider med aktører fra privat sektor for å fremme sirkulære løsninger, samt data fra den åpne databasen «Collaborative Governance Case Database» med casestudier fra ulike land.

Avhandlingen finner at når myndighetene tar en ledende rolle, opplever de spenninger mellom ulike verdier, og at det er spesielt vanskelig å balansere behovet for å sikre effektivitet med behovet for å sikre juridisk og politisk ansvarlighet. Det å dele på lederskapet mellom ulike aktører ser derimot ut til å redusere spenningene fordi det gir myndighetene mer fleksibilitet i hvilke lederroller de inntar, samtidig som det reduserer byrden for offentlige ansatte med å styre samarbeid, som kan være både tid- og ressurskrevende. Videre viser avhandlingen at delt lederskap bør kombineres med klare regler for samarbeid. En måte myndighetene kan oppnå dette på, er ved å engasjere seg i plattformer for samarbeid, som bidrar med institusjonelle strukturer og ressurser for å legge til rette for samarbeid på tvers av sektorer som myndighetene kan dra nytte av.

Funnene fra avhandlingen har implikasjoner for hvordan tverrsektorielle samarbeid bør designes og ledes for å fremme felles løsninger samtidig som demokratiske verdier ivaretas, og indikerer at offentlige myndigheter som kommuner bør dele ledelsen av samarbeid med private aktører og etablere klare regler for samarbeidet.

Ph.d. Daniel Molin

Det moderne samfunnet er bygget opp av en rekke store teknologiske systemer av infrastruktur som har vokst frem over lang tid. Det er ikke ofte store infrastrukturelementer endres, og endring av slike etablerte systemer kan være en formidabel utfordring. Elektrifiseringen av transport er en slik endring. Det er mye å lære av å forstå endring og innfasing av nullutslippsskjøretøyer i Norge. Introduksjon av ny teknologi skjer ikke plutselig, ikke likt over hele landet og ikke likt for alle sosiale grupper i samfunnet. De geografiske effektene av introduksjon av ny teknologi påvirker mulighet, hastighet og kostnad knyttet til å utvikle et nullutslippssamfunn. Dette ph.d.-prosjektet handler om disse endringene og deres sosiale konsekvenser. I prosjektet analyseres statens rolle som «systembygger» i etablering av et nytt teknologisk system. Det offentliges rolle har variert både når det gjelder størrelse og grad av aktiv involvering. Slike «infrastruktur-systemer» er av distribuerende natur og tett knyttet til spørsmål om sosial fordeling og geografi. Elektrifisering av transport bygger på introduksjon av et nytt energisystem i det eksisterende transportsystemet. Med utgangspunkt i systemteori innenfor teknologi- og vitenskapsstudier bygger ph.d.-prosjektet på nyere teoretisk utvikling av rettferdighetsperspektiver knyttet til både energi og infrastruktur for å forstå statens posisjonering og rolle i omstilling av transportsektoren. Prosjektet benytter kvalitativ metode med dokumentanalyser og intervjuer.

Formålet med nettverket er å skape en arena for dialog og samarbeid mellom kommunen og næringslivet om å nå klimamålene.

Prosjekt Den nye standarden

klimabudsjettet og koblingen mot investeringsbudsjett og driftsbudsjett i kommunens HAP utviklet i samarbeid mellom klima & miljø og økonomi/økonomistyring, med virksomhetsstyring som koordinerende part. Klimabudsjett er nå definitivt innlemmet i HAP-prosessen, koblet mot økonomidelen, forankret i kommunens øverste ledelse. Arbeidsgruppen som jobbet med utviklingen av klimabudsjett og inkludering av klimabudsjettet i HAP-prosessen har dermed fullført oppdraget.

«Næring for klima – Tromsø»

Tromsø, Norge og EU har satt seg ambisiøse klimamål. Tromsø vil (Kommuneplan samfunnsdel):

- Utvikle et lavutslippssamfunn gjennom kunnskapsbaserte tiltak
- Samarbeide tettere med forskning og næringsliv for å utvikle og ta i bruk klimasmarte løsninger som gir konkurransefortrinn
- Stille miljøkrav og etiske krav i anskaffelser, og legge dette til grunn for intern og eksternt samskapning

For at Tromsø kommune skal oppnå sine mål, er de avhengige av et samarbeid med næringslivet. «Næring for klima – Tromsø» er et lokalt nettverk, som gjennom kunnskapsdeling, innovasjon og dialog setter fokus på felles innsats for å redusere klimagassutslipp. Tromsø kommune v/Seksjon for næring og bærekraft inviterer alle virksomheter som ønsker å redusere sine klimag-

assutslipp til å underskrive en klimakontrakt med ordføreren i Tromsø. Alle som signerer klimakontrakten, kan delta i nettverket.

Formålet med nettverket er å skape en arena for dialog og samarbeid mellom kommunen og næringslivet om å nå klimamålene. Deltakerne i nettverket blir invitert til to årlige samlinger, en på høsten og en på våren.

Tre temaer er gjennomgående på alle samlinger:

1. Kommunen orienterer: Lovkrav, EU-krav, informasjon fra kommunen som er nyttig for næringslivet.
2. Næringslivet orienterer: Melder inn behov, kunnskapsdeling og viser til de gode eksemplene.
3. Det vil vises til initiativ og tiltak som er gjort i samarbeid, gjerne der akademia og FoU er involvert. Dette for å legge til rette for mer forskning som vil komme Tromsø-samfunnet til gode.

Tromsø-nettverket er en case studie i ph.d-prosjektet «Samskapning av lokal bærekraft?» i Include. Deltaelse i nettverket fra Include-stipendiaten er nyttig for Tromsø kommune. Stipendiaten har gitt kommunen innspill, blant annet gjennom innlegg hun har holdt i nettverket, som de tar med seg i det videre arbeidet. Det å ha en forsker nært på gjør også at de har mulighet for forskningsbasert læring på sikt som er viktig i evaluering og videreutvikling av nettverket.

Klimasats – støtte til klimatiltak

Klimasats er en støtteordning for kommuner og fylkeskommuner som vil kutte utslipp av klimagasser og bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet.

↑ Miljødirektoratets støtteordning Klimasats har hatt stor betydning for kommunenes klimaarbeid.

Prosjekt for utvikling av en områdeplan for bærekraftige bydelssentre

Satsing på bydelssentra er forankret i Tromsøs kommuneplan sin arealdel (KPA), spesielt i ny plan som har vært på andregangshøring i 2025. Kommunen har etablert et prosjekt for utvikling av en områdeplan for bærekraftige bydelssentre i Tromsø kommune. Målet med prosjektet er å styrke samarbeidet mellom ulike utviklingsaktører og innbyggere og samordne kommunale utviklingsoppgaver og tjenester gjennom nye måter å jobbe med plan på. Prosjektet søker å balansere bærekraftsmål for å styrke kompakt byutvikling med flere tjenestetilbud også utenfor sentrumsområdet på Tromsøya, nullvekstmål i trafikk og inkludering av innbyggere. Planen som prosjektet skal resultere i, skal gi et overordnet grep for arealmessig byplanlegging som strategisk styrer en bærekraftig utvikling av bydels-senteret.

Prosjektet ble presentert i august 2025 på masterprogrammet Nordic Urban Planning ved Universitetet i Tromsø (UiT). Bærekraftige bydelssentra ble også tema for fagdagen til samfunnsplanlegging ved UiT med tittel *Bydelssentra i Tromsø – mellom konsept og sted*. Prosjektet er også presentert lokalt i to bydelssentra, på Tromsø kommunes frokostseminar og i kommune- og byutviklingsutvalget (KOBY). På Include-konferansen 2025 deltok prosjektleder fra Tromsø kommune med

et hovedinnlegg sammen med en Include-forsker med tittel «Byregional planlegging – utfordringer og muligheter». De organiserte også verkstedet «Målkonflikter i arealplanleggingen – et styringssystem til besvær for bærekraftige nærmiljø?» på konferansen.

Miljødirektoratets Include-relevante aktiviteter

Som partner i Include er Miljødirektoratet opptatt av å utvikle og dele kunnskap og erfaringer fra Klimasats-prosjekter, der mange av prosjektene er relevante for senterets arbeidsområder og mål. En oversikt og beskrivelse av prosjekter som har fått støtte i 2025, eller har levert rapporter andre kan ha nytte av, er listet opp her: [Klimasats-prosjekter – Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](https://www.miljodirektoratet.no/tema/klimasats-prosjekter).

Miljødirektoratet har også arrangert en rekke webinarer om klimaarbeid i kommunene, hvor mye av innholdet er relatert til arbeidspakke 2 og 3 i Include (*Steder i endring* og *Kommuner som endringsaktører*). Det samme gjelder noen av de skriftlige publikasjonene deres. De har også i 2025 vekkert til live podcasten sin igjen, der det er flere Include-relevante episoder er gjennomført eller planlagt.

↑ Fra venstre: Vegar Omholt, Frank Abelsen og Morten Gulbrandsen, alle fra Kongsberg kommunale eiendom.
(Hentet fra Kongsberg kommunes hjemmeside)

Kongsberg Kommunale Eiendom (KKE) får oppmerksomhet for sine satsinger på innovative energiinvesteringer

Kongsberg kommune gjennom KKE tiltrekker seg internasjonal oppmerksomhet for sin satsing på innovative energiløsninger. I 2025 hadde de besøk av en gruppe fra kommuner i Romania. De besøkte Vestsiden ungdomsskole i mars og var spesielt interessert i hydrogenlagret med lokalt fornybar energiproduksjon. Besøket var i regi av NVE. I tillegg har KKE hatt omvisninger på Vestsiden ungdomsskole og Skavanger skole med elever fra Fagskolen Viken.

KKE vant også Energismart 2025 – prisen i regi av NHO-elektro. Denne fikk de for «sitt fantastiske arbeid med energieffektivisering og styringssystemer i Kongsberg kommune».

Juryens begrunnelse:

«Kongsberg kommunale eiendom tildeles prisen for sin strategiske satsing på energieffektivisering, lokal energiproduksjon, lagring og forbrukerfleksibilitet. De har gjennom målrettet arbeid redusert energiforbruket i sine bygg betydelig, samtidig som de produserer og lagrer fornybar energi på innovative måter.

KKE har vært en foregangskommune i bruk av teknologi som solceller, bergvarme, hydrogenlagring og avanserte styringssystemer. De har vist hvordan smarte bygg kan bidra til både lavere energikostnader og et mer robust kraftsystem. Ved å koble store kommunale bygg til balansemarkedet, utnytter de energien effektivt og bidrar til å avlaste strømnettet.

Det som gjør KKE ekstra verdige denne prisen, er deres ambisjoner for fremtiden. De nøyer seg ikke med imponerende resultater – de har satt seg mål om at alle kommunale bygg skal bli energipositive.»

Gjennom prosjektet får organisasjoner mulighet til å få miljøfyrtårn- og energirådgivning.

Prosjekt Grønn frivillighet i Østfold fylkeskommune

Østfold fylkeskommune satser på Grønn frivillighet

Som en del av arbeidet med å gjøre Østfold til en mer bærekraftig region, inviteres frivillige organisasjoner til å delta i prosjektet *Grønn frivillighet* i Østfold. Gjennom prosjektet får organisasjoner mulighet til å få miljøfyrtårn- og energirådgivning. Mange frivillige organisasjoner har begrensede ressurser og lite fagkunnskap om klima, miljø og energi. Prosjektet er et treåring prosjekt og skal gjøre det enklere å komme i gang – og komme videre – med konkrete klima- og miljøtiltak. Det er et samarbeid mellom Østfold fylkeskommune og Klima Østfold og er støttet av lokale sparebanker og SpareBank 1-stiftelsen. Prosjektet har fått oppmerksomhet i lokalaviser og på sosiale medier.

06

Utdanning

Utdanning

Include tilbyr utdanning både på bachelor- (BA), master- (MA) og ph.d.-nivå, i samarbeid med andre. Vi har også hatt flere etter- og videreutdanningsinitiativer, inkludert ett i nytt samarbeid med Trøndelag fylkeskommune i 2025. Include-forskning og -innsikter når også studenter når Include-forskere foreleser i eksterne emner/sammenhenger.

Includes ph.d.-gruppe koordineres av en av stipendiatene, og de organiserer workshops og tar initiativ til uformelle, sosiale arrangementer. MA-studentene har Include-forskere som veiledere og inviteres til halvårslige samlinger. Ph.d.- og masterstudentene utgjør en vesentlig del av senterets virksomhet. Vi tilstreber å oppnå en god kjønnsbalanse i vår rekruttering av studenter, selv om kvinnelige kandidater for tiden er i flertall.

HØYDEPUNKT

Våre ph.d.-studenter leverer

I løpet av 2025 har 3 av våre ph.d.-er levert sine avhandlinger og en har disputert. Avhandlingen til Eivind Hjort Mathiasen undersøkte hvordan sosial klasse påvirker husholdningers overganger til energirelevante praksiser, og hvilke konsekvenser dette har for energirettferdighet. Johannes Volden undersøkte alternative proteiner og hvilken rolle disse kan spille i en omstilling mot bærekraftige matpraksiser i en norsk kontekst. Ingrid Christensen studerte hvordan kommuner kan oppnå omstilling til sirkulær økonomi gjennom samarbeidsstyring. Oskar Vågerø forsvarte sin avhandling «Socially inclusive energy transitions – Energy systems, models and justice», som integrerer sosiale aspekter i energimodellering. Vi gratulerer!

↑ Include-stipendiat Oskar Vågerø forsvarte sin avhandling i oktober.

Utdanning på bachelor- og masternivå

SUM4502 INCLUDE

I januar 2025 ble masteremnet *SUM4502 INCLUDE – Socially inclusive energy transition* avholdt på UiO for fjerde gang. Kurset reiser spørsmålet: Hvordan kan vi få til en overgang til et miljøvennlig samfunn på en sosialt inkluderende måte? Kurset hadde 9 deltakere og involverte 15 av Includes forskere i undervisningen, inkludert to kollegaer i Storbritannia, som deltok via Zoom, en Include-stipendiat og et medlem av Includes ekspertgruppe.

Andre undervisningstilbud hvor Include-forskere bidrar

- *GLOBE4019: Consumption, Sustainability and Social Change* (UiO), et 10-poengs masteremne ved GLOBE som gis årlig. Årets kurs hadde 16 studenter og 6 Include-forskere var involvert.
- *SGO4203 Sustainable Urban Transformations* (UiO), masteremne, ledes av en Include-forsker.
- *PED2505 Bærekraftig utvikling: Design for læring og omstilling* (BA/MA), ledes av Include-forsker.

- *ENERGI4010 Bærekraftig energiomstilling* (UiO), et tverrfaglig masteremne hvor en Include-forsker bidrar.
- Masterkurset *TEK5420 Norway's Energy Transitions: Policy Directions and Challenges* holdes årlig på Institutt for teknologisystemer (UiO) av en Include-forsker fra FNI. Innholdet er tydelig informert av Include-arbeid. Kurset gir 5 poeng på masternivå og det er vanligvis 8-10 studenter som deltar.
- MA-programmet *Sustainability, energy, and development* (Durham University, UK) hvor en Include-forsker bidrar.
- Fem Include-forskere er involvert i BA-emnet *SUS2000: Sustainability: Perspectives, Challenges and Solutions*. Dette er et tverrfaglig emne som tilbys alle bachelorstudenter ved UiO i samarbeid mellom GLOBE og ITS. Kurset gir 10 poeng og hadde i år ca. 50 studenter. En Include-partner (FIVH) var invitert inn som ekstern foredragsholder.

Oppfølging av masterstudenter

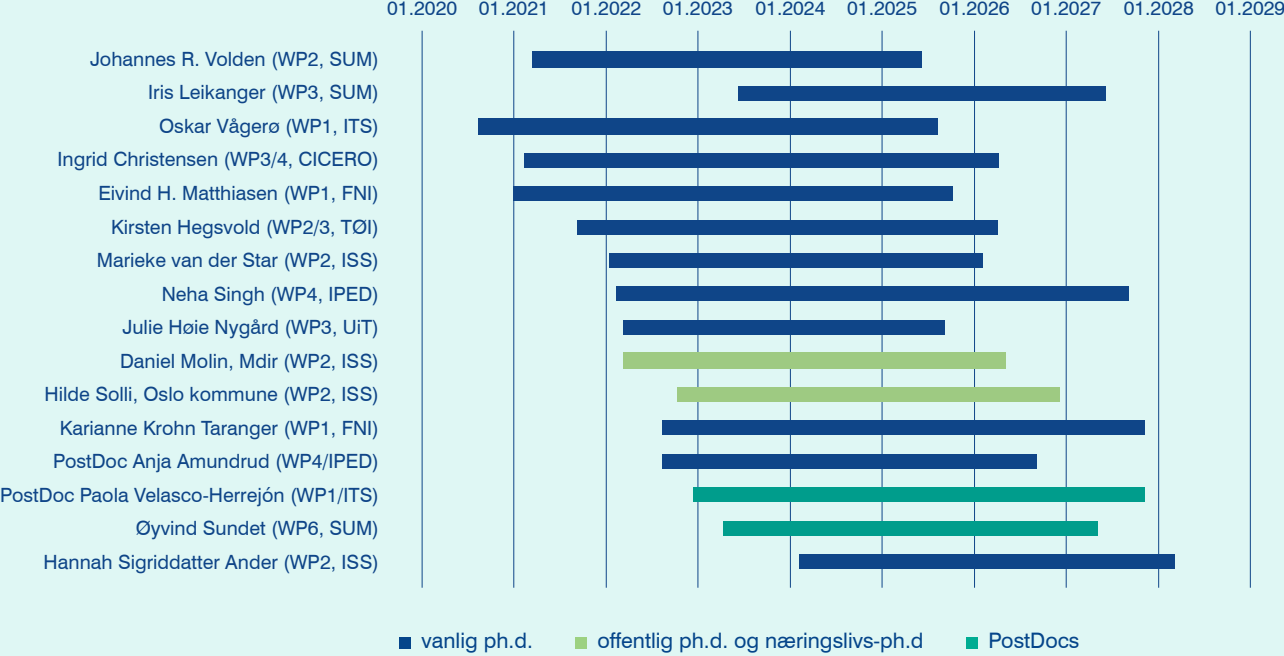
Vi arrangerer halvårslige mastersamlinger for Includes masterstudenter. På samlingene presenterer studentene sine oppgaver og spørsmål de vil diskutere. Include-forskere og andre masterstudenter gir råd og innspill. I 2025 arrangerte vi en samling 26 november, der 10 studenter deltok i tillegg til 5 Include-forskere.

HØYDEPUNKT

Ung medvirkning

I prosjektet S4U har Include eksperimentert med samskaping i skoler, folkebibliotek og kommunale avdelinger og undersøkt hva som skjer når kommunale ambisjoner om inkluderende og samskapende prosesser med unge i arealplanleggingen settes ut i livet. Foreløpige funn viser at samskapende klima- og bærekraftarbeid fordrer: i) Forankring i organisasjonen. ii) Tidsmessig samordning mellom ulike aktørers årsrytmer; og iii) Tverrsektorielle samarbeidsarenaer som holder temaer levende og relasjoner mellom prosjekter aktive.

↑ Oversikt over ph.d.-prosjektene i Include og hvordan de forløper seg i tid.

Etter- og videreutdanning

EVU i bærekraftig utvikling

IPED har utviklet et EVU tilbud i bærekraftig utvikling med fokus på design for læring og omstilling. Utviklingsarbeidet fikk støtte fra UiO:Energi og miljø. Studiet gir praktisk erfaring med design for bærekraftig omstilling i deltagernes egen virksomhet. Innholdet er bl.a. metoder og verktøy for design, evaluering og analyse av omstillingsarbeid med et fokus på læring. Tilbudet ble annonsert blant Includes partnere. Det var imidlertid for få påmeldte til å kunne gjennomføre tilbudet. Dette kan skyldes at UiO krever kursavgift (25 000 kr), noe som kan være en utfordring å få dekket, gitt den vanskelige økonomiske situasjonen til kommunene. Utviklingen av kurset har gjort IPED bedre rustet til å opprette EVU tilbud ved UiO, en oppgave som i dag ligger på enhetene og ikke støttes på UiO sentralt.

To sommerstudenter med finansiering fra UiO:Energi og miljø har undersøkt hvordan et EVU emne bør utformes og støttes med digitale ressurser.

Tilpassede kurs for fylker i bærekraftig omstillingsledelse

Masterkurset *Bærekraftig omstillingsledelse* er et etter- og videreutdanningskurs utviklet ved Senter for global bærekraft i samarbeid med insam. Kurset ble gitt første gang i 2022/23 og forsøkt gjennomført på nytt 2024/25. Målgruppen er lokale aktører, i første rekke kommuner og fylkeskommuner. Første gang kurset ble gjennomført fikk vi mange studenter og måtte avvise noen. Da vi forsøkte andre gang, var det dessverre for få søkere til å kunne gjennomføre kurset. Vi undersøkte årsaken, og kommunenes stramme økonomi var en klar faktor. I samarbeid med KS er det derfor utviklet et mindre omfattende kurs som gis på fylkesnivå. Kurset gir ikke poeng på masternivå, men berører sentrale deler fra EVU-kurset – utfordringsbildet, transformasjon og omstillingsledelse samt eksempler på transformasjonsprosjekter. Deltakerne jobber med egne reelle case/prosjekter og slik sett blir kurset relevant for deltakernes arbeidshverdag. Til nå har kurset vært gjennomført for klimakontakter og andre ansatte i Trøndelag fylkeskommune i form av tre arbeidsverksteder, 26. august, 29.–30. september og 18. november.

Utdanning på ph.d.-nivå

Empowered Futures (forskerskole)

2025 var nok et år med spennende aktiviteter i regi av den arbeidslivsrettede forskerskolen *Empowered Futures*, der ISS-UiO og FNI er partnere. I 2025 har ISS/UiO hatt ansvaret for en publikasjons-workshop for ph.d.-kandidater, sammen med Håvard Haarstad (CET/UiB), og med Andy Stirling (University of Sussex) som bidragsyter. Workshopen ble arrangert ved UiB 24. oktober. Andre aktiviteter som ble gjennomført i 2025 var et ph.d.-emne i Rjukan, organisert av en forsker på FNI og med andre Include-forskere som bidro med forelesninger og veiledning. Tittelen på kurset var *Prefigurative Politics and the Changing Rhythms of Just Energy Transitions*. FNI organiserte også feltstudier og eksperimenter («practica») og et panel («policy round-table»). Deltakere fra forskjellige universiteter i inn- og utland har også hatt gjesteopphold ved Fridtjof Nansens Institutt: Sarthak Suklu, Sharayu Shejale, Shayan Shokrgozar, Angela Carter, Larry Ibrahim Mohammed, og Caroline Buus Ponthieu. Dette har vært organisert som en del av Empowered Futures. Det ble tatt opp nye medlemmer i desember 2025.

Øvrige ph.d.-aktiviteter

Include har 14 ph.d.-studenter og 2 postdoktorer. I 2025 leverte tre ph.d.-kandidater sine avhandlinger og en fjerde kandidat, Oskar Vågerø, disputerte i oktober.

På Includes forskersamling i mai ble halve dagen satt av til presentasjon og diskusjon med ph.d.-studentene om deres oppgaver. 10 ph.d.-studenter og 12 forskere deltok på samlingen.

En Include-forsker var opponent på to ph.d.-avhandlinger som omhandler Include-relevante temaer: Hilda Wenander ved Universitetet i Linköping (10. oktober) og Trine Møgster ved NTNU (21. november).

Ph.d.-studenter

Ph.d.-studenter

Hannah Sigriddatter Ander

Tittel på prosjekt:

Hvordan bygge rettferdighet? En studie av sosioøkologisk rettferdighet i byggingen av «den bærekraftige byen».

Tilhørighet:

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Dette prosjektet undersøker visjoner og praksiser for bærekraft i eiendomsutvikling i et bygg lokalisert i Hovinbyen i Oslo – et byområde som står frem som et eksempel på en kompakt byutvikling i det globale Nord. Ved å gjøre en kvalitativ dybdestudie av utviklingen og forvaltningen av et eiendomsprosjekt som satser sterkt på bærekraft, studerer prosjektet komplekse sammenhenger mellom økologi, sosial rettferdighet, politisk økonomi og byutvikling på flere skalaer – fra lokalt til internasjonalt. Målet med prosjektet er å undersøke og belyse utfordringer og muligheter for en multiskalar sosialt rettferdig energiomstilling på by- og bygningsnivå.

Øyvind Sundet

Tittel på prosjekt:

Forståelsesrammer for bærekraftig endring: En undersøkelse av norsk bærekraftsforskning og -politikk.

Tilhørighet:

Senter for global bærekraft, UiO, og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Til tross for de mange multilaterale forhandlingene, avtalene og strategiene som søker å fremme omstilling til et mer bærekraftig samfunn, ser vi i liten grad resultater som er i tråd med globale forpliktelser. Det blir stadig tydeligere at teknologisk utvikling og 'business-as-usual' ikke er tilstrekkelig for å takle klima- og miljøkrisene, og at mer omfattende endringer er nødvendige. Dette doktorgradsprosjektet, med fokus på Norge, tar sikte på å kartlegge ulike forståelsesrammer knyttet til bærekraftig endring og utforske hvordan disse sirkulerer mellom forskningsmiljøet og politikken. Målet er belyse hvordan ulike antagelser, verdier og paradigmer definerer hvilken kunnskap som blir ansett som nyttig og verdifull i arbeidet for et mer bærekraftig samfunn, og hvordan dette påvirker evnen til å gjennomføre omstilling.

Hilde Solli

Tittel på prosjekt:
Rettferdig klimaomstilling av hverdagsreiser i byer.
Endring av mobilitet og praksis for en sosialt rettferdig klimaovergang i byer.

Tilhørighet:
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO
og Klimaetaten, Oslo kommune

Doktorgradsprosjektet tar for seg rettferdig klimaomstilling av urban hverdagsmobilitet. Målet er å utvikle bedre forståelse for hvordan Oslos mobilitet kan omstilles i tråd med kommunens klimamål, på en slik måte at innbyggerne er inkluderte og opplever omstillingen som rimelig og rettferdig. Folks opplevde mobilitet, muligheter og begrensninger er et sentralt fokus i prosjektet. Formålet er å bidra til økt kunnskap om hvordan Oslo og andre byer kan møte klimautfordringen og kutte klimagassutslipp på en sosialt rettferdig måte.

I prosjektet intervjues folk fra ulike steder i Oslo om hvordan de opplever daglig mobilitet og muligheter for omstilling. Intervjuene handler om hvordan folk reiser i dag, hvordan de opplever reisene sine og hvilke muligheter de har. Informantene bes også om å registrere reisene sine digitalt slik at samtalen kan handle om helt konkrete reiser de gjør. Ulike perspektiver på rettferdighet og hvilke valg folk tar og kan ta i hverdagslivene sine er sentralt i prosjektet både ut ifra et stedsperspektiv, der ulike aspekter ved byen og byregionen gir folk ulikt utgangspunkt for mobilitet, og ut fra hvilke ressurser den enkelte har for å kunne ta ulike valg. Tiltak og virkemidler for å kutte klimagassutslipp vil påvirke disse mulighetene, og vil påvirke ulike mennesker ulikt. Prosjektet er finansiert gjennom Forskningsrådets ordning for doktorgradsprosjekter i offentlig sektor.

Karianne K. Taranger

Tittel på prosjekt:
Norske husholdningers opplevelser av å være energifattige og treffsikkerheten til Norges politikk for å redusere problemet.

Tilhørighet:
Fridtjof Nansens Institutt og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Dette prosjektet tar sikte på å forstå sentrale årsaker til og opplevelser av energifattigdom, og hvordan det håndteres i ulike norske husholdninger. Effekten av gjeldende og alternativ politikk for å redusere problemet vil også undersøkes. Prosjektet vil spesifikt se nærmere på:

- Hvordan norske energifattige husholdninger opplever sin situasjon og hva de sentrale årsakene til energifattigdom er
- Hvilke håndteringsmekanismer energifattige husholdninger tar i bruk
- Hvilke gjeldende relevante politiske tiltak for å redusere energifattigdom som eksisterer i Norge, og hvilke effekter de har
- Undersøke om det finnes eksempler på innovativ politikk fra den europeiske konteksten som kan være bedre egnet til å bekjempe energifattigdom enn de som er gjeldende i Norge

Marieke van der Star

Tittel på prosjekt:
Flyttemønstre og boligmobilitet i den grønne kompakte byen: klassebasert fordeling av urbane ressurser.

Tilhørighet:
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Prosjektet undersøker fortettingsprosesser og hvordan boligmobiliteten og flyttemønstre har endret seg sosialt og romlig for innbyggere med ulike former for (sosial, kulturell, økonomisk og romlig) kapital og i ulike husholdningssituasjoner i Oslo. Studien vil spesielt ta hensyn til hvilken betydning den stedlige konteksten (eller romlig kapital) har og hvilken rolle den spiller i valg av bolig, både med hensyn til faktisk beliggenhet og mobilitetsmuligheter. Videre undersøker studien i hvilken grad den bærekraftige og klimavennlige by- og boligpolitikken fører til en skjev og ulikhetsskapende fordeling av ressurser gjennom boligmarkedet ved bruk av longitudinelle stedfestede registerdata, samt spørreundersøkelse.

Julie Høie Nygård

Tittel på prosjekt:
Bruk av klimabudsjett som verktøy for omstilling i norske kommuner.

Tilhørighet:
Handelshøgskolen, UiT

Prosjektet har som mål å studere hvordan norske kommuner implementerer og arbeider med klimabudsjett som et verktøy for klimaomstilling. Prosjektet fokuserer på hvordan klimabudsjett fungerer som et styringsverktøy, og hvordan det tilpasses og oversettes til en lokal kontekst.

Klimabudsjett har blitt presentert som et styringsverktøy for å oppnå reduksjon i klimautslipp og andre vedtatte klimamål. Siden 2017 har flere kommuner valgt å ta i bruk klimabudsjett som en del av sin klimasatsing og som et konkret verktøy for å nå egne utslippsmål. Til tross for økende bruk av klimabudsjett på alle styringsnivåer i Norge, er kunnskapsgrunnlaget fremdeles tynt mht. hvordan det tas i bruk og implementeres. Gjennom dokumentstudier, intervjuer og observasjoner i et utvalg kommuner bidrar prosjektet med viktig kunnskap om hvordan kommunene arbeider med omstilling til lavutslippssamfunnet, og hvordan klimabudsjett som verktøy påvirker en slik omstilling.

Neha Singh Gabrielsen

Tittel på prosjekt:
Undervisning om bærekraftig utvikling i en kommune – muligheter og utfordringer for læreres undervisningspraksiser.

Tilhørighet:
Institutt for pedagogikk, UiO

Prosjektet undersøker læreres undervisning om bærekraftig utvikling i en valgt kommune. Bærekraftig utvikling er et overordnet tverrfaglig tema i *Læreplanen for Kunnskapsløftet (LK20)*, der elever skal tilegne seg kunnskaper, utvikle ferdigheter og handlingskompetanse for et bærekraftig samfunn. Policy og lokale mål, skolars organisering, læreres kompetanse og økonomiske midler er faktorer som spiller inn på skolars undervisning om bærekraftig utvikling. Samtidig får flere aktører med ulik bærekraftskompetanse innpass ved ulike skoler. Slike samarbeid og strukturer kan både være verdifulle og by på utfordringer for læreres undervisning om bærekraft.

Prosjektet undersøker arbeidet til en læringsenhet i en case-kommune, der samarbeid med interne og eksterne aktører kartlegges. Videre vil et utvalg av lærere rekrutteres, med formål om å observere deres undervisning om bærekraftig utvikling ved deres respektive skoler i kommunen. Prosjektet gjennomføres med en etnografisk tilnærming, ved observasjoner, intervjuer og samtaler og dokumentanalyse, samt designintervensjoner senere i prosjektet. Målet med prosjektet er å bidra til økt kunnskap og forståelse for faktorer som har innvirkning på undervisning om bærekraftig utvikling på flere nivåer, samt belyse strukturer innad i case-kommunen som bidrar til å støtte dette arbeidet.

Daniel Molin

Tittel på prosjekt:
Fra bensinstasjoner til ladenettverk.

Tilhørighet:
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO og Miljødirektoratet

I prosjektet analyseres statens rolle som «systembygger» i etablering av et nytt teknologisk system. Historisk er samfunnet vårt bygget opp av en rekke store teknologiske systemer av infrastruktur, og det offentlige har spilt ulik stor, og ulik aktiv, rolle i etableringen av dem. Slike «infrastruktur-systemer» er av distribuerende natur og tett knyttet til spørsmål om sosial fordeling og geografi. Elektrifisering av transport bygger på introduksjon av et nytt energisystem i det eksisterende transport-systemet. Med utgangspunkt i systemteori innenfor STS trekker kandidaten på nyere teoretisk utvikling av rettferdighetsperspektiver knyttet til både energi og infrastruktur for å forstå statens posisjonering og rolle i omstilling av transportsektoren. Prosjektet er finansiert gjennom Forskningsrådets ordning for doktorgradsprojekter i offentlig sektor.

Kirsten Hegsvold

Tittel på prosjekt:
Byvekstavtaleordningen – et bidrag til rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet?

Tilhørighet:
Transportøkonomisk Institutt og Institutt for statsvitenskap, UiO

Tema for doktorgraden er byvekstavtaleordningen. De fire største byområdene i Norge har inngått byvekstavtaler med staten, og målet for byvekstavtalene er et nullvekstmål for personbiltransport. Det økte transportbehovet skal møtes med økt bruk av kollektivtransport, sykkel og gange. Prosjektet studerer i hovedsak policyprosesser, inkludert rollen til eksperter og ekspertkunnskap i utforming av lokal klimapolitikk. Prosjektet fokuserer på graden av samordning mellom aktørene i nettverket, hvordan politikkprosesser påvirkes av ekspertkunnskap, hvorvidt det finnes koalisjoner med ulike mål og interesser, og hvordan dette eventuelt påvirker rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet. Prosjektet undersøker i hvilken grad prosessuell rettferdighet og fordelingsrettferdighet, dersom dette legges til grunn, kan endre legitimiteten til beslutningene i byvekstavtaleordningen.

Eivind Hjort Matthiasen

Tittel på prosjekt:
Forståelsen av forbrukeres evne til å omstille seg til bærekraftige energipraksiser: Like forutsetninger eller en ønskedrøm?

Tilhørighet: Fridtjof Nansens Institutt og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Prosjektet undersøker hvordan ulike klasser i det norske samfunnet blir påvirket av endringer som innføres for det grønne skiftet, enten i form av ny politikk eller introduksjon av teknologiske løsninger. Gjennom bruk av praksisteori og det teoretiske rammeverket knyttet til energirettferdighet, kartlegger prosjektet hvordan ulike husholdninger bruker strøm i hverdagen for så å si noe om hvordan forskjeller eller likheter i hverdagslig bruk av strøm kan forstås. Arbeidet ønsker å si noe om hvilket grunnlag forskjellige klasser har til å være energifleksible eller energieffektive, ved å se på hvordan hverdagen struktureres.

Johannes Volden

Tittel på prosjekt:
Framtidens kjøtt: Hvilken rolle kan alternative proteiner spille i forbrukeres matvaner?

Tilhørighet:
Senter for global bærekraft, UiO og Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Dette prosjektet utforsker alternative proteiner og hvilken rolle disse kan spille i en omstilling mot bærekraftige matpraksiser i en norsk kontekst. Det er bred enighet om at produksjon og forbruk av konvensjonelt kjøtt må reduseres for å oppnå en bærekraftig framtid. Selv om stadig flere forbrukere er åpne for å redusere og erstatte kjøtt i kostholdet, vet vi ikke nok om hvordan matvaner endres i praksis. Dette prosjektet tar i bruk dybdeintervjuer og matintervensjoner for å undersøke hvilken rolle kjøtt og alternativer til kjøtt spiller i forbrukeres matvaner, samt hvordan forbrukere opplever å legge om matvanene sine. Prosjektet har særlig interesse av nye alternative proteiner – som plantebaserte kjøttanaloger, spiselige insekter og laboratorieframstilt kjøtt – og barrierer og muligheter for tilbydere av disse til å utfordre dagens kjøttforbruk på en måte som er sosialt rettferdig og miljøvennlig. Gjennom innsikt i dynamikken i dagens matforbruk og hvordan kjøtt og kjøttfri mat blir integrert i sosiale praksiser, søker prosjektet å bidra til diskusjonen om en bærekraftig og rettferdig matframtid.

Oskar Vågerö

Tittel på prosjekt:
Sosialt rettferdig design av energisystemer – Sosial aksept og energirettferdighet i energimodellering.

Tilhørighet:
Institutt for teknologisystemer, UiO

Disputerte i 2025, tittel på avhandling: «Socially inclusive energy transitions – Energy systems, models and justice»

Prosjektet undersøkte hvordan sosiale aspekter ved energisystemer kan integreres i teknisk-økonomisk modellering av energi- og kraftsystemer for å fremme sosialt rettferdig design av slike systemer. Kandidaten brukte sosial aksept av vindkraftutbygging som case og trakk veksler på rammeverket for energirettferdighet. Arbeidet hadde tre milepæler:

- Undersøke eksisterende energisystemmodeller, studere om og hvordan ulike dimensjoner knyttet til energirettferdighet inngår i slike samt hvorvidt energirettferdighet er egnet fra et system-perspektiv. Metoder: litteraturgjennomgang og tverrfaglig workshop
- Innhente data og utvikle en metodologi og et rammeverk for kvantifisering av holdninger til vindkraft (sosial aksept) i ulike lokalsamfunn i Norge
- Benytte den innhentede kunnskapen til simuleringer i hhv kraft- og energisystemmodeller for å analysere implikasjonene av å inkludere sosial aksept i design av Norges kommende, nullutslipps kraft- og energisystem

Ingrid Christensen

Tittel på prosjekt:
Samarbeidsstyring i omstillingen til sirkulærøkonomi: En studie av sirkulære initiativer i norske kommuner.

Tilhørighet:
CICERO og Institutt for statsvitenskap, UiO

Prosjektet undersøker hvordan kommuner kan oppnå omstilling til sirkulærøkonomi gjennom samarbeidsstyring. Det undersøkes hvordan kommuner kan samarbeide med næringslivet for å oppnå økt sirkularitet, samtidig som de ivaretar legitimitet i prosessen og demokratisk ansvarlighet. Gjennom casestudier, intervjuer, dokumentstudier og kvalitativ komparativ analyse, ser prosjekt nærmere på sammenhengen mellom betingelser i samarbeidsprosesser og resultater av samarbeidet. Det undersøkes også hvorvidt og hvordan kommuner kan legge til rette for samarbeidsstyring og hva slags type prosessdesign av samarbeidsstyring som kan resultere i vellykkede sirkulære løsninger.

Iris Leikanger

Tittel på prosjekt:
Samskaping av lokal bærekraft? Norske kommuner og klimasamarbeid.

Tilhørighet:
Senter for global bærekraft, UiO og Institutt for sosialantropologi, UiO

Ambisjoner om deltakelse og samarbeid eller samskaping blir stadig mer sentralt i diskusjoner om hvordan verden skal nå målsetninger om omstilling til lavutslippssamfunnet. Dette reflekteres i klima- og kommuneplanene til mange norske kommuner og deres mål om å samarbeide med/legge til rette for samarbeid med aktører i privat, akademisk og frivillig sektor. I denne sammenhengen er det viktig å få en bedre forståelse av hvordan slike samarbeid på tvers av sektorer fungerer, og hvordan de innvirker på sosial inkludering og rettferdighet – både i form av rettferdighets- og inkluderingsdimensjoner i selve samarbeidsrelasjonene, og hvordan samarbeid med ulike aktører innvirker på hva slags rettferdighets- og inkluderingsdimensjoner som tas opp i kommuners klimaarbeid. Dette prosjektet har som mål å studere hvordan samarbeidsrelasjoner mellom aktører i og utenfor kommuneorganisasjoner bidrar til kommuners arbeid med klimaomstilling. Prosjektet fokuserer spesielt på hvordan roller og ansvar fordeles mellom ulike aktører i samarbeidsprosjekter og hvordan samarbeid og samskaping påvirker hvilke temaer som blir sentrale i kommuners omstillingsstrategier.

Sammendrag av avsluttede masteroppgaver i 2025

Mange masterstudenter er tilknyttet Include. Under presenteres sammendrag av 6 masteroppgaver som ble avsluttet i 2025. Totalt hadde Include 11 masterstudenter som fullførte i 2025.

Masterprosjekter

«Planpodden» – av og for ungdom?

av Henrik Høgmo Utstøl

Hvordan kan en podkast gi ungdom reell medvirkning i kommunal planlegging? I masteroppgaven min undersøker jeg Planpodden i Drammen, brukt i arbeidet med samfunnsdelen mot 2040. Jeg ser både på språk og stemmer (fanger podkasten et mangfold av uttrykk?) og på relasjoner og nettverk (hvor dialogisk ble modellen i praksis). Analysen viser en stor, lavterskel deltakelse i prosjektfasen – men også at formelle språksjangre og institusjonelle rammer kan dempe ungdommenes autentiske stemmer. Etter hvert ble podkasten mer et statisk arkiv («svart boks») enn et sted for løpende meningsforhandling. Jeg foreslår derfor designgrep for neste iterasjon: co-design med ungdom, «autentisitetskontrakter», jevn publisering og tydelige roller for skole, politikere og kommune – slik at podkasten kan fungere som et levende grenseobjekt som styrker ungdomsstemmer i klima- og demokratiprosesser. Funnene støtter INCLUDE/S4U sitt mål om inkluderende, deltakelsesorienterte praksiser.

Little Boxes of Sustainability: Tracing CSRD reporting practices in the Norwegian Real Estate Sector

av Isabella Thaila Starrfield

Oppgaven undersøker hvordan EUs CSRD tolkes og omsettes til praksis i norske eiendomsselskaper. Direktivet har som mål å styrke ansvarlighet og åpenhet gjennom omfattende og revisjonsklare rapporteringskrav, men studien viser hvordan de rigide strukturene ofte kolliderer med kompleksiteten i bærekraftsarbeidet. Med et omfang på flere tusen juridiske sider og over 10 000 datapunkter setter direktivet en høy terskel, og selv erfarne bærekraftsledere og revisorer strever med å tolke kravene. Når finansielle verktøy og revisjonslogikker får forrang, opplever mange bærekraftsledere en økende avstand til egen fagkunnskap og de operasjonelle realitetene de arbeider med.

Oppgaven viser videre hvordan direktivet krever en balansegang mellom fremtidsrettede vurderinger og sjekklistebaserte prosesser, noe som ofte resulterer i rapporter som verken er representative eller direkte sammenlignbare. Profesjonelle nettverk blir derfor viktige arenaer for felles tolkning og bransjespesifikk tilpasning. Til tross for utfordringene ser flere bærekraftsledere muligheter for at CSRDs finansielle rammer kan styrke deres posisjon internt og fremme bedre dataintegrasjon. Studien viser hvordan bærekraftsbegrepet gradvis omdefineres gjennom rapportering, der strategi, data og praksis stadig tettere veves sammen.

Masterprosjekter

Sosial infrastruktur i byens transformasjonsområder:
En studie av hvordan byplanlegging og utviklings-
strategier påvirker ungdoms tilgang til og opplevelse
av offentlige rom i Løren og Økern

av Maria Johansen Greenidge

Byutviklingen i Oslo preges i økende grad av fortetningsstrategier og transformasjon av tidligere industri- og lagerområder til kompakte boligområder. Dette gir muligheter for å nå mål om klima, transport og arealeffektivitet, men reiser samtidig spørsmål om hvordan slike prosesser påvirker tilgangen til sosiale møteplasser og fellesskapsarenaer, altså den sosiale infrastrukturen. I en tid der byer konkurrerer om investeringer og boligmarkedet i stor grad styres av markedslogikk, utfordres grunnleggende prinsipper om sosial bærekraft og rettferdig byutvikling. I denne konteksten blir det særlig aktuelt å undersøke hvordan ulike grupper, som ungdom, får tilgang til og kan delta i utformingen av sine nærmiljøer. I min masteroppgave har jeg undersøkt hvordan ungdom opplever og bruker byrom i Løren og Økern, to store transformasjonsområder i Hovinbyen i Oslo. Disse områdene har vært gjenstand for omfattende boligbygging og fortetting, og blir ofte trukket frem som eksempler på moderne, bærekraftig byutvikling. Likevel viser studien at ungdom i liten grad føler seg inkludert i de nye byrommene. De beskriver nærområdene som praktiske, med transportløsninger til for eksempel skolen, men lite inviterende som møteplasser for fritid og fellesskap. Byrommene fremstår for mange som ensformige, kommersielle og ikke tilpasset deres behov. Oppgaven peker på et tydelig gap mellom planenes ambisjoner om sosial bærekraft og ungdoms faktiske opplevelser. Studien argumenterer for at ungdom må sees som mer enn en brukergruppe, de er medborgere med rett til byen. Skal byutviklingen lykkes med å skape inkluderende og levende nærmiljøer, må nye former for medvirkning utvikles, og sosial infrastruktur som inkluderer ungdom sikres i planleggingen.

Bak den kontroversielle fasaden:
En kvalitativ casestudie av et høyt hus
med høye miljøambisjoner

av Nora Berg Tveter

Høyhus er blitt et utbredt kjennetegn ved dagens byer. Til tross for bred utbredelse er høyhuset en omstridt bygningstype som er assosiert med flere utfordringer relatert til blant annet byggets klimagassavtrykk, effekt på sosial og fysisk segregering i den kompakte byen og uenigheter rundt høyhusenes estetikk og plassering i byen. I masteroppgaven har jeg studert Vertikal, et høyhus i Nydalen med svært høye miljøambisjoner for å bedre forstå de sosiale implikasjonene ved miljøinnovasjon i norske høyhus. Oppgavens hovedformål har vært å undersøke hvordan miljøambisjoner kommer til uttrykk i arkitektur, design og teknologi i et høyhus med særskilt høye miljøambisjoner, og i neste rekke hvordan utformingsvalgene påvirker boopplevelsen i høyhuset.

Gjennom intervjuer med beboere og profesjonelle aktører tilknyttet prosjektet, samt observasjon i både leiligheter og restauranten i førsteetasjen, har jeg utforsket de ulike «sosio-tekniske» relasjonene som oppstår mellom bygget og dets brukere. I masteroppgaven antyder jeg at tilsynelatende negative konsekvenser av miljøorienterte design- og teknologivalg også kan ha overraskende positive sosiale effekter, som støtter opp om viktigheten av etnografiske studier der en kan finne uforventede koblinger mellom miljømessige og sosiale forhold i høyhus.

Masterprosjekter

From global targets to local actions: A study of
the relationship between international climate goals
and Oslo's climate strategy

av Tine Ellen Sjøstedt

Dette masterprosjektet har undersøkt implementeringen av Oslos klimastrategi, samt dens betydning for byplanleggingen i Oslo. Byer har i stigende grad blitt sentrale arenaer for klimatiltak på grunn av deres potensial for omstilling. I takt med at klimastyring og klimapolitikk i økende grad organiseres på et globalt nivå, utforsker oppgaven hvordan internasjonale avtaler og utslippsmål, som Paris avtalen, påvirker Oslos lokale strategi for klimatilpasning. Oppgaven viser hvilke implikasjoner dette har for politikk og planlegging i byen, ved å plassere Oslos klimatiltak i en bredere kontekst av globale klimaendringer, og gir innsikt i hvordan klimamål utviklet på internasjonalt nivå kan integreres i byers lokale planlegging.

Just Mining? A qualitative analysis of mining reform
in the Democratic Republic of Congo in 2018 within
the context of the just energy transition

av Racha Yacef Hanine

Verden står overfor en klimakrise, som helst skal løses på mest mulig rettferdig vis – en rettferdig omstilling. Den demokratiske republikken Kongo (DR Kongo), i likhet med andre afrikanske land, har sluppet ut minst klimagasser historisk. Samtidig sitter landet på noen av verdens største forekomster av mineraler som kobolt, kobber og koltan – såkalte kritiske mineraler for bl.a. fornybar energi. Det gjør DR Kongo til et spesielt interessant case for å undersøke hvordan rettferdig omstilling foregår i praksis.

I 2018 innførte DR Kongo en ny lovsamling for gruveindustrien som bl.a. krevde høyere skatter, større statlig eierskap og strengere sosiale og miljømessige reguleringer. Tidligere lovgivning ble kritisert for å være mer fordelaktig for store internasjonale selskaper enn DR Kongo's egen befolkning. Så hvordan klarte DR Kongo, et land med svake institusjoner og utbredt korrupsjon, å vedta denne lovsamlingen til tross for stor motstand fra de store selskapene?

I min oppgave undersøker jeg hvilke politiske faktorer som la til rette for og førte til denne omfattende reformen. Jeg argumenterer for at det er relevant å peke på et samspill av flere faktorer. Blant annet la engasjement fra og involvering av kongolesisk sivilsamfunn og innflytelse fra organisasjoner som EITI, IMF og Verdensbanken et viktig bakteppe. Presidentvalget i 2018 skapte avgjørende handlingsrom. Oppgaven gir dermed innsikt i et konkret eksempel på lokale tiltak som bidrar til mer rettferdighet i den globale energiomstillingen.

Sammendrag av gjennomførte sommerprosjekter i 2025

Hvert år inviterer UiO: Energi og miljø forskere ved UiO og Include til å foreslå temaer for sommerprosjekter. I 2025 utførte åtte masterstudenter tre ulike prosjekter, som resulterte i fire rapporter og som hadde følgende Include-relevante temaer

Sommerprosjekter

Blokkliv fra to epoker. Sosial bærekraft i Ammerudblokkene og i MAD-bygget

av Helene Asbjørnsen, Peder Blümlein og Astrid Smedal

Gjennom sommeren 2025 har vi sett på de sosiale implikasjonene av bolighøyhus fra to ulike epoker i Oslos høyhushistorie. Oslos første bolighøyhus var produkter av en modernistisk og sosialdemokratisk byutvikling og ble bygget ut i åpne områder i drabantbyene mellom 50- og 70-tallet, mens høyhusene etter 2000-tallet har blitt bygget ut i sentrale områder, som ledd i Oslos fortetningspolitikk og entreprenørpolitiske strategier. Gjennom dokumentanalyser og intervjuer med beboere i Ammerud-blokkene fra 1968 og Mad-bygget fra 2013, har vi funnet at ulike planmessige og politiske kontekster har skapt to bygg med lik silhuett, men svært ulike sosiale implikasjoner. Rapporten finner at bolighøyhus har gått fra å være en sosial boligbebyggelse til å bli en eksklusiv boform, og at det kan være vanskelig å utvikle høyhus som skal ivareta både miljømessig og sosial bærekraft innenfor en markedsstyrt og entreprenørpolitisk byutvikling.

Kartlegging for etter- og videreutdanning:
«Bærekraftig utvikling: Design for læring og omstilling»

av Zara Jane Hope Adair og Joel Sebastian Schow

Denne rapporten viser fremgangsmåter og funn fra en kartlegging gjort i forbindelse med et nyopprettet EVU-kurs om omstilling for bærekraft. EVU-kurset var planlagt av IPED og Include i respons på uttrykt, manglende bærekraftkompetanse, men manglet opprinnelig både retning og målgruppe. Kartleggingen ble iverksatt for å finne potensielle deltagere og undersøke hvilke ønsker og behov kurset kunne tilby løsninger for. Gjennom en rekke intervjuer har man funnet flere ønsker og behov knyttet til bærekraft, samt hvordan kurset bør skille seg ut for å være aktuelt for potensielle deltagere. I tillegg kommer rapporten med forslag til både kursinnhold og en utforming av en digital plattform som kan supplere undervisningen. Samlet gir kartleggingen en retning for EVU-kurset, og kommer med forslag til hvordan kurset kan ivareta den enkeltes indre motivasjon for å delta samtidig som det fremmer tverrfaglig samarbeid og skaper en tydelig kursidentitet.

SAMVIND Vindkraft & livskvalitet

Deltakende studenter (2024 og 2025):
Ruby Griffin Solheim, Aina Helene Guttorm Einarsen, Diego Salazar, Anna Andrea Slagnes Dale, Dagoberto Poblete, Solveig Sande Daling, Amelie Sophie Bürger

Dette sommerprosjektet inngår i en større studie ledet av en Include-forsker på ITS som har som mål å støtte integreringen av livskvalitet og andre sosiotekniske parametere i energisystemmodellering. Målet med sommerprosjektet var å forstå folks oppfatninger av velvære og deres forhold til utviklingen av vindkraft i Norge. Dette ble oppnådd ved å engasjere interessenter (individer og grupper som har noe å vinne eller tape på vindprosjekter) i kommunene Aremark og Båtsfjord for å forstå deres oppfatninger av vindkraft. Arbeidet ble utført i samarbeid med flere seniorforskere og resulterte i to rapporter:

SAMVIND Vindkraft og livskvalitet. En rapport med foreløpige funn fra lokalsamfunnet i Aremark.

Deltakere i studien fra Aremark uttrykker bekymring for at potensielle vindkraftverk kan ha en negativ påvirkning på naturmiljøet i kommunen ved fjerning av skogsområder, og at fugler og annet dyreliv tar skade. Tap av natur vil kunne ses på som et tap av stedets identitet, noe deltakerne forbinder med vakker natur, ro og muligheter for friluftsliv. I tillegg er harmoni innad i lokalsamfunnet et viktig aspekt ved livskvalitet, og som kan påvirkes av forskjeller i velstand mellom innbyggere. Disse forskjellene gjelder spesielt mellom de som eier land hvor vindkraftverkene potensielt vil bygges og de som ikke gjør det. Til tross for at mange deltakere synes det er viktig å ta vare på naturmiljøet, vektlegger enkelte at man kanskje vil kunne måtte ofre visse estetiske kvaliteter ved landskapet for å kunne sikre tilstrekkelig økonomisk aktivitet og inntekter til å opprettholde viktige offentlige tjenester i kommunen, slik som barnehager, skoler, biblioteker eller eldreboliger. De forklarer hvordan disse tjenestene er nødvendige for å kunne være nære familie og venner, og forhindre en videre nedgang i antall innbyggere i kommunen. Videre påpeker de viktigheten av å forbedre lokale jobbmuligheter, samt at en reduksjon i strømpriser vil kunne bidra til den økonomiske tryggheten til innbyggerne i Aremark. Flere spørsmål er fortsatt ubesvarte, og deltakerne i studien uttrykker et ønske om mer informasjon rundt de faktiske konsekvensene av vindkraftverk for skog, naturmangfold, estetiske aspekter av landskapet, støynivåer og eiendomsverdier. De ønsker også avklaring rundt hvorvidt inntektene som genereres vil være tilstrekkelige til å forbedre og opprettholde offentlige tjenester, og om nye prosjekter kan skape lokal sysselsetting gjennom indirekte eller direkte jobbmuligheter. Til slutt er det også et ønske om klarhet rundt hva som vil skje med vindkraftverkene når driften opphører.

SAMVIND Vindkraft & livskvalitet. En rapport med foreløpige funn fra lokalsamfunnet i Båtsfjord.

Innbyggere i Båtsfjord har ulike perspektiver på vinde-nergi, som er nært knyttet til deres verdsette dimensjo-ner av velvære. Deltakerne uttrykte at vindparker kunne øke deres glede av naturen gjennom bedre tilgang til naturområder. Samtidig nevnte de også at dersom til-komstveiene blir begrenset, kan denne oppfattede for-delen bli en byrde, noe som vil begrense deres mulig-heter for å nå turområder og badeplasser. Mens mange deltakere ikke uttrykker bekymring for påvirkning av vindkraftverk på naturen, ytret noen bekymringer for potensielle ukjente konsekvenser, slik som effekter av mikroplast og oljeforurensning på menneskers helse. Innbyggerne i Båtsfjord ser på vindparker som et middel til samfunnsforbedring – en viktig dimensjon av livskvalitet i lokalsamfunnet. Dette kan komme til uttrykk gjennom økte kommunale inntekter fra skatter, som kan forbedre lokale tjenester slik som skoler og barnehager. I tillegg kan lokalt, delt eierskap i vindkraftutbygging for-sterke fordelene og bidra til å fremme lavere strømpriser for lokalsamfunnet. Vindparker kan også bidra til flere arbeidsplasser og tiltrekke flere innbyggere til området. Imidlertid er de fleste jobbene tilknyttet slik utvikling ofte kortvarige, noe som dermed ikke vil bidra til langsiktig økonomisk stabilitet eller vedvarende innvandring til Båtsfjord. Til slutt forbinder deltakerne vindparker med en visjon om et modernisert Finnmark. Samtidig ble det reist bekymringer om hvordan disse prosjektene kan true bevaringer av samisk kultur, spesielt på grunn av arealinngrep som påvirker reindrift. Dette arealinngrepet kan forstyrre migrasjonsruter og kalvingsområder, noe som tvinger reineiere til å tilpasse metodene sine for å kunne støtte og bevare reinflokken. Videre kan dette ende med å sette denne tradisjonelle livsstilen i fare, og er dermed kritisk for å bevare lokal kultur.

07

Internasjonalt samarbeid og spin-off-prosjekter

Internasjonalt samarbeid og spin-off-prosjekter

↑ Team Durham på besøk en uke i mars for workshop om Include-boka.

Internasjonalt samarbeid

Include har vært synlig på flere internasjonale arenaer i 2025:

- Resultater fra prosjekt Høyhus og bærekraft ble presentert på ENHR 2025 (European Network for Housing Research) og for en gruppe forskere ved universitetet i Zürich og ETH Zürich.
- En Include-forsker hadde møter med Hafen City-universitetet i Hamburg (Jürgen Bruns-Berentelg, Jörg Knieling og Joachim Thiel), med tanke på samarbeid om energiomstilling og byutvikling, og et eventuelt samarbeid med prosjektet STRING Megaregion, som blant annet omfatter Oslo, Göteborg, Malmö, København og Hamburg (om byutvikling og infrastrukturbygging).
- Tre av stipendiatene i Include har internasjonale med-veiledere: Anna Nikolaeva og Cody Hochstenbach ved University of Amsterdam (NL) og Eva Sørensen ved Roskilde Universitet. Stipendiat på ISS Peder Ressem Østring har Gavin Bridge som med-veileder og skal på utvekslingsopphold i Durham i januar 2026.
- Alan Warde, University of Manchester og medlem av Includes ekspertgruppe, holdt årets forelesning under Hal Wilhite Memorial Lecture i juni, der Include var medarrangør: «Changing eating: trends, transitions and transformations.»

- Include-forsker Kirsten Jenkins fra Edinburgh University holdt et av hovedforedragene under konferansen «The Future of Energy is Green and Digital» i Oslo 9. januar 2025. Hennes presentasjon hadde tittelen «The Just Energy Transition: What are 'We' Doing and for Whom?» I sesjonen «The sufficiency gap – reducing consumption and protecting nature» bidro øvrige Include forskere som hhv moderator og med innlegget «Sufficiency and energy demand: Defining limits and priorities through the concept of consumption corridors».
- Include-forsker Simone Abram (Durham University) holdt en presentasjon om behovet for å endre diskurser om rehabilitering av bygninger og nødvendigheten av inkluderende energiintervensjoner under konferansen «UK-Norway Chamber of Commerce 'Energetic Futures'», i Newcastle, UK, oktober 2025. <https://energeticfuture.co.uk>
- Include og GLOBE var medarrangør av den internasjonale konferansen *Building socially just post-growth futures – linking theory and action* med *The international society for Ecological Economics* i juni 2025 i Oslo. Konferansen samlet ca. 1000 deltakere fra inn- og utland.

HØYDEPUNKT

Includes forskning på EUs påvirkning av Norges klima- og energipolitikk

En Include-studie undersøkte hvordan EUs klima- og energipolitiske pakker har påvirket Norges nasjonale styring av klima og energipolitikken. EUs politikkpakker har medført et økende press for å koordinere klimatiltak på tvers av sektorer, som har gitt bedre koordinering av kunnskapsgrunnlaget på tvers av statssekretærenes ansvarsområder og de ulike direktoratene. Men sektorfragmenteringen er fortsatt dypt forankret. Den viktigste nyvinningen er Grønn bok, et klimastyringsdokument som er integrert i statsbudsjettprosessen og som gir en mer strukturert årlig syklus for klimapolitisk planlegging, overvåking og rapportering.

I tillegg deltok Team Durham på en ukelang fysisk samling i Oslo i mars mens fem medlemmer av Includes ekspertgruppe bidro i en digital workshop for å kickstarte utviklingen av en akademisk bok på engelsk. De samme personene bidrar som medforfattere/interne fagfeller i utvikling av boka, og redaktøransvaret for boka er delt mellom Durham og Oslo.

Deltakere fra forskjellige universiteter i inn- og utland har hatt gjesteopphold ved Fridtjof Nansens Institutt, som en del av forskerskolen *Empowered Futures*: Sarthak Suklu, Sharayu Shejale, Shayan Shokrgozar, Angela Carter, Larry Ibrahim Mohammed, og Caroline Buus Ponthieu.

↑ Team Durham og Oslo-forskere på middag i mars.

Alan Warde

Institute of Sociology, School of Social Sciences, University of Manchester, UK

Janet Stephenson

Centre for Sustainability, University of Otago, New Zealand.

Roger Keil

Faculty of Environmental Studies, York University, Toronto, Canada

Desmond McNeill

Centre for Global Sustainability, University of Oslo, Norway

Mariëtte de Haan

Faculty of Social and Behavioural Sciences, Utrecht University, the Netherlands

Michèle Knodt

Institute for Political Science, TU Darmstadt, Germany

Lars Coenen

Mohn Centre for Innovation and Regional Development, Western Norway University of Applied Sciences, Norway

Simin Davoudi

School of Architecture, Planning & Landscape, University of Newcastle, UK

Katarina Eckerberg

Department of Political Science, Umeå University, Sweden

Spin-offs: nye søknader og initiativer med utspring i Include

Siden oppstarten av Include har vi sendt inn 104 nye prosjektsøknader som enten springer ut av eller er tilgrensende til Include. Av de 99 som har blitt vurdert, ble 50 bevilget, dvs. en suksessrate på 51%* I 2025 ble det sendt inn 23 spin-off-søknader, og 7 av disse har fått tilslag ved tidspunktet årsrapporten skrives. 5 prosjektsøknader innsendt i 2025 har foreløpig ikke fått svar.

Et tilgrensende prosjekt er definert som et prosjekt der Include-forskere og/eller partnere leder eller deltar i prosjekter eller prosjektsøknader som har relevant tematikk. I tillegg har flere av våre partnere egenfinansierte prosjekter innenfor Include-relatert tematikk hvor Includes kunnskapsgrunnlag er sentralt.

Fem spin-off-søknader som har fått finansiering i 2025

- *REPLACE: Meat replacement and systems of edibility in Asia and beyond.* Senter for global bærekraft ved UiO er prosjektleder for et prosjekt i samarbeid med University of Southampton, Singapore University of Technology and Design og Vietnam Academy of Social Sciences som mottok finansiering fra Forskningsrådet i slutten av 2024. Prosjektet grenser til Include og bygger bla. på forskning som ble gjennomført i et av Includes ph.d.-prosjekter som fullføres i 2025, og skal forske på kjøtterstatninger i Asia og hva som gjør at ulike typer mat regnes som «spiselig» og «uspiselig».
- *Batteries as flexibility provider for the Norwegian Electric Power System – drivers, opportunities and challenges (NORBAT).* FNI leder et prosjekt i samarbeid med partnere ved Universitetet i Oslo, Universitetet i Lund, Universitetet i Sussex, Statnett, Elvia, Tensio og Linnea som mottok finansiering fra Forskningsrådet i 2025. Prosjektet springer delvis ut av Include og skal forske på barrierer og muliggjørende faktorer for økt batteribruk i det norske kraftsystemet som strategi for den grønne omstillingen.
- *Nature-Integrated Norwegian Energy System Transition (Harmony).* FNI deltar i et prosjekt ledet av IFE Institutt for energiteknikk som fikk finansiering av Forskningsrådet i 2025 for å forske på hvordan Norges energisystem kan utvikles med mindre naturinngrep. Prosjektet grenser til Include og FNI leder arbeidspakken om politiske rammeverk.
- *The Past We Inherit, The Future We Build: A collective reimagining of our energy future.* Durham Energy Institute ved Universitetet i Durham fikk finansiering fra to lokale fond til et samskappingsprosjekt som inviterer forskere, kunstnere, innbyggere og industri for å utforske hvordan etterlevningene fra Durhams fortid som kullindustriby kan bli del av en bærekraftig fremtid. Prosjektet springer ut av Include.
- *Feasibility: The socio-political and techno-economic craft of enabling twin transitions.* FNI og NTNU leder sammen et prosjekt med UiO (ITS), som fikk finansiering av NFRs Fripro Toppforsk-program i 2025. Prosjektet skal se på hva som gjør at samfunn vurderer energi- og klimaomstillingsstrategier som gjennomførbare eller ikke. Prosjektet grenser til Include.

* Til og med 2024 regnet vi alle prosjekter som var igangsatt utenfor Includes egen prosjektportefølje som prosjekter som fikk finansiering i denne statistikken – inkludert partnerstyrte prosjekter som ikke hadde vært gjennom en søknadsprosess. Fra og med 2025 er partnerstyrte prosjekter tatt ut av tilslagsprosent-beregningen, da vi har vurdert at det er feil å representere disse som prosjekter som har fått tilslag.

Søknader til EUs rammeprogram og med internasjonale partnere

Søknader til EUs rammeprogram

Include-forskere deltok i 7 søknader til EU-programmene, hvorav 3 fikk støtte, 2 avventer svar og 2 ble avslått.

De innvilgede:

1. ERC-prosjekt ledet av ISS/UiO, med Cornell University, Chalmers University of Technology og Vanderbilt University: «Unruly entanglements of sociometrical change, knowledge, and power in energy frontiers»
2. EU-prosjekt ledet av NMBU, med ISS/UiO som uformell partner gjennom prosjekt Høyhus og bærekraft: «ReHousIn: Reducing housing inequalities»
3. EU/Marie Curie-prosjekt ledet av ISS/UiO med post-doc Rocío Hiraldo López-Alonso: «Migrant workers in the Politics of Energy Decarbonisation (MIPED)»

To søknader til EU avventer svar:

1. Søknad til Erasmus+, ledes av University of Potsdam (GE), med partnere IPED/UiO, Eindhoven University of Technology (NL), University of Graz (Østerrike), Luxembourg University, University of Nicosia (Kypros), Valahia University of Târgoviște (Romania) og University of Zaragoza (Spain): «Teaching European Science Identity for Sustainability (TESIS+)»
2. Søknad til COST Action (European Cooperation in Science and Technology) ledes av Central European (CEU), med partner Durham University m.fl.: «Europe in Global Energy Transitions: A Multi-Scalar Framework (EUROGET)»

De to søknadene til EUs program som ikke fikk finansiering:

1. Søknad til EU Horizon, ledet av AgroApps (AGA), Hellas, med FNI og 36 øvrige partnere fra blant annet Hellas, Storbritannia, Spania, Romania, Kypros, Belgia og Nederland: «Peri-urban Transformations for Community Driven Climate Neutral Futures.»
2. Søknad til ERC Synergy Grant, ledet av FNI med partnere ITS/UiO og NTNU: «Feasibility: The socio-political and techno-economic craft of enabling twin transitions (FEASIBILITY)»

Nordisk samarbeid

Blant søknader som har nordiske partnere, som springer ut av/er tilgrensende til Include:

1. «Batterier i energisystemet (Norbat)», ledes av FNI, med Universitet i Lund (Sverige); University of Sussex (UK), fikk innvilget støtte fra NFR.
2. «Contract: A Post-Growth Compass for Sustainable, Inclusive Wellbeing», ledes av NTNU Samforsk, med partnere GLOBE/UiO, SINTEF, NFR Klimaforsk, SINTEF, og Lunds universitet, fikk innvilget støtte fra NFR.

Øvrige søknader med deltakelse fra

Include-partner Durham University

1. Søkt Formas (Sverige), ledes av Uppsala universitet, med Durham University: «Speculative frontiers: Governing resources in the Deep Seas and Outer Space» (avventer svar).
2. Søkt NFR, med Durham University: «Re-balancing energy transition for human rights defenders: Strengthening the legal and political arenas for fair deliberation and energy justice (RE-BALANCE)» (fikk ikke støtte).

08

Kommunikasjon

Kommunikasjon

Mye spennende utadrettet kommunikasjon i 2025

Include-styret vedtok i 2025 å sette av en betydelig del av våre fleksible NFR-midler til kommunikasjon for den resterende perioden for å forsterke arbeidet med å få Includes viktigste budskap ut i verden. I 2025 har vi jobbet iherdig med å forberede videre kommunikasjonsaktivitet. I mars kom Team Durham til Oslo en uke for å jobbe med vår kommende bok. Forskersamlingen i mai ble dedikert til idemyldring og konkretisering av kommunikasjonsprosjekter, og dette vil vi følge opp videre. Vi gjennomførte også mange spennende kommunikasjonsaktiviteter i året som gikk, med Årskonferansen som et høydepunkt. Under gir vi noen glimt av kommunikasjonsåret 2025 i Include.

UiO-konferansen «The Future of Energy is Clean and Digital»

Include-forsker Kirsten Jenkins fra Edinburgh University holdt ett av hovedforedragene under konferansen i Oslo 9. januar 2025. Hennes presentasjon hadde tittelen «The Just Energy Transition: What are 'We' Doing and for Whom?» I sesjonen «The sufficiency gap – reducing consumption and protecting nature» bidro øvrige Include-forskere som hhv. moderator og med innlegget «Sufficiency and energy demand: Defining limits and priorities through the concept of consumption corridors».

↑ Include bidro med et panel sammen med NTRANS om dype sosiale endringer på FME -dagen i Trondheim.

FME-dag Trondheim

FME-dagen i Trondheim ble første gang gjennomført i 2024 og er nå etablert som en tradisjon, der de teknologiske og samfunnsvitenskapelige FME'ene lager et felles program for å få frem viktige ting som pågår i forskningen. Under FME-dagen 3. april 2025 arrangerte Include og NTRANS en plenumssesjon «Deep societal changes are a must – but how – and what matters the most?». Etter innledninger av to Include-forskere, som blant annet trakk frem behovet for kunnskap om hvordan samfunn kan redusere energibruken – og problematiske aspekter ved konseptet «sosial aksept» – ledet Include-forsker Simone Abram fra Durham University en panelsamtale. Deltakerne besto av representanter for fire teknologiske FME'er (SecureEI, Battery, ZeMe, SOLAR), som forklarte hvordan de drar nytte av samarbeid med samfunnsforskere og hvor skoen trykker.

↑ Include og RESULTS arrangerte et symposium om forestillinger om bærekraft 3. juni.

RESULTS Symposium 3. juni om bærekraftig transformasjon

Snakker vi med eller forbi hverandre når vi omtaler og diskuterer transformasjoner for å nå et bærekraftig samfunn? RESULTS-symposiet samlet aktører fra akademia, politikk og næringsliv til en dag med diskusjoner, paneldebatter og gruppeaktiviteter rundt temaet bærekraftstransformasjoner og hvordan vi tenker likt og ulikt om dem.

RESULTS er en tematisk forskergruppe og et forskningsprosjekt under Include. En av våre stipendiater er tilknyttet prosjektet.

Lansering av rapport massehåndtering

I juni 2025 lanserte Include rapporten *Massehåndtering i Stor-Oslo-regionen: fra deponi til gjenvinning?* Rapporten legger vekt på rettslige og samfunnsvitenskapelige perspektiver og bygger på forskningsprosjektet *Masseforvaltning*, som har undersøkt håndteringen av den enorme mengden overskuddsmasser av jord og stein fra bygg- og anleggsprosjekter i hovedstaden. I rapporten diskuteres hva som kan gjøres for å redusere mengden overskuddsmasser som havner på deponier og fyllinger og hvordan vi kan øke andelen som blir ombrukt og gjenvunnet.

Mange aktører (kommuner, fylkeskommuner, private selskaper og nasjonale myndigheter) har større fokus på massehåndtering enn tidligere både fordi oppmerksomheten rundt problemer med ulovlig deponering av masser har økt og fordi store infrastrukturprosjekter i regionen krever en plan for massehåndtering. Det var stor interesse for lanseringen med ca. 30 deltakere (digitalt og fysisk).

Degrowth-konferansen: Building socially just postgrowth futures

Include og Globe var medarrangør av konferansen *Building socially just postgrowth futures – linking theory and action* sammen med *The international society for Ecological Economics*. Konferansen ble arrangert fra 24.–27. juni 2025 på UiO. Konferansen hadde ca. 1000 deltakere fra akademia, ikke-statlige og ideelle organisasjoner samt praktikere fra blant annet forvaltning og næringsliv. Mange sesjoner (både parallelle og plenum) hadde fokus på hvordan man kan få nedvekst i praksis inkludert hvordan forbruket i den vestlige verden kan reduseres. I tilknytning til konferansen ble det arrangert flere seminarer med ulike aktører. Include var medarrangør av et seminar om Ny økonomi (NØKO) 23. juni i samarbeid med flere av Includes partnere.

↑ Include-forsker ledet en byvandring på Includes årskonferanse.

Includes Årskonferanse 2025: Fra vidløftige strategier til humper på veien og knuter på tråden

Includes årskonferanse 2025 hadde tittelen «Den ener-giske byutviklingen» og samlet rundt 90 personer over to dager i Oslo. Det ble en livlig begivenhet med til dels høy temperatur. Som forskningen i Include-sen-teret viser, omhandler energi mer enn strømpriser og vindkraft. Energi, klima og ressursbruk angår i høyeste grad byutviklingen: Hvordan skal byene klare å kutte klimagasser samtidig som folk har gode miljøer å bo og jobbe i? Hvem skal byen være til for – hvem bor her nå og hvem har mulighet til å bo her når «områdeutvik-lingen» er gjennomført? Vil det være møteplasser igjen som egner seg for grupper som bor i byen i dag – og vil boligprisene øke ytterligere, så grupper blir fortrenget og må flytte til andre steder (gentrifisering)?

Konferansen belyste flere hindringer for en sosialt inkluderende byutvikling:

- Nasjonale strategier som arkitekturstrategien *Rom for kvalitet* har mye godt for seg, men implemen-tering av en helhetlig tilnærming er vanskelig på kommunenivå. Iveren etter å kutte klimagasser i norske kommuner går ofte på bekostning av andre bærekraftsmål.
- Fagarbeiderindeksen til LO viser at de færreste hus-holdninger i vanlige jobber har råd til å bo i sentrum.

Spørsmålet er ikke om det er en menneskerett å bo i sentrum, men hvem byen er til for. Privatøkonomi bør derfor ikke være det eneste kriteriet i boligpolitikken. «Eierlinja» (det å eie sin egen bolig) i boligpolitikken har tjente oss godt lenge, men bør repareres gjennom større satsing på kooperativer og en tredje boligsektor.

- Makten til å utforme planer for byutvikling ligger i stor grad hos utviklerne, det vil si det private nærings-liv. Men de har et mye mer begrenset mandat enn helhetlig utvikling til beste for dagens innbyggere. Kommunene har makt, men er ofte prisgitt utvikler-nes initiativer og trenger mer intern koordinering.
- Et mantra som gikk igjen under konferansen var viktigheten av å sette søkelys på folk først, det vil si hvem som bor der i dag, hvilke jobber de har, hvilke butikker og andre tjenestetilbud som finnes i nabo-laget, samt de sosiale møteplassene som fins og trengs – før nye planer lages.

Durham University med innlegg på konferansen Energetic Futures

Simone Abram holdt i oktober 2025 en presentasjon på *Energetic Futures*-konferansen i Newcastle. Konferansen arrangeres av UK – Norway Chamber of Commerce. Abram fokuserte i sitt innlegg på betydningen av inkluderende energiintervensjoner ved restaurering av bygninger.

↑ Sirkus Grønland med kulturelt innslag på årskonferansen.

Høringssvar til Norgespris og innspill til Energi2050

Include leverte høringssvar til Energidepartementet i april i forbindelse med forslaget til innføring av Norges-pris på strøm. Der argumenterte vi for at det er positivt at sårbare grupper vil få en mindre økonomisk belas-tende hverdag, men at forslaget til subsidiering per brukt kWh, vil gi en uheldig fordelingseffekt: de med høyt forbruk vil belønnes mest. I tillegg vil ordningen redusere insentiver for innføring av tiltak for strømspa-ring, som er negativt gitt at strøm er en knapp ressurs. For å sikre både rettferdighet og sparemotivasjon fore-slo vi utbetaling av statlig subsidiering som et flatt beløp til alle husholdninger. En slik ordning har støtte i flere økonomiske miljøer.

I september ga Include et innspill til arbeidet med Energi2050, Norges nye forskning- og innovasjons-strategi innen energi, petroleum, CO₂-håndtering og havbunnsmineraler. Der flagget vi hva vi mener er de viktigste utfordringene Norge står overfor: de omfatter hele bredden av samfunnet, ikke kun energinæringene; de må forstås som sosio-politiske, ikke kun tekno-øko-nomiske; og mens dagens FME-ordning er rettet inn mot forskning på enkelt-teknologier, er det også behov for forskning på hvordan de overordnede målene for energiomstillingen kan nås i tide, inkludert hvordan for-bruk av energi kan prioriteres og reduseres. I etterkant

HØYDEPUNKT

Team Durham besøkte Oslo en uke i mars
Underveisevalueringen av Include anbefalte større fokus på syntese. For å følge opp dette, har vi blant annet startet utviklingen av en Include-bok for å sammenfatte de viktigste resultatene fra forskningen. Her spør vi hvor-dan inkludering og rettferdighet kan oppnås i ulike sektorer og via ulike styringsnivåer knyt-tet til omstillingen. Durham University har en sentral rolle i arbeidet med boka, og gjennom en ukes livlig workshop i Oslo fikk arbeidet en inspirerende oppstart. Her deltok forskere både fra norsk og fem personer fra britisk side av Include. Gode diskusjoner, ideer og entusi-asme la et godt grunnlag for videre arbeid med boka.

av åpningskonferansen for Energi2050 i oktober foreslo vi for sekretariatet i Energi2050 å kalle strategien for en næringsstrategi (fordi den fokuserer på energinærin-gens egne forskningsbehov) og opprette en komple-mentær strategi for forskning på samfunn, teknologi og miljø inkludert redusert og rettferdig forbruk.

Podcast om energidirektiver og hvorfor Senterpartiet forlot Regjeringen

I mars 2025 var en Include-forsker med i podcasten *Energisk* fra advokatfirmaet Hjort. Podcasten belyste de tre direktivene som sprengte regjeringen med henvisning til tre direktiver i EØS-avtalen som var nok til at Senterpartiet (SP) valgte å trekke seg fra Regjeringen. Direktivene var Fornybardirektivet, Energieffektiviseringsdirektivet og Bygningsdirektivet. Podcasten belyste innholdet i direktivene og hva som førte til SPs exit.

↑ Include forskere på feltarbeid om bærekraftsregnskapet i Hurdal.

Kommunikasjon med partnere – noen glimt

Partnerforum og møter med partnere

Vi arrangerte flere partnerforum for partnere våre i 2025 og ga også innlegg på deres arrangementer. Her er noen eksempler.

Partnerforum Bærekraftsregnskap

I desember 2025 arrangerte vi partnerforumet *Bærekraftsregnskap i Hurdal* for å legge fram resultater fra prosjektet og lansere en Include-rapport på samme tema. Rapporten undersøker hvordan et bærekraftsregnskap kan fungere som et helhetlig verktøy for kommunens bærekraftsarbeid. Etter framleggelse av rapporten, ble resultatene kommentert av partnere fra Hurdal kommune, Akershus fylkeskommune og Miljødirektoratet og deretter diskutert. Arbeidet med bærekraftsregnskap har også interesse blant kommuner som jobber med klimabudsjett. Flere av deltakerne uttrykte at de fikk nyttige innspill og ideer til sitt eget arbeid med slike klimabudsjett.

Partnerforum Klimabudsjett

Ph.d.-stipendiaten som forsker på klimabudsjett i norske kommuner har i forbindelse med doktorgrads-prosjektet besøkt og intervjuet ansatte i Bærum, Hamar, Tromsø og Ullensaker kommuner. I februar 2025 arrangerte vi et partnerforum for å presentere funn fra

analysen rundt implementering av klimabudsjett i disse kommunene. Noen kommuner var også invitert til å dele sine perspektiver på fremmere og hemmere for klimabudsjettarbeid i sin kommune. I tillegg til presentasjon fra vår ph.d.-student, ga to kommuner oss innsikt i sine erfaringer.

Includes klimabudsjettprosjekt har generelt skapt stor interesse blant våre partnere, og 12 av partnerne er med i dette prosjektet. Mange av disse deltok på partnerforumet i februar.

Partnerforum Medvirkning i kommunalt klimaarbeid

I november 2025 arrangerte vi partnerforumet *Medvirkning i kommunalt klimaarbeid*.

Medvirkning kan i teorien bidra til økt tillit til at klimapolitikk utformes og gjennomføres på en gjennomtenkt og rettferdig måte, samtidig som den gir myndighetene bedre kunnskap om mulige effekter av klimatiltak. Medvirkning kan også mobilisere innbyggere til handling og danne grunnlag for politikk, tiltak og virkemidler med utgangspunkt i folks hverdag. Men hva betyr egentlig medvirkning når det gjelder klima? Handlingsrommet er stort, men også politisk – derfor må politikerne være med på laget. Include inviterte til framtidsverksted med dette som tema.

↑ Hva betyr medvirkning når det gjelder klima? Innlegg ved Asker kommune.

I innledningen til seminaret fikk vi innsikt i hvorfor medvirkning er viktig fra en ansatt i Bydel Gamle Oslo og en av våre Include-forskere. Deretter ble flere eksempler på samarbeid og medvirkning i København, Oslo og Asker presentert. I framtidsverkstedet var alle deltakerne med og diskuterte hvordan medvirkning kan se ut dersom det tilrettelegges for at innbyggere tar en større rolle i å løse klimaoppgavene i en kommune.

Deltakelse på seminarer hos Forbrukerrådet

Include-forskere ble invitert til å holde innlegg ved to ulike seminarer hos Forbrukerrådet. Det første seminaret (5. februar) hadde tittelen *Kompetanseheving og diskusjon om digital fairness act, kjøpepress og overforbruk* og var rettet mot intern skoling hos Forbrukerrådet der alle enheter var invitert og hvor også eksterne personer deltok. Include-forskere ga innlegget *Overforbruk og overproduksjon: Hvordan formes forbruket vårt?* med påfølgende diskusjon. I etterkant av dette møtet ble vi invitert til å holde et nytt innlegg på internseminar for Bærekraftsgruppa i Forbrukerrådet 28.april 2025. Innlegget hadde tittelen *Forbruk og endring: Hvorfor er det så vanskeleg å vere berekraftig forbrukar?*

Involvering av partnere

Partnere er sterkt involvert i Includes arbeid både gjennom prosjektmøter og partnerforum organisert av senteret og gjennom egne aktiviteter av relevans for Includes tematikk. Eksempler på det siste er Miljødirektoratets podcasts og webinarer og KS sitt arbeid med sirkulærøkonomi. Vi følger opp alle partnere med direkte kontakt en gang i året for å få tilbakemeldinger, sjekke interesse for prosjekter og få inn relevante aktiviteter fra partnerne til rapporteringen.

I år deltok flere partnere aktivt i planleggingen og gjennomføringen av Includes årskonferanse «Energisk byutvikling». Arrangementskomiteen hadde medlemmer fra Lillestrøm kommune, Spire, CICERO og UiO. Vi la stor vekt på at partnerne var med på utforming av konferansen, både med hensyn til programmet og muligheter for variasjon i formater slik at det var tilrettelagt for gode diskusjoner. Tilbakemeldingene på konferansen var svært gode. Det ble spesielt kommentert at mange yngre forskere fikk presentert sitt arbeid, og at partnerne hadde innlegg og var godt representert i diskusjonene.

↑ Deltakere på forskersamlingen mai 2025.

Forskersamlinger

I 2025 hadde vi flere arbeidsverksteder i forbindelse synteseboka, og vi organiserte en forskersamling for stipendiater og forskerne i Include.

Arbeidsverksteder for syntesearbeid

I løpet av det første halvåret av 2025 gjennomførte vi fem workshops for å jobbe med syntesearbeid. Én samling (januar, digitalt) inkluderte deltakere fra Includes ekspertgruppe, fire inkluderte Include-forskere i Team Durham, og én (om samskaping) hadde kun Norge-baserte deltakere. Team Durham tilbragte en uke i Oslo i mars, da flere av disse samlingene ble arrangert. Hensikten var å forberede arbeidet med en Include-bok og diskutere hva samskaping betyr for Include som forskningssenter, inkludert mulige problematiske sider. I løpet av høsten kom vi i gang med skrivearbeidet til boken.

Vår årlige forskersamling

Vi avholdt den årlige forskersamlingen 27. mai på Telegrafan (Sentralen) i Oslo, der 11 ph.d.-kandidater og 12 forskere og kommunikasjonsfolk deltok. Den første delen av dagen brukte vi til å jobbe frem ideer til kommunikasjonsaktiviteter. Vi startet med å stille oss spørsmålene «Hva er min ideelle målgruppe og hva brenner jeg for?» og endte opp med fire plakater med forslag til kommunikasjonsprodukter. Resten av dagen brukte vi til å ha gruppesamtaler med ph.d.-kandidatene om deres prosjekter og gi tilbakemeldinger på ulike spørsmål og utfordringer. Dagen ble avsluttet med vegetarmiddag på restaurant Hitchhiker.

Oversikter over arrangementer, rapporter og resultater og anbefalinger 2025

Include-arrangementer 2025

Måned	Type aktivitet og tema	Innledere
Februar	Partnerforum: Fremmere og hemmere for implementering av klimabudsjett i fire norske kommuner	Julie H. Nygård, UiT Rasmus Myklebust, Bærum kommune
Februar og oktober	Partnerforum: prosjekt Nabobruk	Siddharth Sareen i samtale med deltakere
Mars	Lunsjseminar: «Team Durham presents glimpses of their research, with Norwegian commentators»	Kirsten Jenkins, University of Edinburgh Mayanka Mukherji, Durham University Connor Watt, Durham University Gavin Bridge, Durham University Simone Abram, Durham University
Juni	Partnerforum: Rapportlansering: Massehåndtering i Stor-Oslo-regionen: fra deponi til gjenvinning?	Sigrid Stokstad, UiO Eivind Selvig, Civitas Bjørnar Sæther, UiO
Oktober	Årskonferansen 2025: Den energiske byutviklingen	31 innledere
November	Partnerforum: Medvirkning i kommunalt klimaarbeid	Odilia Häussler Melbøe, Bydel Gamle Oslo Ole Smørdal, UiO André Arman Helgestad, Oslo kommune Oda Eline Bodsberg Stræte, Oslotrær Benjamin Barth, Linstow Eiendom Anna Kristine Auråen, Asker kommune Mette Habberstad, So Central
Desember	Lunsjseminar og dugnad: Digital julerengjøring	Maja Van Der Velden, UiO Eivind Skogen, Sykehuset Innlandet Kristoffer Ring, UiO
Desember	Bærekraftsregnskap som helhetlig verktøy for kommunalt bærekraftsarbeid: En studie av Hurdal kommune	Ulrikke Wethal, UiO Hege Westskog, UiO Tanja Winther, UiO Lisa Maria Rohrhirsch, Hurdal kommune Tina Enevoldsen, Akershus fylkeskommune Katrine Gaustad Pettersen, Miljødirektoratet

Arrangementer der Include var med-arrangør

Måned	Konferanse / Seminar	Innledere	Med-arrangør
Januar	UiO conference: The future of energy is green and digital	Kirsten Jenkins, Edinburgh University Ulrikke Wethal, UiO Tanja Winther, UiO	UiO: Energi og miljø
April	Centres for Environment-friendly Energy Research (FME) Conference	Fra Include: Simone Abram, Durham University Tanja Winther, UiO	12 andre FME-er
April, juni og oktober	3 arbeidsverksteder: Den nye standarden	Lars Wang, insam Kjetil Bjørklund, KS Eivind Selvig, Civitas Ole Smørdal, UiO	KS
Juni	Dagsseminar: RESULTS Symposium on Sustainability Transformations	Vebjørn Bakken, UiO Jon Hovi, UiO Helge Jordheim, UiO Jonas Kittelsen, Extinction Rebellion Karen Landmark, GRID-Arendal Desmond McNeill, UiO Nicolai Prytz, TOMRA Anja Røyne, UiO Jason Whittington, UiO	UiO, prosjektet RESULTS
Juni	Hal Wilhite Memorial Lecture: Changing eating: trends, transitions and transformations	Professor emeritus Alan Warde	GLOBE
Juni	NØKO 2025: parallellsesjonen – trenger vi alle disse tingene?	Ingrid Næss-Holm (FIVH) Berit Nilsen (Gemini Centre for Post-Growth Futures) Hege Westskog (Include, UiO) Aron Halfen (ForUM)	Forum for utvikling og miljø, FIVH, Gemini Centre for Post-Growth Futures ved NTNU
Juni	18th Conference of the International Society for Ecological Economics and 11th International Degrowth Conference	Ca 1000 deltakere med mange felles- og parallellsesjoner	The international society for Ecological Economics, GLOBE m.fl.
Oktober	Formiddagsseminar: Rettferdig hverdagsmobilitet	Per Gunnar Røe, UiO Lars Henning Wöhncke, Miljødirektoratet Erik Lunke, Asplan Viak Lars Böcker, TØI Hilde Solli, UiO og Klimaetaten i Oslo kommune Daniel Molin, UiO og Miljødirektoratet	UiO:Energi og miljø

HØYDEPUNKT

Justice by design! Bidrag til UiO: Energi og miljø-konferanse
Kirsten Jenkins fra Includes Durham-team holdt et hovedforedrag, *The Just Energy Transition: What are «We» Doing and for Whom?* under UiO:Energi og miljø-konferansen *The future of energy is green and digital* i Oslo i januar. Jenkins argumenterte for å planlegge for inkluderende design av energiløsninger – fremfor å oppdage i ettertid at noen grupper ekskluderes når nye tiltak skal implementeres. Include hadde også ansvar for å lede en parallellsesjon, der en av våre forskere bidro med et innlegg som reiste spørsmålet om forbrukskorridorer og tilstrekkelighet i sterkere grad bør inngå i energiforskningen.

Publiserte Include-rapporter og Resultater og anbefalinger

Tema	Serie	Nummer
Strømprising for husholdninger i Norge og Storbritannia – hva skjer når prisene stiger kraftig?	Resultater og anbefalinger	01/2025
Avgiftspolitikken – grønn og rettferdig?	Resultater og anbefalinger	02/2025
Hvorfor er noen klimalover sterke og andre svake? Erfaringer fra Storbritannia, Finland og Norge.	Resultater og anbefalinger	03/2025
EUs samordning av klimapolitikken og Norges styringsutfordringer.	Resultater og anbefalinger	04/2025
Fra deponi til gjenvinning? Styringsmuligheter for bedre massehåndtering i Stor-Oslo regionen.	Rapport	01/2025
Bærekraftsregnskap som helhetlig verktøy for kommunalt bærekraftsarbeid: En studie av Hurdal kommune.	Rapport	01/2025

09

**Innovasjon og
spor av Include**

Innovasjon og spor av Include

En viktig hensikt med Includes tette samarbeid med partnere og andre beslutningstakere er at praksis-nær forskning skal føre til innovasjon

Includes forskning fortsetter å sette spor i vårt sjette år, både blant våre deltakende partnere og i omkringliggende virksomheter. Som et samfunnsvitenskapelig forskningssenter er det viktig å ha et bevisst forhold til innovasjonsbegrepet. Rapporteringsstrukturen til vår hovedfinansør, Forskningsrådet, er preget av et språk som først og fremst er utviklet for å måle virkninger av tekniske FME-er, som blant annet innebærer å telle nye patenter, som er mindre relevant i samfunnsforskningen. Vi legger derfor vekt på å begrunne hvordan vi arbeider med og teller innovasjoner.

HØYDEPUNKT

Kongsberg vinner pris for sine innovative energiløsninger

Include-partner Kongsberg Kommunale Eien- dom (KKE) vant Energismart 2025-prisen i regi av NHO Elektro. Denne fikk de for «sitt fantastiske arbeid med energieffektivisering og styringssystemer i Kongsberg kommune». KKE får internasjonal oppmerksomhet for sitt arbeid. I mars hadde de, i regi av NVE, besøk av kom- muner i Romania for å se på Vestsiden ung- domsskole og arbeidet KKE har gjort der med hydrogenproduksjon og lagring samt CCS.

Vi regner innovasjon som nye eller forbedrede løsnin- ger eller kunnskap som enten kan brukes på mikronivå eller på makronivå. Med referanse til CenSES Innova- sjonsstudie 2019 anser vi at kunnskapen kan medføre direkte forslag til konkrete endringer eller gi en indirekte bakgrunnsforståelse som åpner for endringer. De nye eller forbedrede løsningene/kunnskap kan både brukes på mikronivå (for en enhet eller enkeltperson) eller på makronivå (som krever endringer på tvers av flere interessenter, gjerne mellom privat, offentlig, sivil sektor og befolkning). Denne definisjonen gir rom for å fange opp de ofte mer indirekte og/eller systemiske innova- sjonene som kan komme ut av samfunnsvitenskapelig forskning. Vi bruker denne definisjonen når vi rapporte- rer på resultatindikatorer for innovasjon, som inkluderer effekter eller spor av Include («impact»).

En viktig hensikt med Includes tette samarbeid med partnere og andre beslutningstakere er at praksis- nær forskning skal føre til innovasjon (se for eksempel kapittel 5 for beskrivelse av partnerstyrte prosjekter, som retter seg direkte mot praksis, påvirkning og innovasjon).

Under presenterer vi først en liste over registrerte inn- ovasjoner og effekter av Include i 2025, som følger NFRs inndeling av resultatindikatorer for innovasjon for FMEer og viser hvordan vi har tolket indikatorene for å gjøre dem relevante for en samfunnsvitenskapelig FME. Deretter gir vi en litt mer utfyllende beskrivelse av innovasjoner og effekter av forskningen. Flere av våre tidligere rapporterte innovasjoner fortsetter å ha virkning, men listen under inkluderer kun nye innova- sjoner i 2025.

Merk at flere av resultatindikatorene er formulert på en måte hvor det som egentlig skal telles er antall bedrifter/ organisasjoner som er blitt påvirket, heller enn antall tilfeller av påvirkning, og vi har fulgt dette i innovasjons- rapporteringen for hvert enkelt år under hver indikator- kategori. I tilfeller hvor én organisasjon (f. eks. Oslo kommune) har tatt i bruk Include-kunnskap i to eller flere ulike år på ulike områder, eller hvor vi har påvirket ulike deler av en stor organisasjon, har vi allikevel valgt å telle disse som unike innovasjoner. Mye av Includes impact kommer fra løpende dialog og samarbeid med

de samme partnerne over flere år, og vi mener at det for å gi et riktig bilde av senterets samfunnseffekt er viktig å kunne løfte frem nye tilfeller av at en aktør har tatt i bruk ny kunnskap fra Include i året det skjer.

HØYDEPUNKT

Økonomi-seminar med FIVH og Spire:

«Trenger vi alle disse tingene?»

Spire, FIVH og forskere i Include og andre aktører arrangerte 23. juni 2025 et seminar om Ny økonomi på Universitetet i Oslo, i tilknyt- ning til en stor internasjonal, nedvekst-konfe- ranse. FIVH og Include-forskere hadde ansvar for en parallellsesjon om forbruk med tittel «Trenger vi alle disse tingene?» Ukritisk bruk av ressurser har store konsekvenser for natur og miljø og er langt over naturens tålegren- ser. I sesjonen utforsket man nærmere hvilke ønsker og behov vi egentlig har, og hvilke tiltak og politiske endringer som må til for å dekke disse behovene på en sosialt rettferdig måte innenfor planetens tålegrenser.

Rapporterte Include-innovasjoner og impacts i 2025

Resultatindikatorer innovasjon – 2025	
Introduksjon av nye/forbedrede metoder/modeller/teknologi for verdiskaping	
Companies not participating in the project that have introduced new/improved work processes/ business models. Tolkning: Organisasjoner/institusjoner utenfor prosjektet som vi har påvirket	
1	NFR – Include har medvirket til at Forskningsrådet flagger rettferdig omstilling som et av formålene for nye FME Samfunn.
2	Trøndelag ressursbank – Nettverk som arbeider strukturert i hele verdinettverket med bærekraftig massehåndtering i Trondheim melder at publikasjoner fra Includes prosjekt om massehåndtering har vært av stor interesse for dem.
3	Regionalt plansamarbeid for Oslo og Akershus – Prinsipper og grep vektlagt i innlegg fra Include-forsker til arbeidsgruppen og Includes forskning på massedepoier er tatt inn i ny Regional plan for areal og mobilitet i Oslo og Akershus.
Companies participating in the project that have introduced new/improved work processes/ business models Tolkning: Organisasjoner/institusjoner i prosjektet som vi har hatt «indirekte» impact på (påvirkning på prosesser osv)	
4	Oslo kommune – Melder at sluttrapport for Includes prosjekt om massehåndtering i regionen gir viktig kunnskapsgrunnlag til deres arbeid.
5	Miljødirektoratet – Offentlig sektor-ph.d.-prosjekt har styrket direktoratets analyser av transportsektoren og arbeid med rettferdighet og rettferdig omstilling i transport.
6	Lillestrøm kommune – Resultatene fra Include-prosjekt med ungdom vil benyttes både administrativt og politisk i videre arbeid med medvirkning fra unge samt i undervisningsopplegg.
7	KS – KS melder Include har gitt dem viktig innsikt i hvordan de skal jobbe videre i sin organisasjon med transformasjonsprosjekter og omstillingsarbeid hos medlemmene deres (kommunene).
Companies participating in the project that have introduced new/improved methods/technology Tolkning: Organisasjoner/institusjoner i prosjektet som vi har hatt «direkte» impact på (konkrete strategidokument/aktiviteter osv)	
8	Oslo kommune, Bymiljøetaten – Rapport om Kunnskapsgrunnlag om ombrukssentre i Norge 2024 refererer til presentasjoner fra Include-forskere og Include-publikasjoner om bærekraftig forbruk og ombruk (først rapportert i NFRs portal i 2025 men ikke omtalt i årsrapport da dette er fra 2024)
9	Oslo kommune – Includes forskning på massedepoier har bidratt til at massedepoie-problematikken er tatt inn i Oslos kommuneplan.
Nye aktører, aktiviteter, produkter	
New business areas in existing companies, resulting from the project Tolkning: Nye prosjekter i eksisterende organisasjoner (eks. partnerstyrte prosjekter)	
10	Asker kommune – I samarbeid med Include leder Asker kommune et tverrsektorielt prosjekt i kommunen som skal avklare og anbefale veivalg for eventuelle digitale løsninger for innbyggermedvirkning i kommunen.

↑ Lansering av rapport om massehåndtering juni.

Forskningsrådet (1): Rettferdig omstilling som formål for nye FME Samfunn

Includes kontaktpersoner i Forskningsrådet uttaler: «Forskningssenteret Include har bidratt til å sette søke-lys på viktigheten av sosial rettferdighet i energiomstil-lingen. Dette har medvirket til at Forskningsrådet flagger rettferdig energiomstilling som et av formålene for nye FME Samfunn (utlysning annonsert oktober 2025).»

Trøndelag ressursbank, Regionalt plansamarbeid for Oslo og Akershus, Oslo kommune (2, 3, 4, 9): Stor interesse for Include-prosjekt om massehåndtering

Includes prosjekt om massdepoier og håndtering av masser fra byggeprosjekter har vekket stor interesse blant flere aktører. Forskerne konkluderer blant annet med at forvaltning av masser bør integreres i planleg-ging av nye prosjekter og i kommuners krav til utbyg-gere. Prosjektet peker dermed på hvordan politikk og praksis kan endres.

Oslo kommune har meldt at sluttrapporten for prosjek-tet gir dem et viktig kunnskapsgrunnlag, og masse-håndtering er nå inne i Oslos kommuneplan og Regio-nal plan for Oslo og Akershus. Trøndelag ressursbank, et nettverk som arbeider med bærekraftig massehånd-tering i Trondheim, melder også at publikasjoner fra Include-prosjektet har vært nyttige for dem.

Regionalt plansamarbeid for Oslo og Akershus (3): Innspill fra Include-forskning til ny Regional plan for areal og mobilitet i Oslo og Akershus

En Include-forsker holdt i 2025 innlegg for arbeids-gruppen som utarbeidet en ny *Regional plan for areal og mobilitet i Oslo og Akershus*. Innlegget la vekt på UFF-prinsippet (Unngå, Flytt, Forbedre), som ble frem-hevet av Klimautvalget 2050 som et viktig prinsipp for Norges arbeid med klimaomstilling, samt arealnøytrali-tet og planvask. I den endelige planen som ble vedtatt i juni 2025 er UFF et hovedprinsipp, mens planvask og arealnøytralitet er grep som skal vurderes.

Miljødirektoratet (5): Offentlig ph.d.-prosjekt hos Miljødirektoratet styrker analysearbeid

Include har i samarbeid med Miljødirektoratet hatt et prosjekt finansiert gjennom NFRs offentlig sektor ph.d.-program, som forsker på statens rolle som sys-tem-bygger i overgangen til elektrisk infrastruktur i transportsektoren. Miljødirektoratet skriver: «PhD-pro-sjektet vårt har bidratt til at vi på en ny og mer direkte måte har kunnet følge den akademiske debatten om rettferdig omstilling, og prosjektet har dermed åpnet opp en diskusjon om hvordan vi i større grad kan lage mer robuste analyser i den grønne omstillingen som også på en tydeligere måte fanger opp potensielle spørsmål om rettferdighet.»

↑ Miljødirektoratets stipendiat i Include var en av deltakerne i panel om rettferdig hverdagsmobilitet på seminar i oktober.

Lillestrøm kommune (6): Nye perspektiver på ungdoms medvirkning i Lillestrøm

Lillestrøm kommune deltar i Include-prosjektet S4U, som arbeider med samskaping gjennom simulering, scenarier, samtaler og spill for og med ungdom. De melder at å delta i prosjektet har vært nyttig med tanke på kommunens arbeid med medvirkning fra unge i utvikling av kommunen. De forteller at resultatene fra prosjektet vil benyttes både administrativt og politisk i videre arbeid med medvirkning fra unge samt i undervisningsopplegg.

KS (7): Innsikt fra Include-prosjekter tas inn i organisasjonens eget arbeid

KS melder at de gjennom sin deltakelse i forskjellige Include-prosjekter har erfart betydningen av kobling mellom prosjekter for omstilling hos ulike aktører. Includes tilrettelegging for denne type prosjekter har gitt KS verdifull innsikt i hvordan de skal jobbe videre i sin organisasjon med omstillingsarbeid hos kommunene. Denne innsikten har de blant annet tatt i bruk i arbeidet med å organisere et nettverk for sirkulær økonomi.

Asker kommune (10): Samarbeid om digitale løsninger for innbyggermedvirkning i Asker

Include deltar i et tverr-sektorielt samarbeid ledet av Asker kommune som skal avklare og anbefale veivalg for eventuelle digitale løsninger for innbyggermedvirkning

i kommunen. Prosjektet bygger på erfaringer fra tidligere Include-prosjekter. Include bidrar med å fasilitere design-workshops med involverte ansatte i kommunen for å finne prinsipper og begreper for en felles tilnærming til digital dialog i medvirkningsprosesser, og identifisere hvordan kommunen kan utvikle sine praksiser i dette feltet. Dette innebærer også hvordan ulike grupper, som ungdom, kan engasjeres i ulike utviklingsprosesser.

Andre spor av Include

A-lab har etablert høyhusgruppe

Include-partner arkitekturfirmaet A-lab har etablert en høyhusgruppe. Gruppens leder forteller at rapporter, nettsideoppslag og publikasjoner fra Includes forskning på høyhus er brukt som grunnlag for arbeidet i gruppa.

Forbrukerrådet vektlegger energifattigdom og rettferdig energiomstilling

Forbrukerrådet skriver: «Økt diskusjon om og kjennskap til energifattigdom og rettferdig energiomstilling har preget vårt arbeid med strøm og energi mer generelt. Det har for eksempel hatt betydning for hvilket standpunkt vi tok til Norgespris, og hvordan vi mente at lavere og mer stabile priser måtte følges av økt støtte til energieffektivisering. Det har også påvirket arbeidet

Gruppens leder forteller at rapporter, nettsideoppslag og publikasjoner fra Includes forskning på høyhus er brukt som grunnlag for arbeidet i gruppa.

vårt for hva vi mener må inkluderes i en norsk versjon av One-Stop-Shops for energieffektivisering, der det å sikre tilstrekkelig oppfølging av sårbare husholdninger har vært sentralt.»

Forskningsbasert læring ved inkludering av ph.d.-stipendiat i nettverket Næring for klima – Tromsø

Nettverket Næring for klima – Tromsø, som har arbeidet med å styrke samarbeid mellom Tromsø kommune og det lokale næringslivet om reduksjon av klimagassutslipp er valgt som case-studie i et ph.d.-prosjekt i Include. Tromsø kommune melder at ph.d.-stipendiatens deltakelse i nettverket er nyttig for Tromsø kommune. Stipendiaten har gitt innspill som de tar med seg i det videre arbeidet. De understreker også at det å ha en forsker nært på gjør at de på sikt har mulighet for forskningsbasert læring, som er viktig i evaluering og videreutvikling av nettverket.

Partnerprosjekter inspirert av Include

Mange av partnerne våre har egne prosjekter relatert til Includes tematikk – for eksempel knyttet til bærekraftig byutvikling, innovative energiteknologier og klimanettverk med næringslivet. Vi får tilbakemeldinger om at samspillet mellom Includes forskerprosjekter og partneres egne prosjekter gir større mulighet for utvikling av interessante prosjekter og betydningsfulle funn fra disse.

Senterets arbeid med samfunnsinnovasjon

I tillegg til at samarbeidet mellom Includes forskere og partnere og arbeidet for å formidle Include-forskning i ulike kanaler setter spor, arbeider Include også mer direkte med samfunnsinnovasjon. Under beskrives tre prosjekter som er del av dette arbeidet, fra Arbeidspakke 4: Intervensjoner og Arbeidspakke 5: Læring på tvers av landegrenser.

S4U – Samskaping gjennom simulering, scenarier, samtaler og spill for og med ungdom (WP4)

I prosjektet S4U har vi undersøkt hva som skjer når kommunale ambisjoner om inkluderende og samskapende prosesser for lokal bærekraft og klimaarbeid settes ut i livet. Include-forskere har samarbeidet med ansatte i Lillestrøm og Drammen kommuner for å involvere unge i arealplanlegging og eksperimentert med samskaping i skoler, folkebiblioteket og kommunale avdelinger.

Foreløpige funn viser at samskapende klima- og bærekraftsarbeid fordrer:

- Forankring i organisasjonen. Midlertidige prosjekter kan skape engasjement, men varig samarbeid krever støtte i organisasjonen
- Tidsmessig samordning. Skoler, bibliotek og kommunale avdelinger arbeider etter ulike rytmer. Når tidslinjene samordnes, øker muligheten for at unges bidrag faktisk påvirker kommunal planlegging og politikk
- Tverrsektorielle samarbeidsarenaer. Slike arenaer fungerer som grunnleggende infrastrukturer som holder temaer levende og relasjoner aktive mellom prosjekter.

Samlet sett viser erfaringene at samskaping utvikles mest effektivt når deltakelse forstås som en vedvarende praksis, ikke som enkeltstående tiltak.

Den nye standarden (WP4)

KS har, i samarbeid med insam, Civitas og Includes forskere, gjennom året arrangert tre arbeidsverksteder om forutsetninger for styring, ledelse og organisering av omstilling kalt «Den nye standarden», med til sammen om lag 40 deltakere fra kommuner, fylkeskommuner, statlig forvaltning og ulike organisasjoner.

Det er krevende å realisere samarbeid og samstyring på tvers av samfunnssektorer, forvaltningsnivåer og aktørgrupper spesielt ift. «samfunnsfloker». Dette gjør at det er viktig å legge vekt på underliggende forutsetninger, forståelsesrammer eller paradigmer (forbilder) som skaper «stiavhengighet». Den nye standarden er et initiativ i Include som handler om å overskride begrensningene i etablerte tankesett (mentale modeller og paradigmer). Det tas utgangspunkt i at det primære er å fremme aktivitet og verdiskaping som unngår behov for utslipp og ressursbruk, og at omstilling også krever inkluderende og rettferdige prosesser.

Prosjektet omfattet en prosess med tre arbeidsverksteder. I det første arbeidsverkstedet ble utfordringsbildet belyst. Det andre verkstedet la vekt på hva «Den nye standarden» kan innebære i praksis både mht. muligheter på kort sikt (lovende frø) og på lengre sikt. Det tredje verkstedet, «Fra visjon til virkelighet», så på hvordan vi kommer videre i utviklingen og bruken av «Den nye standarden». Oppsummering av funn, gruppearbeid med deltakernes eksempler på egen praksis, samt anbefalinger om videre arbeid ble presentert på Includes årskonferanse 2025.

Arbeidet vil munne ut i en rapport, og det vil tas initiativ for å etablere nye prosjekter som følge av diskusjonene på workshopene.

Den nye standarden er et initiativ i Include som handler om å overskride begrensningene i etablerte tankesett.

The Past We Inherit, the Future We Build (WP5)

Include-forskere ved Universitetet i Durham har i 2025 deltatt i et samarbeid med Redhills Charity (Durham Miners Association), New Writing North (litterært agentur) og Threads in the Ground (teater/aktivist-gruppe). Prosjektet hadde som mål å bygge institusjonell kapasitet rundt det å snakke om og tenke på «energifortid» og «energifremtid» med lokalbefolkningen i Durham. Durham-området er fortsatt svært preget av sporene etter den nedlagte kullgruveindustrien, og prosjektet ønsket bla. å invitere til kreativ diskusjon om hvordan disse sporene kan bli del av en grønn og rettferdig energifremtid.

Prosjektet inviterte 30 Durham-innbyggere til å holde et Energiråd, hvor hver person stilte som representant for enten «forgjengere» eller «etterkommere.» De som deltok fikk i oppgave å representere interessene til enten de som ble født før 1950, eller de som vil bli født etter 2050, under en to-dagers «Energi og fantasi»-konferanse som feiret gjenåpningen av Redhills – en historisk bygning som tidligere var hovedkvarteret til gruvearbeiderforbundet.

Med finansiering fra Universitetet i Durham og Point North ble en kunstner engasjert for å skrive et Energi-manifest basert på konferansen. Manifestet ble presentert på Durhams bokfestival og Durham Energy Institutes Energidager-festival i november 2025.

10

Vedlegg

Pågående prosjekter

Pågående prosjekter ved utgangen av 2025. For avsluttede prosjekter se tabell med oversikt over avsluttede prosjekter. Master- og sommerprosjekter er ikke inkludert.

Energisystemer i endring (WP1)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partner
Energifattigdom i Norge	Styrke forståelsen av energifattigdom, og generere kunnskap om årsaker, konsekvenser og avbøtende alternativer til energifattigdom for norsk kontekst.	Tor Håkon Jackson Inderberg, FNI, SSB, GLOBE (UiO), CICERO, Durham University, Forbrukerrådet, Akershus FK, Østfold FK, Klimastiftelsen, NBBL
Windaccept	Utvikle en ny metodologi for å integrere levekårsaspekter og andre sosiotekniske parametre i energisystem-modellerering. Dette vil kunne bidra til å definere sosialt aksepterte scenarier for fornybar energi i Norge og samtidig gi en bedre forståelse for hvordan Europa kan oppnå avkarbonisering.	Paola Velasco Herrejón, UiO
Styring mot bedre energibruk i nabolaget	Fremme en integrerende forståelse av bærekraftig energiutvikling og styring i nabolagsskala i forhold til ambisiøs nasjonal klima- og energipolitikk og utlede ny analytisk innsikt om determinanter for og omfanget av bærekraftig energistyring på nabolagsskala basert på komparativt empirisk arbeid.	Siddharth Sareen og Irja Vormedal, FNI

Energisystemer i endring (WP1)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partner
Clean energy package (CEP)	Kartlegge norske politikeres og relevante aktørers perspektiver på CEP og gjennomføringen av denne og identifisere effekter av CEP for norsk fornybarsektor samt lokale energiløsninger.	Kacper Szulecki, NUPI/GLOBE (UiO), FNI, Akershus FK
Departementers styring av arbeid med klima og utslippsreduksjoner i underliggende etater	Bidra med kunnskap om i hvilken grad og hvordan arbeid med klima og utslippsreduksjoner inngår i departementenes styring av statens direktorater; og undersøke hva som forklarer variasjonen både innad i departementene og mellom departementenes når det gjelder vektleggingen av klimaarbeid og utslippsreduksjoner i tildelingsbrev og instruksjer til underliggende direktorater	Lars Gulbrandsen, FNI, Akershus FK
Energifattigdom (Ph.d.)	Forstå sentrale årsaker til, erfaringer med og håndtering av energifattigdom i norske husholdninger, og effekten av gjeldende og alternativ politikk til å redusere problemet	Karianne Krohn Taranger, FNI

Steder i endring (WP2)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Byspredning	Vurdere myndigheters muligheter til å styre arealutvikling i klimavennlig retning på en sosialt rettferdig måte	Aud Tennøy, TØI, Lillestrøm, A-lab, Ullensaker, Akershus FK
Høyhus og bærekraft	Undersøke sosiale implikasjoner ved høyhusbygging og klimafotavtrykk/energibruk til høyhus	Per Gunnar Røe, ISS (UiO), GLOBE (UiO), A-lab, Akershus FK
Staten som system-bygger for elektrisk infrastruktur i transportsektoren (Ph.d.)	Undersøke hvilken rolle staten har tatt som system-bygger i overgangen til elektrisk infrastruktur i transportsektoren og eventuelle forskjeller mellom Norge og Sverige	Daniel Molin, Miljødirektoratet/ ISS (UiO)
Rettferdig omstilling av mobilitet i by (Ph.d.)	Undersøke hvordan Oslos mobilitet kan omstilles i tråd med kommunes klimamål på en slik måte at innbyggere er inkluderte og opplever omstillingen som rettferdig.	Hilde Solli, Oslo kommune/ISS (UiO)
Boligmobilitet og flyttemønstre (Ph.d.)	Undersøke hvordan boligmobiliteten og flyttemønstre har endret seg sosialt og romlig for innbyggere med ulike former for kapital og i ulike husholdningssituasjoner	Marieke van den Star, ISS (UiO)
Hvordan bygge rettferdighet? En studie av sosioøkologisk rettferdighet i byggingen av «den bærekraftige byen». (Ph.d.)	Undersøke sammenhenger mellom utvikling av ny grønn urban infrastruktur og spørsmål om sosial inkludering og rettferdighet	Hannah Sigridatter Ander, ISS (UiO)

Kommuner som endringsaktører (WP3)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Klimabudsjett	Undersøke hvordan klimabudsjett som ledelsesverktøy, kan bidra i norske kommuners omstillingsprosesser mot lavutslippssamfunn	Mette Talseth Solnørdal, UiT, GLOBE (UiO), Civitas, Oslo, Tromsø, Miljødirektoratet, Troms FK, KS, Akershus FK, Lillestrøm, Bærum, Ullensaker, FIVH, Østfold FK
Grønne pionerkommuner	Undersøke norske kommuners rolle i arealforvaltning og i utvikling av fornybar energi	Anders Tønnesen, CICERO, GLOBE (UiO), FNI, Sabima, Miljødirektoratet, Tromsø kommune, Østfold FK, Hurdal, FIVH, Akershus FK., Troms FK, Asker, KS
Sirkulærøkonomi i Oslo kommune	Undersøke hvordan kommunen arbeider for å forankre klima- og miljøarbeid i kommune-sektoren, samt utvikle anbefalinger for hvordan det sirkulærøkonomiske arbeidet kan utvikles	Ulrikke Wethal, GLOBE (UiO), Oslo kommune, Hurdal, Akershus FK, KS
Sirkulærøkonomi (Ph.d.)	Undersøke hvordan kommuner kan oppnå en omstilling til sirkulær økonomi gjennom samarbeidsstyring	Ingrid Christiansen, CICERO
Flernivåstyring byvekst (Ph.d.)	Undersøke policy-prosesser i byvekst-avtalene med tanke på rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet	Kirsten Hegsvold, TØI
Kommuner og samskaping (Ph.d.)	Studere hvordan samarbeidsnettverk mellom aktører i og utenfor kommuneorganisasjoner bidrar til kommuners arbeid med klimaomstilling	Iris Leikanger, GLOBE (UiO)
Klimabudsjett som verktøy for omstilling (Ph.d.)	Studere hvordan norske kommuner implementerer og arbeider med klimabudsjett som et verktøy for klimaomstilling	Julie Høie Nygård, UiT

Intervensjoner (WP4) og Læring på tvers av landegrenser (WP5)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Ung klimaledelse	Bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet gjennom økt medvirkning fra barn og unge og sikre at barn og unge får en reell stemme i utviklingen av nærmiljøene i Asker, i tråd med Barnekonvensjonen og Plan- og bygningsloven	Ole Smørdal, IPED (UiO), Asker, U. Girona
S4U	Styrke unges medvirkning og innflytelse i klimaarbeid i kommunene	Ole Smørdal, Anja Amundrud, IPED (UiO), Insam, Spire, CICERO, Lillestrøm kommune, Drammen kommune
PostDoc-prosjekt: digitale dialoger og samskaping	Skape nye arenaer for å engasjere barn og unge i arbeid med autentiske problemer som gjelder omstilling til lavutslippssamfunnet for å bygge ny kunnskap sammen som bidrar til fremskritt i klasseromsfellesskapets kunnskap, men også i et større samfunnsperspektiv	Anja Amundrud, IPED (UiO), Lillestrøm, Asker, Insam, Pådriv, Spire
Deltakende samfunns-innovasjon for lokal omstilling	Skape en felles arena for refleksjon og gjensidig læring blant partnere som deltar samt styrke et utvalg prosjekter som arbeider med demokratisk innovasjon som del av samfunnsinnovasjon	Lars Wang, insam, IPED (UiO), GLOBE (UIO), KS, Civitas
SAMSKAPET – arkiv for resultater, metoder og erfaring fra samskaping	Støtte ulike faser av og metoder for samskaping gjennom digital infrastruktur	Ole Smørdal, IPED (UIO), CICERO, GLOBE (UIO), U. Girona, Lillestrøm
Undervisnings- og læringspraksiser for bærekraftig utvikling (Ph.d.)	Undersøke hvordan en læringsenhet i kommunen arbeider for å utvikle læreres undervisningspraksis for bærekraftig utvikling ved å involvere ulike aktører og forskjellige skoler i kommunen	Neha Singh Gabrielsen, IPED (UiO)

Syntese, utdanning og kommunikasjon (WP6)

Prosjekt	Hovedmål	Prosjektleder og partnere
Incude bok-prosjekt	Syntetisere deler av forskningen i Include ved å utgi en akademisk bok (engelsk) og bidra til en bredere debatt om hva som gjør energiomstillinger rettferdige	Tanja Winther, GLOBE (UiO); Simone Abram, Durham University; UiO, CICERO, FNI, TØI. Includes Advisory Board gir innspill til ulike kapitler og Includes partnere inviteres til å delta i arbeidet med konklusjonskapitlet.
Includes miljøstrategi	Sørge for at Includes aktiviteter gjennomføres på en mest mulig miljøvennlig måte	Hege Westskog, GLOBE (UiO)
Konseptutvikling	Utvikling av egnede konsepter for syntesearbeidet i Include	Tanja Winther, GLOBE (UiO), Edinburgh University, Durham University, FNI, CICERO, ISS (UiO) og øvrige deltakere i konsortiet
Dokumentering av samfunnseffekter	Utvikle metoder og rutiner for god dokumentasjon av Includes effekter på samfunnet	Tanja Winther, GLOBE (UiO), IPED (UiO) og øvrige deltakere i konsortiet
Ordliste Include	Bidra til klargjøring av sentrale begreper i Include for partnere og sentrale målgrupper og publisere noen sentrale og utvalgte begreper i norske oppslagsverk som Store Norske Leksikon for å nå et større publikum	Per Gunnar Røe, ISS (UiO), GLOBE (UiO), FNI
Forståelsesrammer for bærekraftig endring (Ph.d)	Kartlegge ulike forståelsesrammer knyttet til bærekraftig endring og utforske hvordan disse sirkulerer mellom forskningsmiljøet og politikken	Øyvind Sundet, GLOBE (UiO)

Avsluttede prosjekter

WP	Avsluttet	Tittel	Prosjektleder
WP1	2021	Gender energy transition	Karina Standal, CICERO karina.standal@cicero.oslo.no
WP1	2021	Bioenergi	Asbjørn Torvanger, CICERO asbjorn.torvanger@cicero.oslo.no
WP1	2022	Winds of change	Per Ove Eikeland, FNI. per-ove.eikeland@fni.no
WP1	2022	Solceller i borettslag	Marie Byskov Lindberg, FNI. mblindberg@fni.no
WP1	2022	Lokalen	Mikkel Vindegg, CICERO mikkel.vindegg@cicero.oslo.no
WP1	2022	Grønn industri	Mari Lie Larsen, FNI. mllarsen@fni.no
WP1	2023	Flexeffect	Karina Standal, CICERO karina.standal@cicero.oslo.no
WP1	2025	Strømsøtte i Skandinavia	Jørgen Wettestad, FNI jwettestad@fni.no
WP1	2025	Sosiale faktorer I energisystem-modellering (PhD)	Oskar Vågerö, UiO oskar.vagero@its.uio.no
WP1	2025	Bærekraftige energipraksiser	Eivind Hjort Mathiasen, FNI ehmathiasen@fni.no
WP2	2021	Massedeponier – forprosjekt	Bjørnar Sæther, ISS bjornar.sather@sosgeo.uio.no
WP2	2022	Bærekraftig byregional utvikling	Per Gunnar Røe, ISS. p.g.roe@sosgeo.uio.no
WP2	2022	Bærekraftige boligprosjekter	Rolf Jacobsen, Gaia Arkitekter rolf@gaiaarkitekter.no
WP2	2023	Utvikling av et sosial inkluderende og miljøvennlig boligområde på Vestre Billingstad	Asker kommune
WP2	2024	Byplanlegging etter koronakrisen	Lars Böcker, TØI, lars.bocker@toi.no
WP2	2024	Elektriske kjøretøy og prosumenter	Lars Böcker, TØI, lars.bocker@toi.no
WP2	2024	Kvardagsliv under COVID-19	Arve Hansen, GLOBE arve.hansen@globe.uio.no
WP2	2024	Bærekraft og forbruk	Arve Hansen, GLOBE arve.hansen@globe.uio.no
WP2	2024	Økologisk gentrifisering av mat	Per Gunnar Røe, ISS. p.g.roe@sosgeo.uio.no
WP2	2025	Virkelige offentlige rom	Per Gunnar Røe, ISS. p.g.roe@sosgeo.uio.no
WP2	2025	Masseforvaltning	Bjørnar Sæther, ISS bjornar.sather@sosgeo.uio.no
WP2	2025	Framtidens kjøtt (PhD)	Johannes Volden, Globe johannes.volden@globe.uio.no

WP	Avsluttet	Tittel	Prosjektleder
WP3	2021	Lokal stedsutvikling – partnerledet prosjekt	Reidunn Mygland, insam. reidunn@insam.no
WP3	2021	Klimaomstilling i distriktene	Hege Westskog, GLOBE hege.westskog@globe.uio.no
WP3	2022	Byvekstavtaler	Anders Tønnesen, CICERO anders.tonnesen@cicero.oslo.no
WP3	2022	KK-nettverk	Kjetil Bjørklund. kjetil.bjorklund@ks.no
WP3	2023	Kortreist mat	Hege Westskog, GLOBE hege.westskog@globe.uio.no
WP3	2023	Bærekraftig arealbruk i kommuner med lav befolkning	Anders Tønnesen, CICERO anders.tonnesen@cicero.oslo.no
WP3	2024	Grønt partssamarbeid	David Jordhus-Lier, ISS david.jordhus-lier@sosgeo.uio.no
WP3	2024	Medvirkning	Sigrid Stokstad, IOR. sigrid.stokstad@jus.uio.no
WP3	2024	Survey befolkning	Marianne Aasen, CICERO marianne.aasen@cicero.oslo.no
WP3	2024	Småskalalandbruk	Kjetil Bjørklund, KS. kjetil.bjorklund@ks.no
WP3	2024	Rettferdige avgifter	Katinka Holtsmark, UiO k.k.holtsmark@econ.uio.no
WP3	2025	Bærekraftsregnskap i Hurdal	Ulrikke Wethal, Globe. u.b.wethal@globe.uio.no
WP3	2025	Bærekraftig forbruk og ombruk	Ulrikke Wethal, Globe. u.b.wethal@globe.uio.no
WP3/ WP4	2021	Omstillingskompetanse – partnerledet prosjekt	Nina Solberg, insam. nina@insam.no
WP3/ WP4	2021	Eksistensielle trusler fra klimaendringer: grunnlag for en transformativ læringsagenda	Jennifer Joy West, CICERO j.j.west@cicero.oslo.no
WP4	2022	EVU klimaomstilling	Ole Smørdal, IPED. ole.smordal@uv.uio.no
WP4	2023	Spillet om klima, forprosjekt	Sølvi Tellefsen, Lillestrømbibliotekene solvi.tellefsen@lillestrom.kommune.no
WP4	2025	Hovinbyen: Sosial inkludering og samskaping i Hovinbyen	Ole Smørdal, IPED ole.smordal@uv.uio.no
WP5	2022	Koronastrategier	Claire Dungey, Durham University claire.e.dungey@durham.ac.uk
WP5	2024	Durham climate action plan	Chima Michael Anyadike-Danes, Durham University chima.anyadike.danes@gmail.com
WP5	2025	Reindustrialisering, forankring og emosjonelle realasjoner til arbeid	Gavin Bridge, Durham University g.j.bridge@durham.ac.uk
WP6	2020	Reiseregistrering	Iris Leikanger, GLOBE. iris.leikanger@globe.uio.no

Deltakere i Include

Forskere

Navn	Stilling	Institusjon	Kjønn	Forsknings- område
Tanja Winther	Professor, Leder Include	GLOBE, UiO	F	WP1
Hege Westskog	Seniorforsker, FME-koordinator	GLOBE, UiO	F	WP3
Arve Hansen	Forskningsprofessor	GLOBE, UiO	M	WP2
Ulrikke Bryn Wethal	Seniorforsker	GLOBE, UiO	F	WP2, WP3
Kacper Szulecki	Forsker 1	NUPI	M	WP1
Per Gunnar Røe	Professor	ISS, UiO	M	WP2
Bjørnar Sæther	Professor	ISS, UiO	M	WP2
Magne Flemmen	Professor	ISS, UiO	M	WP1
David Jordhus-Lier	Professor	ISS, UiO	M	WP3
Karen O'Brien	Professor	ISS, UiO	F	WP2
Ole Smørdal	Forsker	IPED, UiO	M	WP4
Morgane Barbara Domanchin	Forsker	IPED, UiO	F	WP4
Kristina Torine Litherland	Forsker	IPED, UiO	F	WP4
Sigrid Stokstad	Førsteamanuensis	IOR, UiO	F	WP3
Gine Alida Ellingsen	Forskningsass.	IOR, UiO	F	WP3
Marianne Zeyringer	Førsteamanuensis	ITS, UiO	F	WP1
Mette Solnørdal	Førsteamanuensis	UiT	F	WP3
Elin Anita Nilsen	Førsteamanuensis	UiT	F	WP3
Camilla Houeland	Forsker 1	FAFO/UiO	F	WP3
Ingrid Andrea Holland	Stipendiat	FAFO/UiO	F	WP3
Tor Håkon Jackson Inderberg	Seniorforsker	FNI	M	WP1
Jørgen Wettestad	Seniorforsker	FNI	M	WP1

Forskere

Navn	Stilling	Institusjon	Kjønn	Forsknings- område
Lars H. Gulbrandsen	Seniorforsker	FNI	M	WP1
Ole Kristian Fauchald	Seniorforsker	FNI	M	WP1
Jon Birger Skjærseth	Seniorforsker	FNI	M	WP1
Per Ove Eikeland	Seniorforsker	FNI	M	WP1
Siddharth Sareen	Seniorforsker	FNI	M	WP1
Irja Vormedal	Forskningsdirektør	FNI	K	WP1
Anders Tønnessen	Seniorforsker	CICERO	M	WP3
Monica Guillen-Royo	Seniorforsker	CICERO	F	WP3
Tom Erik Julsrud	Forskningsgruppeleder	CICERO	M	WP1
Marianne Aasen	Seniorforsker	CICERO	F	WP1
Mikkel Vindegg	Seniorforsker	CICERO	M	WP1
Karina Standal	Seniorforsker	CICERO	F	WP1
Asbjørn Torvanger	Seniorforsker	CICERO	M	WP1
Lars Böcker	Seniorforsker	TØI	M	WP2
Aud Tennøy	Seniorforsker	TØI	F	WP2
Katinka Holtsmark	Seniorforsker	TØI/UiO	F	WP3
Lars Wang	Rådviger, CEO	insam	M	WP3
Eivind Selvig	Konsulent	Civitas	M	WP2
Simone Abram	Professor	Durham University	F	WP5
Andres Luque Ayala	Førsteamanuensis	Durham University	M	WP5
Gavin Bridge	Professor	Durham University	M	WP5
Kirsten Jenkins	Dosent	Edinburgh University	F	WP5

Postdoctor-forsker med finansiell støtte fra senteret

Navn	Nasjonalitet	Periode	Kjønn	Forsknings- område
Anja Amundrud	Norsk	2023-26	F	WP4

Postdoctor-er finansiert via andre kilder

Navn	Finansiering	Nasjonalitet	Periode	Kjønn	Forsknings- område
Paola Velasco-Herrejón	ERC	Meksikansk	2023-27	F	WP1

Ph.d.-studenter med finansiell støtte fra senteret

Navn	Nasjonalitet	Periode	Kjønn	Forsknings- område
Oskar Vågerö	Svensk	2020-25	M	WP1
Ingrid Christensen	Norsk	2021-26	F	WP3
Eivind Hjort Matthiasen	Norsk	2021-25	M	WP1
Johannes Rudfjord Volden	Norsk	2021-25	M	WP2
Julie Høie Nygård	Norsk	2022-26	F	WP3
Marieke van der Star	Nederlandsk	2022-26	F	WP2
Neha Singh	Norsk	2022-27	F	WP4
Kirsten Hegsvold	Norsk	2021-26	F	WP3
Iris Leikanger	Norsk	2021-27	F	WP3
Øyvind Sundet	Norsk	2023-27	M	WP6
Hannah Eline Ander	Norsk	2024-28	F	WP2

Ph.d.-studenter med finansiell støtte fra andre kilder

Navn	Finansiering	Nasjonalitet	Periode	Kjønn	Forsknings- område
Daniel Molin	NFR, Offentlig sektor-PhD	Svensk	2022-26	M	WP2
Hilde Solli	NFR, Offentlig sektor-PhD	Norsk	2022-26	F	WP2
Karianne Taranger	NFR-prosjekt PowerPoor	Norsk	2022-27	F	WP1

Kommunikasjonsmedarbeidere

Navn	Tilknytning	Kjønn	Forsknings- område
Erik Berge	GLOBE, UiO	M	WP6
Astrid Arnslett	CICERO	F	WP6
Anna Valberg	FNI	F	WP6
Amalie Kvame Holm	GLOBE/UiO	F	WP6

Medarbeidere på administrasjon og økonomi

Navn	Institusjon	Kjønn
Eli Semenova	GLOBE, UiO	F
Terje Røysum	GLOBE, UiO	M
Kristoffer Ring	GLOBE, UiO	M
Manhar Pat Harmansen	GLOBE, UiO	M
Trym Daniel Rødvik	GLOBE, UiO	M
Ragnhild Johnsrud	ISS, UiO	F
Trine Labahå	IPED, UiO	F
Henry Ramana	ISS, UiO	M
Kari-Anne Ulfsnes	IPED, UiO	F
Øyvind Henden	IOR, UiO	M
Elisabeth Wenger-Hagene	IOR, UiO	F
Robert Nakken	CICERO	M
Suzanne Tærud Day	CICERO	F
Claes Lykke Ragner	FNI	M
Ingvill Korneliussen	UiT	F
Olga Romanova	UiT	F
Espen Refstie	TØI	M
Louise Baker	Durham University	F

Include styremedlemmer og varamedlemmer

Navn	Institusjon	Kjønn	Rolle
Vebjørn Bakken	UiO	M	Styremedlem
Marianne E. Lien	UiO	F	Vara
Kristin Halvorsen	CICERO	F	Styremedlem
Frode Longva	CICERO	M	Vara
Iver Neumann	FNI	M	Styremedlem
Lars Gulbrandsen	FNI	M	Vara
Bjørne Grimsrud	TØI	M	Styremedlem
Tyra Marie Risnes	Østfold fylkeskommune	F	Styremedlem
Guri Bugge	Østfold fylkeskommune	F	Vara
Kari Ovesen Haugland	Lillestrøm kommune	F	Styremedlem
Øyvind Wahl	Lillestrøm kommune	M	Vara
Hanne Gustavsen	FIVH	F	Styremedlem
Tonje E. Orsten Kristiansen	FIVH	F	Vara
Gunhild Bøgseth	Akershus fylkeskommune	F	Styremedlem
Fanny Pindsle	Akershus fylkeskommune	F	Vara
Ernst Kloosterman	Tromsø kommune	M	Styremedlem
Anja Johnsen	Tromsø kommune	F	Vara

Includes internasjonale ekspertgruppe

Navn	Institusjon	Kjønn
Alan Warde	Manchester University, UK	M
Janet Stephenson	University of Otago, NZ	F
Roger Keil	York University, CA	M
Desmond McNeill	University of Oslo, NO	M
Mariëtte de Haan	Utrecht University, NL	F
Michèle Knodt	TU Darmstadt, DE	F
Lars Coenen	HVL, NO	M
Simin Davoudi	Newcastle University, UK	F
Katarina Eckerberg	Umeå University, SE	F

Studenter som har utført sommerprosjekter i 2025

Navn	Institusjon	Kjønn	Forsknings-område
Peder Blümlein	ISS	M	WP2
Astrid Smedal	ISS	F	WP2
Helene Asbjørnsen	ISS	F	WP2
Zara Jane Hope Adair	IPED	F	WP4
Joel Sebastian Schow	IPED	M	WP4
Solveig Sande Daling	ITS	F	WP1
Anna Andrea Slagnes Dale	ITS	F	WP1
Amelie Bürger	ITS	F	WP1

Fullførte mastergrader i 2025

Navn	Institusjon	Kjønn	Forsknings-område
Isabella Thalia Starrfield	TIK	F	WP3
Ylva Julsrud Jalling	SUM	F	WP1
Nina Jonsrud	IPED	F	WP4
Benjamin Hatlem Blum	IPED	M	WP4
Henrik Høgmo Utstøl	IPED	M	WP4
Greenidge, Maria Johansen	ISS	F	WP2
Nora Berg Tveter	ISS	F	WP2
Emil Knutsen	ISS	M	WP2
Tine Ellen Sjøstedt	ISS	F	WP3
Racha Yacef Hanine	ISS	F	WP1
Simon Tegegne Glad Frigessi Di Rattalma	ISS	M	WP2

Deltakere fra partnere

Navn	Institusjon	Kjønn
Amra Kalac	Akershus fylkeskommune	F
Anniken Reinertsen	Akershus fylkeskommune	F
Charlott Sandor Johansen	Akershus fylkeskommune	F
Elias Heimdal Leon	Akershus fylkeskommune	M
Gerd Jacobsen	Akershus fylkeskommune	F
Gunhild Bøgseth	Akershus fylkeskommune	F
Inger Johanne Strand	Akershus fylkeskommune	F
Ingrid Lundvall	Akershus fylkeskommune	F
Kjersti Bakkebø Fjellstad	Akershus fylkeskommune	F
Mads Jørgen Lindahl	Akershus fylkeskommune	M
Pia Audhild Eide Husstad	Akershus fylkeskommune	F
Selma Sollihagen	Akershus fylkeskommune	F
Christian Nord	A-lab	M
Eva Grosen Husby	A-lab	F
Fergus Sørлие	A-lab	M
Mari Markmann	A-lab	F
Odd Klev	A-lab	M
Julie Sjøwall Oftedal	A-lab	F
Gyrid Anne Mangersnes	Asker kommune	F
Hanne Heieraas Evju	Asker kommune	F
Hanne Marie Sønstegaard	Asker kommune	F
Sølve Brenn Jerm	Asker kommune	F
Desiree Hagman	Asker kommune	F
Tale Skage Torjussen	Asker kommune	F
Bente Støa	Asker kommune	F
Mari Ugland Grønstøl	Asker kommune	F
Christina Ek Reindal	Asker kommune	F
Charlotte Kildal	Bærum Kommune	F
Claes Book	Bærum Kommune	M
Kristin Molstad	Bærum kommune	F

Deltakere fra partnere

Navn	Institusjon	Kjønn
Maia Comtet	Bærum Kommune	F
Unni Larsen	Bærum Kommune	F
Anne Bertine Fagerheim	Bærum kommune	F
Ole Johan Røstvold	Bærum kommune	M
Randi Julie Haldorsen	Buskerud fylkeskommune	F
Gerhard Eidså	Elinett	M
Astrid Bjerke	FIVH	F
Elisabeth Riise Jenssen	FIVH	F
Hanne Gustavsen	FIVH	F
Tonje Elisabeth Kristiansen	FIVH	F
Torje Hausvik Olsen	FIVH	M
Celia Lima	Forbrukerrådet	F
Elin Volder Rutle	Forbrukerrådet	F
Heidi Fadum	Helsedirektoratet	F
Janne Strandrud	Helsedirektoratet	F
Lisa Maria Rohrhirsch	Hurdal kommune	F
Hallvard Benum	KKE	M
Guro Bøe Wensaas	KS	F
Kjetil Bjørklund	KS	M
Anne Grindal Søbye	Lillestrøm kommune	F
Jorun Hals	Lillestrøm kommune	F
Kai Roger Gjestemoen	Lillestrøm kommune	M
Kari Ovesen Haugland	Lillestrøm kommune	F
Marianne Larsen	Lillestrøm kommune	F
Øyvind Daaland Lesjø	Lillestrøm kommune	M
Øyvind Wahl	Lillestrøm kommune	M
Sidsel Bjerke Hommersand	Lillestrøm kommune	F
Sølvi Tellefsen	Lillestrøm kommune	F
Katrine Gaustad Pettersen	Miljødirektoratet	F
Espen Larsen	Miljødirektoratet	M

Deltakere fra partnere

Navn	Institusjon	Kjønn
Kirvil Stoltenberg	Miljødirektoratet	F
Lars Henning Wønche	Miljødirektoratet	M
Maren Aschehoug Esmark	NVE	F
William Rode	NVE	M
Astrid Ståledotter Landstad	Oslo kommune	F
Ingvild Kaurstad Mørk	Oslo kommune	F
Kaja von Kwetzinsky-Stetzenkow	Oslo kommune	F
Cecilie Hirsch	Oslo kommune	F
Charlotte Forsberg	Østfold fylkeskommune	F
Elsie Brenne	Østfold fylkeskommune	F
Marit Elisabeth Lillegraven Haakaas	Østfold fylkeskommune	F
Tyra Marie Risnes	Østfold fylkeskommune	F
Guri Bugge	Østfold fylkeskommune	F
Sandra Skretting	Pådriv	F
Ellen Hestnes Ribeiro	Sabima	F
Ola Rostad	Solenergiklyngen	M
Aksel Aasen	SPIRE	M
Bendik Halvor Arum	SPIRE	M
Lise Saga	SPIRE	F
Madeleine Muldbakken	SPIRE	F
Nora Engeseth	SPIRE	F
Sofie Ringdal	SPIRE	F
Thea Birgitte Erfjord	SPIRE	F
Vilde Marie Angell	SPIRE	F
Maren Viken	SPIRE	F
Kjersti Aronsen	Troms fylkeskommune	F
Maja Eidissen	Troms fylkeskommune	F
Marthe Svensson	Troms fylkeskommune	F
Anja Johnsen	Tromsø kommune	F
Ernst Kloosterman	Tromsø kommune	M

Deltakere fra partnere

Navn	Institusjon	Kjønn
Harald Storås	Tromsø kommune	M
Heidi Bergsli	Tromsø kommune	F
Per Sjøgren	Tromsø kommune	M
Anna Lundstein	Ullensaker kommune	F
Anne Catherine Ekroll	Ullensaker kommune	F
Grethe Frank Strand	Ullensaker kommune	F
Maria Rasmussen	Ullensaker kommune	F
Ingrid Convery	Utdanningsforbundet	F
Trond Harsvik	Utdanningsforbundet	M

Finansiell oversikt

Include budsjett 8 år

Tall i 1000 kr			
	NFR	Egenfinansiering	Totalt
Universitetet i Oslo – UiO	46 690	47 995	94 645
UiT – Norges arktiske universitet	7 226	1 536	8 762
Fridtjof Nansens Institutt – FNI	12 043	2 100	14 143
CICERO	12 881	2 600	15 481
TØI	10 230	1 050	11 280
OsloMet	610	248	858
Durham University	5 320	0	5 320
Forskningspartnere, totalt	95 000	55 529	150 489
Brukerpartnere		21 893	21 893
Include, totalt	95 000	77 422	172 382

Include regnskap 2025

Rapporterte kostnader						Tall i 1000 kr	
Kostnader				Finansiering			
	Budsjett	Regnskap	Forbruk	Egenfinansiering		NFR	
Universitetet i Oslo – UiO	13 082	12 731	97 %	5 785		6 646	
UiT – Norges arktiske universitet	1 680	1 242	74 %	0		1 242	
Fridtjof Nansens Institutt – FNI	1 060	878	83 %	200		678	
CICERO	1 230	1 145	93 %	298		847	
TØI	1 744	1 405	81 %	0		1 405	
Durham University	805	672	83 %	0		672	
Forskningsinstitusjoner, samlet	19 601	18 074	92 %	6 283		11 491	
Partnere	2 478	2 534	102 %	2 834		0	
Include 2025, samlet	22 079	20 608	93 %	9 117		11 491	

Publikasjoner 2025

Vitenskapelige publikasjoner: Artikler i fagfellelvurderte tidsskrift, bøker og bokkapitler

Bridge, Gavin. 2025. «Inwards to the Centre! The Trouble with 'Repositioning Energy Geographies'». *Dialogues in Human Geography*, november 25, 20438206251398545. <https://doi.org/10.1177/20438206251398545>.

Gulbrandsen, Lars H. 2025. «The Limitations of the One-Stop-Shop Approach: How Local Experiences Shaped Opposition to the Norwegian Wind Power Permitting System». *Energy Research & Social Science* 123 (mai): 104048. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2025.104048>.

Gulbrandsen, Lars H., Knut Bjørn Stokke, Tor Håkon J. Inderberg, og Sebastian Peters. 2025. «What Legitimises Local Nature Encroachment? Comparing Planning Processes for Second Homes and Wind Power in Norway». *Local Environment*, oktober 24, 1–20. <https://doi.org/10.1080/13549839.2025.2576667>.

Inderberg, Tor Håkon Jackson, Gulbrandsen, Lars Harald, og Inger-Lise Saglie. 2025. «Arealpåvirkning fra vindkraft og hytteområder: Sammenligning over tid». *Tidsskriftet Utmark*.

Inderberg, Tor Håkon Jackson, og Gustav Opsahl. 2025. «Analysing Policy Directions for Utility- and Small-Scale Solar Installations in Norway». *Sustainability Science* 20 (4): 1557–70. <https://doi.org/10.1007/s11625-025-01669-9>.

Kraushaar-Friesen, Naima, Gavin Bridge, og Magdalena Kuchler. 2025. «Between Energy Transition and Industrial Revival: Exploring Hydrogen Imaginaries in the United Kingdom and Teesside». *Geo: Geography and Environment* 12 (2): e70033. <https://doi.org/10.1002/geo2.70033>.

Kraushaar-Friesen, Naima, Gavin Bridge, og Magdalena Kuchler. 2025. «Seas of Change: An Evolving Imaginary of Offshore Energy Capture on the United Kingdom's Continental Shelf». *Energy Research & Social Science* 120 (februar): 103889. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103889>.

Matthiasen, Eivind Hjort. 2025a. «Negotiating Time and Energy: How Work Patterns and Social Class Shape Energy Flexibility in Norway». *Energy Research & Social Science* 130: 104447–104447. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2025.104447>.

Matthiasen, Eivind Hjort. 2025b. «Unraveling the Role of Material Conditions in Eco-Habitus: Studying Eco-Friendly Energy Practices across Social Classes». *Acta Sociologica*, juli 15, 00016993251357142. <https://doi.org/10.1177/00016993251357142>.

Rainard, Mathilde, Milena Büchs, Kirsten Jenkins, og Lucie Middlemiss. 2025. «Intersectionality in Good Faith: Beyond Normative Claims and towards Practical Integration in Energy Justice Research». *Energy Research & Social Science* 119 (januar): 103823. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103823>.

Roithner, Maximilian, Paola Velasco-Herrejón, Koen Van Greevenbroek, mfl. 2025. «Balancing Act: The Cost of Wind Restrictions in Norway's Electricity Transition». *Environmental Research: Energy* 2 (3): 035003. <https://doi.org/10.1088/2753-3751/adde62>.

Røe, Per Gunnar. 2025. «The Social Ambitions and Failures of Architecture in Oslo's New Towns of 1950s, 1960s, and 1970s». I *Peripheral Centralities*, redigert av Nicholas A. Phelps, Roger Keil, og Paul Maginn. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003367246-13>.

Santos Ayllón, Lara M., Kirsten E. H. Jenkins, og Sandy Kerr. 2025. «Justice by Design: Integrating Energy Justice and Responsible Research and Innovation (RRI) to Deliver Just Energy Futures». *Energy Research & Social Science* 125 (juli): 103998. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2025.103998>.

Solli, Hilde. 2025. «Oslo's Climate Shift in Urban Planning: From Tradition to Innovation». *Journal of City Climate Policy and Economy* 3 (1): 179–96. <https://doi.org/10.3138/jccpe-2024-0010>.

Vitenskapelige publikasjoner: Artikler i fagfellelvurderte tidsskrift, bøker og bokkapitler

Szulecki, Kacper. 2025. «Populism, Energy Transition, and International Politics». I *Routledge Handbook of Populism and Foreign Policy*, 1. utg., redigert av David Cadier, Angelos Chrysosgelos, og Sandra Destradi. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003414797>.

Tennøy, Aud, Gro Sandkjær Hanssen, og Einar Leknes. 2025. «Experiences of Using Urban Growth Agreements to Influence Local Land Use Policy and Stop Sprawl». *Land* 14 (2): 333. <https://doi.org/10.3390/land14020333>.

Rapporter og planer

Abram, Simone, Tor Håkon Jackson Inderberg, og Tanja Winther. 2025. *Strømprising for husholdninger i Norge og Storbritannia – hva skjer når prisene stiger kraftig?* No. 01/2025. Include Resultater og Anbefalinger. INCLUDE Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling.

Holtmark, Katinka, og Lars Böcker. 2025. *Avgiftspolitikken i Norge – grønn og rettferdig?* No. 02/2025. Include Resultater og Anbefalinger. INCLUDE Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025. *Hvorfor er noen klimalover sterke og andre svake? Erfaringer fra Storbritannia, Finland og Norge.* No. 03/2025. Include Resultater og Anbefalinger. INCLUDE Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling.

Miljødirektoratet. 2025. *Klimatiltak i Norge: Kunnskapsgrunnlag 2025.* Miljødirektoratet. <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2025/januar-2025/klimatiltak-i-norge-kunnskapsgrunnlag-2025/>.

Szulecki, Kacper, Tor Håkon Jackson Inderberg, og Jon Birger Skjærseth. 2025. *EUs samordning av klimapolitikken og Norges styringsutfordringer.* No. 04/2025. Include Resultater og Anbefalinger. INCLUDE Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling.

Velasco-Herrejón, Paola, Isabelle Viole, Guillermo Andrés Valenzuela Venegas, Sabrina Sartori, og Marianne Zeyringer. 2025. «Astronomy and Energy Justice in the Atacama Desert». I *Energy Justice in Latin America*, redigert av Adolfo Mejía-Montero. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003492573>.

Wang, Lars, Kjetil Bjørklund, Eivind Selvig, Ole Smørdal, og Hege Westskog. 2025. «Radikalt bærekraftig omstilling – fra retorikk til realitet». *Plan* 57 (1): 48–53. <https://doi.org/10.18261/plan.57.1.12>.

Sæther, Bjørnar, Sigrid Stokstad, Eivind Selvig, og Gine Alida Ellingsen. 2025. *Fra deponi til gjenvinning? Styringsmuligheter for bedre massehåndtering i Stor-Oslo-regionen.* No. 01/2025. Include rapport. INCLUDE Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling.

Tangen, Hanna Seglem, Alexander Schjøll, og Sofie Sørsdal. 2025. *Kjøttpriser og kjøttreklamers effekt på forbruk. En kort litteraturgjennomgang.* Nos. 1–2025. SIFO-Notat. Forbruksforskningsinstituttet SIFO. <https://www.framtiden.no/filer/dokumenter/Rapporter/2025/SIFO-notat-1-2025-Kjoettpriser-og-reklame.pdf>.

Wethal, Ulrikke, Hege Westskog, og Tanja Winther. 2025. *Bærekraftsregnskap som helhetlig verktøy for kommunalt bærekraftsarbeid? En studie av Hurdal kommune.* No. 02/2025. Include rapport. INCLUDE Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling.

Populærvitenskapelige publikasjoner og mediebidrag

Bridge, Gavin. 2025. «Book Review of ‘Pitfall – the Race to Mine the World’s Most Vulnerable Places’, by Christopher Pollon». *Australian Institute of International Affairs*. <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/book-review-pitfall-the-race-to-mine-the-worlds-most-vulnerable-places-by-christopher-pollon/>.

Bridge, Gavin, og Natalie Ralph. 2025. *Critical Minerals 2.0: What Should we Anticipate from the UK’s new Critical Minerals Strategy?* <https://ukerc.ac.uk/news/critical-minerals-2-0-what-should-we-anticipate-from-the-uks-new-critical-minerals-strategy/>.

Eikeland, Per Ove. 2025. «Landet som snudde kappa mot straumen». februar 15. Dag og Tid. <https://www.dagogtid.no/samfunn/landet-som-snudde-kappa-mot-straumen/623492>.

Hungnes, Tale. 2025. «Ikke undervurder naboen!» *Klassekampen*, august 28. <https://klassekampen.no/utgave/2025-08-28/ikke-undervurder-naboen>.

Miljødirektoratet, regi. 2025a. «Klimapodcast 69: Full grønn tank til lastebilen, takk!» *Miljødirektoratets Klimapodcast*. mars 4. <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimapodcast/klimapodcast-69-full-gronn-tank-til-lastebilen-takk/>.

Miljødirektoratet, regi. 2025b. «Klimapodcast 70: Ombruk av bygg i en liten kommune». Miljødirektoratets Klimapodcast. mars 21. <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimapodcast/ombruk-av-bygg-og-inventar-i-en-liten-kommune/>.

Miljødirektoratet, regi. 2025c. «Klimapodcast 72: Hvordan få flere til å sykle?» *Miljødirektoratets Klimapodcast*. juni 19. <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimapodcast/klimapodcast-72-hvordan-fa-flere-til-a-sykle/>.

Sareen, Siddharth. 2025. «Husk! Energisikkerhet og energidemokrati går hånd i hånd». *Altinget.no*, januar 8. <https://www.altinget.no/artikkel/husk-energisikkerhet-og-energidemokrati-gaar-haand-i-haand>.

Szulecki, Kacper, Ben Stanley, og Michal Kotnarowski. 2025. *Polonia może wybrać nam prezydenta. Zaczniemy dyskutować, czy ma do tego prawo*. mai 24.

Tennøy, Aud. 2025a. «Butikkeiere: Varehus gir bydød». *NRK.no*, september 14. https://www.nrk.no/norge/hoyre-ordforer-vil-bygge-varehus-_naeringslivet-frykter-bydod-_1.17556674.

Tennøy, Aud. 2025b. «Debatt om utviding av handelspark i Hønefoss». september 15. Dagsnytt 18, NRK TV. <https://www.ringblad.no/fortsatte-honefoss-debatten-i-beste-sendetid-varaordforer-og-ordforer-helt-uenige-fikk-forsker-rad/s/5-45-2109335>.

Presentasjoner og arrangementer

Abram, Simone Almond. 2025. «The Problem with ‘Social Acceptance’ – and Suggestions for What Would Be a Better Approach». Centres for Environment-friendly Energy Research (FME) Conference, Trondheim, april 3.

Anantharaman, Manisha, Mary Greene, Arve Hansen, og Ulrikke Bryn Wethal. 2025. «Everyday Life and Societal Transformations: Inequality, Agency and Power in Consumer Society». Scora Europe Conference. Mainstreaming sustainable consumption, Lund, Sweden, april 8.

Auråen, Anna Kristine. 2025. «Hvordan kan innbyggere redusere matsvinn og klesforbruk i hverdagen? Som en del av EU-prosjektet CARE». Include partnerforum: Medvirkning i kommunalt klimaarbeid, november 27.

Barth, Benjamin. 2025. «Gamle veterinærhøyskolen. Linstow Eiendom». Include partnerforum: Medvirkning i kommunalt klimaarbeid, november 27.

Benum, Hallvard. 2025a. «Energitilskudd fra Husbanken, Erfaringer fra Kongsberg». Husbanken Webinar: Lavere energiforbruk og bedre inn klima til halv pris, mai 22.

Benum, Hallvard. 2025b. «Hydrogenanlegget på Vestsiden ungdomsskole». Kongsberg Agenda.

Benum, Hallvard. 2025c. «Suksess med bærekraft til tross for barrierer». Besøk fra Buskerud Fylkeskommunes bærekraftsnettverk, Kongsberg, april 24.

Bergsli, Heidi. 2025a. «Byregional planlegging i nord – utfordringer og muligheter». Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 15.

Bergsli, Heidi. 2025b. «Målkonflikter i arealplanleggingen – et styringssystem til besvær for bærekraftige nærmiljø?» Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Bjørklund, Kjetil. 2025a. «Den nye standarden i praksis». Arbeidsverksted om «Den nye standarden», juni 2.

Bjørklund, Kjetil. 2025b. «Fra visjon til virkelighet». Arbeidsverksted om «Den nye standarden», Trøndelag Fylkeskommune, oktober 2.

Bjørklund, Kjetil. 2025c. «Perspektiver fra KS». Arbeidsverksted 1 om «omstillingsledelse», Trøndelag Fylkeskommune, august 26.

Bjørklund, Kjetil. 2025d. «Perspektiver fra KS». Arbeidsverksted 2 om «omstillingsledelse», Trøndelag Fylkeskommune, september 29.

Bjørklund, Kjetil. 2025e. «Perspektiver fra KS». Arbeidsverksted 3 om «omstillingsledelse», Trøndelag Fylkeskommune, november 18.

Bjørklund, Kjetil. 2025f. «Prosjektet småskalalandbruk som omstillingsstrategi». NFR Site visit, januar 7.

Bjørklund, Kjetil. 2025g. «Utfordringsbildet». Arbeidsverksted om «Den nye standarden», april 10.

Bjørklund, Kjetil, Ole Smørdal, Eivind Selvig, og Lars Wang. 2025. «Deltagende, radikal omstilling – fra visjon til virkelighet». Panelsamtale. Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Bjørklund, Kjetil, Hege Westskog, Ole Smørdal, Eivind Selvig, og Lars Wang. 2025. «Arbeidsverksted – Den nye standarden». Den nye standarden, Oslo, april 10.

Boyle, Natalia. 2025a. «Oppdatert kunnskapsgrunnlag». Administrativ Budsjettsamling 1, Hurdal kommune.

Boyle, Natalia. 2025b. «Videre arbeid med prioriteringer for 2026 med grunnlag i kunnskapsgrunnlaget». Administrativ Budsjettsamling 2, Hurdal kommune.

Boyle, Natalia, og Lisa Rohrhirsch. 2025. «Hvordan Hurdal Kommune jobber med kommunal planlegging». Workshop med kommunestyret.

Boyle, Natalia, Lisa Rohrhirsch, og Steffen Hesten. 2025. «Hurdal kommune; hvordan vi jobber med kommunal planlegging». Besøk fra planavdelingen Akershus fylkeskommune.

Bunkholt, Aasmund. 2025. «Hovinbyen og innovasjon – er oppskalering mulig?» Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 15.

Durney, Florence. 2025a. «Hva Mener vi Egentlig Med Bærekraft? Forskergruppen RESULTS Tar Tempen På Forsamlingen». Åpning av Senter for global bærekraft, Oslo, juni 2.

Durney, Florence. 2025b. «Sustainability Transformation Discourses at UiO». RESULTS Symposium on Sustainability Transformations, Oslo, juni 3.

Durney, Florence. 2025c. «UiO Research Roundtable». RESULTS Symposium on Sustainability Transformations, Oslo, juni 3.

Eikeland, Per Ove. 2025a. «Desentralisering av energisystemet: drivere, muligheter og utfordringer for norske kommuner». Planfaglig nettverkssamling, Kvinesdal, mai 16.

Presentasjoner og arrangementer

Eikeland, Per Ove. 2025b. «EUs håndtering av energikriser – drivere og utfordringer for koordinert politisk respons». Lecture. Bachelor i beredskap og krisehåndtering, Universitetet i Innlandet, Rena, mars 14.

Eikeland, Per Ove, Jon Birger Skjærseth, og Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025. «The EU H2-Strategy as a Framework for Arctic Developments». Artic Frontier Conference 2025, Tromsø, Norway, januar 27.

Evju, Hanne Heieraas. 2025. «Stedskompasset – muligheter og utfordringer med medvirkning i Asker». Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Habberstad, Mette. 2025. «Nabolagshus Biermannsgården Sagene, hvordan ta i bruk tomme lokaler og utvikle nabolagshus som bidrar til gode lokalsamfunn. So Central». Include partnerforum: Medvirkning i kommunalt klimaarbeid.

Hambro, Ellen, og Nina Holmengen. 2025. «Behov for taktskifte i klimaomstillingen». Konferanse – Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet, Oslo, januar 22.

Hansen, Arve. 2025a. «Nudging og forbruksteori». Webinar om atferdsendring, Avfallsforsk, februar 14.

Hansen, Arve. 2025b. «Nudging og praksisteori». Boklansering, SIFO, mars 12.

Hansen, Arve, og Ulrikke Bryn Wethal. 2025a. «Forbruk og endring: Kvifor er det så vanskeleg å vere berekraftig forbrukar?» Forbrukerrådet, seminar med bærekraftsgruppa, Oslo, april 28.

Hansen, Arve, og Ulrikke Bryn Wethal. 2025b. «Sufficiency vs the System: Negotiating Everyday Limits in Consumer Society». Sufficiency and Beyond: Navigating the Middle Way Conference, mai 23.

Helgestad, André Arman. 2025a. «Framtidsverksted: Hvordan ser medvirkning ut hvor innbyggerne tar en større del for å løse klimaoppgavene i kommunene». Include partnerforum: Medvirkning i kommunalt klimaarbeid, november 27.

Helgestad, André Arman. 2025b. «GoVocal Wien, samarbeid med innbyggere (ansvarlig for medvirkningstjenesten i Oslo kommune)». Include partnerforum: Medvirkning i kommunalt klimaarbeid, november 27.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025a. «Energiskvisen: Drivere og utfordringer for energiutvikling i Nord-Norge». Studentfrokost UiT, UiT Tromsø, mars 17.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025b. «Norges kraftsektor i endring: omstillinger, politiske utfordringer, drivere, og retninger». Gjesteforelesning UiT, Tromsø, mars 17.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025c. «Pan European Event: Translating Women’s Rights to Energy (Break-out Facilitation and Translation)». Pan European Event: Translating Women’s Rights to Energy, Virtual – Pan European, mars 5.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025d. «Paneldebatt – prioritering as strøm og energifattige». Nansens klima- og energiseminar 2025, Fridtjof Nansens Institutt, Polhøgda, september 23.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025e. «Policy Prefiguration for Future Change? How Policy Anchoring Can Assist the Climate and Energy Transitions». Empowered Futures PhD course on prefiguration, Fridtjof Nansens Institutt, Lysaker, april 23.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025f. «Sol eller skygge i Norge? Stor solkraft og kommunene». Bakkemontert solkraft i Norge, Arendal, august 12.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025g. «The Anchoring Policy Perspective: Explaining Policy Hierarchies for Energy Transitions». CET Seminar, Bergen, mars 28.

Inderberg, Tor Håkon Jackson. 2025h. «Transition Dilemmas and Implications for Energy Use: Examples from North of Norway». Managing Transition Risks and Opportunities in Norway and China, Fridtjof Nansens Institutt, Lysaker, september 26.

Inderberg, Tor Håkon Jackson, og Gulbrandsen, Lars Harald. 2025. «The energy crunch: Drivers and pressures for energy developments in Northern Norway». Arctic Frontiers, Tromsø, januar 29.

Jenkins, Kirsten E. H., og Tanja Winther. 2025. «The Just Energy Transition: What Are ‘We’ Doing and for Whom?» The Future of Energy is Green and Digital, Oslo, januar 9.

Matthiasen, Eivind Hjort. 2025a. «Energy consumption in Norway: When electricity becomes political». Meeting of Shanghai Delegation to the Fridtjof Nansen Institute, Fridtjof Nansens Institutt, Lysaker, Oslo, september 8.

Presentasjoner og arrangementer

Matthiasen, Eivind Hjort. 2025b. «Forståelse av forbrukeres omstilling til bærekraftige praksiser: Like forutsetninger eller en ønskedrøm». INCLUDE styremøte 2025, juni 11.

Matthiasen, Eivind Hjort. 2025c. «The Unequal Burden of Energy Flexibility: A Qualitative Study of Flexibility from Work to Home». Uncharted Territories in the Sociology of Consumption, Praha, august 27.

Melbøe, Lars Henning. 2025. «Hvorfor medvirkning? (Fra bydel Gamle Oslo)». Include partnerforum: Medvirkning i kommunalt klimaarbeid, november 27.

Midthun, Marie. 2025a. «Pådriv – metodiske og systemiske endringer». Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Midthun, Marie. 2025b. «Pådriv i praksis – metodikk, tema (gruppearbeid)». Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Miljødirektoratet. 2025a. «Grønn transformasjon av grå arealer». Webinar: Miljødirektoratet og Kommunal- og distriktsdepartementet, november 11.

Miljødirektoratet. 2025b. «Kan vi bevare natur og oppnå andre viktige samfunns mål?» Seminar: Miljødirektoratet, juni 4.

Miljødirektoratet. 2025c. «Klima- og naturhensyn i fornybar energi-planlegging». Webinar: Miljødirektoratet og Kommunal- og distriktsdepartementet, juni 3.

Miljødirektoratet. 2025d. «Konsekvensutredninger for klima og miljø». Webinarserie: Miljødirektoratet, november 11.

Miljødirektoratet. 2025e. «Nye statlige planretningslinjer for klima og arealbruk». Webinar: Miljødirektoratet og kommunal- og distriktsdepartementet, mars 11.

Mjønes, Torger, Vegard Eitrem, og Sondre Andreassen Synnevåg. 2025. «Klimatiltak i kommunale byggeprosjekter». Webinar: Miljødirektoratet, april 8.

Myklebust, Rasmus. 2025. «Innlegg fra Bærum kommune». Include partnerforum: Fremmere og hemmere for klimabudsjett i norske kommuner, Teams, februar 13.

Nygård, Julie Høie. 2025a. «Fremmere og hemmere for implementering av klimabudsjett i fire norske kommuner». Include Partnerforum, Digitalt, februar 13.

Nygård, Julie Høie. 2025b. «Fremmere og hemmere for klimabudsjettarbeid». Seminar om klimaarbeidet i økonomisk omstilling, Kommunegården, Sandvika, februar 24.

O’Brien, Karen. 2025. «Transformations to Sustainability: Are We Talking with or Past Each Other?» RESULTS Symposium on Sustainability Transformations, Oslo, juni 3.

Rygnestad, Leo. 2025. «Paneldebatt: Grønland i endring: Makt, avmakt og motmakt i byutviklingen». Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Smørdal, Ole. 2025a. «Case 2: Hvordan arbeide eksperimentelt med praksis?» Kompetanseutvikling i ledelse av klimaomstilling, Stjørdal, september 29.

Smørdal, Ole. 2025b. «Exploring Ways to Connect and Expand Dialogic Spaces to Develop Local Matters of Concern». Workshop on educational dialogue: Moving thinking forward, University of Cambridge, september 1.

Smørdal, Ole, og Anja Amundrud. 2025. «Kommunenes Og Pedagogikkens Rolle i Bærekraftarbeid». Challenges of Sustainability in Educational Research (COSER), Oslo, mai 14.

Smørdal, Ole, Kjetil Bjørklund, Lars Wang, Eivind Selvig, og Hege Westskog. 2025. «Inkluderende og dynamiske læringsprosesser som fremmer omstilling». Arbeidsverksted 3 – Fra visjon til virkelighet, Oslo, oktober 2.

Smørdal, Ole, Sølvi Tellefsen, og Jørgen Hovde. 2025. «Fostering Democracy and Sustainability: Library Initiatives in Action – A Case from Norway». Next Library 2025, Aarhus, Denmark, mai 24.

Stokstad, Sigrid. 2025. «Fra deponi til gjenvinning? Regelverk, roller og myndighet». Fagsamling om massehåndtering, Lillestrøm rådhus, september 2.

Stokstad, Sigrid, Bjørnar Sæther, og Eivind Selvig. 2025. «Fra deponi til gjenvinning? Styringsmuligheter for bedre massehåndtering i Stor-Oslo regionen». Rapportlansering 17. juni 2025 Fra deponi til gjenvinning? Styringsmuligheter for bedre massehåndtering i Stor-Oslo regionen, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo, juni 17.

Stoltenberg, Kirvil, Christian Tangene, og Espen Kringlen. 2025. «Klimakrav i offentlige anskaffelser – kom i gang». Miljødirektoratet Webinar, januar 21.

Presentasjoner og arrangementer

Stræte, Oda Eline Bodsberg. 2025. «København, prosesser for midlertidige byrom. Oslotrær.» Include partnerforum: Medvirkning i kommunale klimaprosesser, november 27.

Tennøy, Aud. 2025a. «Aeralutvikling, byvekstavtaler og nullvekstmålet: Hva tenker politikerne og hvordan kan fagfolk bidra?» Fagdag, Miljøløftet i Bergensområdet, Knarvik, mai 19.

Tennøy, Aud. 2025b. «Utvikling av handel, mv. utenfor sentrum: Noen resultater fra pågående forskning». Forum for byutvikling og bytransport: Argumenter for og mot å tillate utbygging for handel og service utenfor sentrum, Online, januar 14.

Tortzen, Anne. 2025. «Ungdom og samskaping – muligheter og barrierer hos politikerne». Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Tønnesen, Anders. 2025a. «Arealer under press – i Norge og i verden». Include lunsjseminar, Oslo, juni 12.

Tønnesen, Anders. 2025b. «Grønne pionerkommuner: Hvordan forstå kommuner med bærekraftig areal og energipolitikk». Brukerpartnermøte, UiO, januar 21.

Tønnesen, Anders. 2025c. «Hytta-stemning: En interessekamp ved tregrensa». Arendalsuka, Arendal, august 13.

Tønnesen, Anders. 2025d. «Offentlige myndigheters nøkkelrolle i omstillingen til bærekraftig arealbruk». Offentlige myndigheters nøkkelrolle i omstillingen til bærekraftig arealbruk, CICERO Senter for klimaforskning, mai 6.

Tønnesen, Anders. 2025e. «UFF som grep i arealforvaltningen». Internt seminar, Oslo kommune, april 25.

Velasco-Herrejón, Paola. 2025. «Bridging Sustainability, Peace and Culture: Analyzing Community Dynamics and Well-Being in Norway’s Wind Energy Transition». Human Development and Capabilities Conference, Bedford, UK, september 3.

Wahl, Øyvind. 2025. «Høyhuspolitikk i praksis – Meierikvartalet i Lillestrøm». Includes årskonferanse 2025: Den energiske byutviklingen, FNI, Oslo, oktober 16.

Westskog, Hege. 2025a. «How Can Municipalities Facilitate the Needed Social Transformation?» Master course SUM4502, januar 13.

Westskog, Hege. 2025b. «Include som omstillings-partner. Om Include, inngang og resultater». Kurs for Nordland Fylkeskommune – fokus omstillingsledelse, mai 6.

Westskog, Hege. 2025c. «Samarbeid med partnere i Include – hvorfor og hvordan?» Workshop samskaping, Include, februar 27.

Westskog, Hege, og Marianne Aasen. 2025. «Omstilling og virkemidler for redusert forbruk». NØKO – seminar om Ny Norsk Økonomi, juni 23.

Wethal, Ulrikke Bryn. 2025a. «Hvorfor Er Det Så Vanskelig å Være Bærekraftig Forbruker, Og Hva Betyr Det for Kommunenes Arbeid?» Nettverkssamling for Kommunenettverk for klimaomstilling, Universitetet i Sørøst-Norge Campus Ringerike, oktober 28.

Wethal, Ulrikke Bryn. 2025b. «Sufficiency and Energy Demand: Defining Limits and Priorities through the Concept of Consumption Corridors». The Future of Energy is Green and Digital, Oslo, januar 9.

Wethal, Ulrikke Bryn, og Arve Hansen. 2025. «Overproduksjon og overforbruk: Hvordan formes forbruket vårt?» Kompetanseheving og diskusjon om digital fairness act, kjøpepress og overforbruk, Oslo, mars 5.

Wethal, Ulrikke Bryn, og Hege Westskog. 2025. «Bærekraftsregnskap i Hurdal kommune». Referansegruppemøte Include, Oslo, april 22.

Winther, Tanja. 2025. «Why Social Science Energy Research and What Are the Signs of Effects?» Centres for Environment-friendly Energy Research (FME) Conference, Trondheim, april 3.

Wöhncke, Lars Henning. 2025. «Endrede transportvaner er en viktig del av klimaomstillingen, men virkemidlene som trengs er upopulære. Kan de gjøres mer spiselige?» Include seminar. Rettferdig hverdagsmobilitet, Domus Bibliotheca, Oslo, oktober 29.

Design:
Tank

Foto ved:
Henrik Bentzen
Monica Bjermeland
Øyvind Solstad

Kontakt:
Tanja Winther, leder av Include
tanja.winther@globe.uio.no

Hege Westskog, FME-koordinator
hege.westskog@globe.uio.no

Besøksadresse:
Senter for global bærekraft
Sandakerveien 130
1. og 2. etasje
0484 Oslo

Postadresse:
Pb. 1116
Blindern
0317 OSLO

<https://www.globe.uio.no/include/>

Følg Include på LinkedIn:
<https://www.linkedin.com/company/senter-for-global-bærekraft/about/>

Include er finansiert av Norges Forskningsråd gjennom FME-ordningen (Forskningscentre for Miljøvennlig Energi), partnere i Include og UiO Energi og miljø.

Include | Forskningscenter for sosialt
inkluderende energiomstilling

www.sum.uio.no/include/
PB 1116 Blindern, 0317 Oslo

Besøksadresse: Sandakerveien 130
0484 Oslo, Norge